
ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

FILOLOGIA, SOCJOLOGIA I KULTUROZNAWSTWO.
WSPÓŁCZESNE TENDENCJE W NAUCE I EDUKACJI

Kraków (PL)

30.10.2016 - 31.10.2016

U.D.C. 316+8.2+8.1.1.1.1.1 +8.0.1.8+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Współczesne tendencje w nauce i edukacji " (30.10.2016 - 31.10.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 84 str.

ISBN: 978-83-65608-16-1

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65608-16-1

WSPÓŁORGANIZATORZY:

Virtual Training Centre "Pedagog of the 21st Century"
Global Management Journal

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
A. Горюхов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;
A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;
L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPu im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;
М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;
A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;
J. Turlukowski, dr, Uniwersytet Warszawski, Polska.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
Z. Čekerevac, Dr., full professor, "Union - Nikola Tesla" University Belgrade, Serbia;
Р.Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;
J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;
T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;
Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы.

SEKCJA 22. FILOLOGIE. (ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Лазаренко В. В.....	6
ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОРИ У ПОЕЗІІ АНДРІЯ МАЛИШКА	
2. Самойленко А. О.....	9
ПРОБЛЕМА “МЕХАНІЗАЦІЇ” ЛЮДИНИ У РОМАНІ ОЛДОСА ГАК-СЛІ “ПРЕКРАСНИЙ НОВИЙ СВІТ”	
3. Смагулова Н. К.....	13
ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ АҢЫЗДЫҚ ЖЕЛІ	
4. Талалай І.В.....	16
ФОНОВІ ЗНАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ	
5. Горохова І.В., Кардашук І.М.....	19
МЕТОД КОРПУСНОГО АНАЛІЗУ ВИВЧЕННЯ ОДИНИЦЬ ІДЕОМАТИЧНОГО ПРОСТОРУ «НОМОСАРИЕНС»	
6. Керножицька О.А., Зозуля В.....	23
ПРИЄДНУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРИЙОМІВ ЕКСПРЕСІВНОГО СИНТАКСИСУ	
7. Просяник О.П.	26
ПРОБЛЕМНІСТЬ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНУ LANGUAGE	
8. Шкурашівська Л. М.....	33
ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛІВНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ	
9. Горохова І.В., Третяк Л.І.....	38
ВИКОРИСТАННЯ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ У ДОСЛІДЖЕННІ ІДІОМАТИКИ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ	
10. Козуб Л. С.	42
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНДЕРНОГО КОМПОНЕНТУ В АНГЛОМОВНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	

11. Дромашко А.І.....	46
ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ МУЗИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ «THE BEATLES» ТА «RED HOT CHILI PEPPERS»)	
12. Моїсєєва Н.О.....	52
АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АДГЕРЕНТНО-ОЦІННОЇ НЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ	
13. Eshchanova G., Qauiyeva Q.	55
USING GAMES IN TEACHING ENGLISH	
14. Maslova O.V.	58
FUTURE CAREER OPPORTUNITIES AS A MEANS TO UPRISE STUDENTS' MOTIVATION TO STUDY FOREIGN LANGUAGE	
15. Чорна О.О.....	60
ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОМ ШКОЛІ	
16. Sukhenko I.	63
UPDATING ENVIRONMENTAL COMMUNICATIONS: EUROPEAN ENVIRONMENTAL AGENCY'S VISION	
17. Богус З.А., Ягумова Н.Ш.	66
ЖЕСТОВЫЙ ЯЗЫК КАК УНИВЕРСАЛЬНОЕ СВОЙСТВО ЯЗЫКОВОГО ОБЩЕНИЯ	
18. Лещенко О.В.....	72
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕТИКИ	
19. Сидорук Г.І., Малиш В.О.	75
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОФІСНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	
20. Жаданов Ю.А.	78
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ УТОПИИ	

Лазаренко В. В.

старший викладач кафедри
української філології і МНФД

ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОРИ У ПОЕЗІІ АНДРІЯ МАЛИШКА

У статті розглядається функціонування метафори у поетичних текстах Андрія Малишка, простежено особливості її творення, спираючись на положення когнітивної теорії метафоризації.

Ключові слова: лінгвостилістика, мовна архітектоніка, метафора, персоніфікація.

Процес розвитку людського суспільства супроводиться все глибшим пізнанням, опануванням і перетворенням навколишнього світу, дальшим розвитком науки і техніки, кількісним зростанням матеріальних і культурних благ. Нові речі, винаходи, нові види діяльності, нововідкриті якості і відношення вимагають нових найменувань. Людський досвід закріплюється не лише в матеріальних цінностях, але і в назвах для них, у назвах нових якостей і відношень. Способи творення нових слів різноманітні і в різних мовах не однакові. Але для всіх мов характерне те, що нові слова виникають завжди на матеріалі старого, наявного вже мовного матеріалу – чи шляхом словоскладання, запозичення з інших мов, розщеплення семантичної структури багатозначного слова і розвитку нового слова. Одним з найважливіших шляхів зміни значення слова є перенесення наявного найменування на нові предмети, в результаті чого слово набуває нового, переносного значення. Проблема переносного значення слова в наш час розробляється в галузі таких лінгвістичних дисциплін, як семасіологія, стилістика і теорія лексикографії. Отже, це важлива і актуальна проблема, яка має неабияке теоретичне і практичне значення. Актуальність дослідження зумовлена увагою до проблеми вивчення індивідуального стилю письменника, що спричиняє пошуки тих засобів і прийомів, які сприяють якнайповнішому пізнанню ідейно-художнього змісту твору, допомагають виявити духовний світ епохи і автора, осягнути діалектику письменника. В останні десятиліття в лінгвістиці особливо значення набуває вивчення художнього тексту з погляду його мовної архітектоніки. У зв'язку із цим виникає питання про особливості функціонування метафори в різних текстах. Однак цей аспект не набув іще достатнього розвитку, особливо з погляду місця метафори в поетичному тексті окремого художника. Хоч і в цьому плані з'являються спроби виявлення типів функціонування метафор у тексті. Важливі міркування з цього приводу зустрічаємо в працях В. Г. Гака, Н. Д. Арутюнової, А. М. Шахранович, Н. М. Юр'євої, Н. І. Варич та ін. Особливий інтерес у цьому плані становить робота Н. А. Кожевникової «Метафора в поетичному тексті», де розглядаються види функціонування метафори в текстах взагалі, безвідносно до авторів і жанрів. Завданням нашої роботи є вивчення та аналіз особливостей функціонування

метафор у поезіях одного із найвидатніших українських письменників ХХ ст. Андрія Малишка, у текстах якого типи функціонування метафор у тексті значно багатші, ніж ми знаходимо в названих працях.

Мета дослідження полягає у теоретичному осмисленні специфіки вияву та функціонування метафори у поетичній мові А. Малишка.

Об'єктом дослідження обрано мову поезії Андрія Малишка (200 віршів, у яких проаналізовано 150 лексем). **Предметом** дослідження є метафори, зафіксовані у поетичних творах письменника.

Мова Андрія Малишка – це не поле довільного, суто індивідуального слововживання; це одна з ланок загальномовного процесу розвитку, руху. Художник слова працює на ґрунті не тільки готового лексичного фонду, але і на ґрунті вироблених людиною протягом віків способів, моделей збагачення семантики слова, які, в свою чергу, обумовлюються особливостями структури певної мови на даному історичному етапі її розвитку, а також психічними процесами пізнання, загальнолюдськими в своїй основі і, нарешті, зв'язком мови з дійсністю.

Мовні образи поезії А. Малишка своїм корінням сягають народнопоетичної творчості. Вони побудовані на використанні асоціативних зв'язків фольклорного характеру. Для прикладу наведемо метафоричні рядки із циклу поезій «Україно моя»: *«Україно моя, далі, грозами свіжо пропахлі, / Польова моя мрійнище. / Крапля у сонці з весла. / Я віддам свою кров, свою силу і ніжність до краплі, / Щоб з пожегу ти встала, тополю в небо росла»* [2, 37]. В поетичній уяві постає образ України у тяжкі роки Великої Вітчизняної війни. Рідна земля – це польова мрійниця, крапля у сонці з весла, синій луг і ромашка, тополя у небі. Є у вірші дієслівні метафори (*«щоб з пожегу ти встала»*, *«зоря вечорова шепоче»*) і прикметникові (*«чорнотіла земля»*). Улюбленим прийомом створення індивідуальних поетичних образів А. Малишка є персоніфікація – наділення явищ природи, предметів ознаками живих істот. Остання книга А. Малишка має метафоричну назву «Серпень душі моєї». Серпень, як відомо, пора найвищої зрілості у природі, пора збирання врожаю. Автор має на увазі, що його вірші становлять собою врожай багаторічного творчого досвіду. В його душі тепер усе по-іншому бринить, бо настав високий серпень, який обдаровує людей щедрістю без *«нікчемності і лжі»*, серпень доброго творчого *«обжину і чесного змолоту»*. Характерною особливістю Малишківської метафори є ототожнення ліричного героя із зображуваними предметами і явищами: *«Я – камінь, Я – небо, Я – полотнище віків, Я – корчуватий без, Я – береза»* [3, 336]. Кожен майстер поетичного слова володіє індивідуальним секретом створення метафори, залучає до процесу метафоризації все нові й нові категорії лексики. Завдяки цьому мова наша постійно збагачується, активно впливає на духовний розвиток народу [4, 15].

Переносні вживання слів у поезіях А. Малишка ми згрупували за частиномовною приналежністю та значенням у такий спосіб: іменникові, прикметникові та дієслівні метафори.

Іменникові метафори можна розподілити на такі тематичні групи: слова, які означають частини тіла людини і тварини (*челюсті* печі, *язичок* полум'я); слова, пов'язані з позначенням рослинного світу (*корінь*); назви речовин (металів, мінералів) (*янтар* дубів, *срібло* кіс, *золото* жнив); слова, що означають явища навколишньої природи (*океани* сліз); переносно вживаються назви процесів, результатів дії

(*дыхання* сивих нив, гарматний *гомін*).

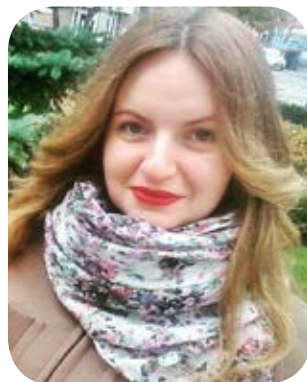
Прикметникові метафори, які зустрічаються в поезіях А. Малишка можна розподілити на такі тематичні групи переносно вживаних слів: прикметники, що відбивають властивості, які сприймаються зором, можуть вживатися на означення слухових відчуттів (*чистий* голос, *важкі* полки); прикметники, що означають температурні відчуття у переносному вживанні здебільшого стосуються психічних категорій (*холодні* люди, *гарячі* літа, *померзлі* трактори, *гірка* розлука, *лимонний* дух); протиставлення людини і тварини, приписування людині певних якостей, характерних тим чи іншим тваринам (*орлина* зіркість, *солов'їна* душа). Найбільш цінну групу серед прикметників зорової сфери сприймання становлять ті, що означають колір: *чорна* біда, *сива* ніч, *золоті* ранки, сни *рожеві*, *білий* світ, літопис *темний*.

Дієслівні метафори, які зустрічаються в поезіях А. Малишка, можна розподілити на такі тематичні групи переносно вживаних слів: протиставлення живого і неживого, взаємодія цих категорій (*ударять* дощі, *шепочеться* діброва, човен *спить*, *кричать* пеньки, райдуга *стоїть*, *гули* дуби, *плакали* корови, *реви* Дніпро, *шепоче* сад, *просяться* ранки, жито *говорило*, дуби *підвелись*, сніги *забриніли*, верба *вдягла*, трактори *моляться*, флейта *плакала*, скрипки *тужили*, *дыхає* мла, *кипить* робота, земля *дзвенить*, квітень *вдягає*, весна *бринить*); взаємодія категорій фізичного і психічного, духовного (*били* в душу); зображення дії, стану людини дієсловами, якими характеризується тварина (*щебечуть*, *воркувала* мати, царі *гавкали*); взаємодія категорії простору і часу (*іде* час, літо *стояло*, *йшла* зима). Питання про переносне вживання слова можна розглядати як один з аспектів питання про роль зіставлення, порівняння предметів, явищ, ознак, дій у процесі пізнання, освоєння людиною дійсності [1, 12].

Отже, аналіз переносних значень слів, що належать до певних тематичних груп лексики, допомагає виявити ту єдину закономірність, яка лежить в основі окремого акту мовлення і в основі розвитку мови в цілому. Більше того, такий аналіз показує глибокий зв'язок мови з дійсністю, допомагає зрозуміти залежність художника слова від реальної дійсності – світу, який його оточує, життєвого досвіду і мови. Андрій Самійлович Малишко – поет, справді народний. Пізнати художника слова – це означає виявити домінанту його душі, яка розкривається нам тоді, коли беремо творчий доробок у всій повноті й цілісності, різноманітні мотивів і сердечних барв, з яких і постає суть особистості. Два десятиліття не дожив А. Малишко до вимріяного ним часу, коли над Україною засвітилася зоря незалежності і свободи. Для неї він жив, працював і страждав. І нині, коли ще не зовсім розвіялися зловісні хмари над багатостраждальною нашою Вітчизною, слово Малишка допомагає нам у житті і боротьбі, вчить мужності й несахитності. Лине над Україною безсмертна «Пісня про рушник», а в ній – народна любов і вітання: «Здрастуй, Малишко! Здрастуй у новій, незалежній Україні».

Література

1. Заворотна Т. П. Іменні метафоричні словосполучення (на матеріалі творів українських письменників): навч. посібник. – Чернівці: ЧДУ, 1983. – 47 с.
2. Малишко А. С. Твори: в 5-ти т. – Т.1: Поезії. – К.: Дніпро, 1986. – 429 с.
3. Малишко А. С. Твори: в 5-ти т. – Т.4: Поезії. – К.: Дніпро, 1987. – 421 с.
4. Ткаченко А. Малишко, який не застаріє // Слово і час. – 1993. – №4. – С. 72-79.

Самойленко А. О.

Студентка 6 курсу
факультету іноземних мов
Кіровоградського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ПРОБЛЕМА “МЕХАНІЗАЦІЇ” ЛЮДИНИ У РОМАНІ ОЛДОСА ГАКСЛІ “ПРЕКРАСНИЙ НОВИЙ СВІТ”

Ключові слова: О. Гакслі, антиутопія, людина, індивідуальність, механізація, влада, цивілізація.

Keywords: A. Huxley, dystopia, person, identity, mechanization, authority, civilization.

XX століття з його соціально-політичними катаклізмами і загальним апокаліптичним настроєм зумовило появу літературних течій і жанрів, позначених зневірою в можливості подальшого успішного розвитку людської цивілізації. До таких, зокрема, належить і жанр антиутопії, який набув всесвітньої популярності саме в цей час. Адже події минулого століття дають багатий матеріал для побудови як утопічних, так і антиутопічних моделей буття [2, 5].

Класичним зразком жанру антиутопії вважається роман «Прекрасний новий світ» Олдоса Гакслі. Цей твір описує політичну і соціальну структуру суспільства майбутнього, досліджує природу влади, процеси появи вождів. Показаний механізм і наслідки тоталітарного режиму, моральної руйнації особистості в результаті маніпулювання людською свідомістю [3, 17]. Чітко демонструється примусова деградація людини шляхом придушення індивідуальності та емоційного розмаїття.

У романі описується світ майбутнього, де єдиний бог – Генрі Форд. В цьому світі технології, споживання, наркотики, секс та комфорт витіснили свободу думки, індивідуальність, кохання, материнство та родину. Але це не звичайне царство смутку та страждань, адже люди в цьому суспільстві задоволені своїм життям.

Гасло Нового світу – «Однаковість, стабільність, споживання» [1]. Люди штучно позбавлені можливості залишитись наодинці. Інтереси держави завжди домінують над власними інтересами людини. Але нічого не робиться насильно. Гіпнопедія, ектогенез та навіювання змушують людей вірити в те, що це їх власні бажання. Ганьбою та соромом стали материнство та батьківство – інституту сім'ї більше не існує. Ще з моменту штучного запліднення визначається подальше місце людини у суспільстві.

Бернард Маркс, один з головних героїв, постає замкнутою та закомплексованою «маленькою людиною». Він відчуває огиду до розпусти та байдужість до сучасного йому суспільства. Спочатку його індивідуальність та несхожість на інших здається героїчним вчинком, але згодом стає зрозуміло, що Бернард охоче змінюється і бажає такого ж рабського щастя як у всіх. Він смакує свою славу, залишивши презирство до суспільства і відразу до безпутства в минулому. Виявляється, що всі пороки суспільства були йому ненависні тільки через їх неможливість в його житті; його індивідуальність та особливості були лише результатом заздрощів до звичайних людей.

Та навіть у всепоглинаючій Світовій державі є люди, які сповідують старий спосіб життя. Вони живуть у віддалених і ізольованих від цивілізації резерваціях. Автор описує резервації як брудне і смердюче місце, де панують хвороби і алкоголізм. Тоді як в Світовій державі доступні комфорт, водопровід, медицина та універсальне вирішення всіх проблема – наркотик «сома».

Джон Дикун, мешканець такої резервації, з'являється пізніше. Він приваблює своєю романтичністю, твердістю характеру та іншими рисами, властивими сучасним людям, але викорених у мешканців нового світу. Він свій серед чужих, біла ворона Світової держави, на кшталт Герберта Уеллса, персонаж «Машини Часу», який має всіх порятувати у матеріальному та бездушному новому світі. О. Гакслі, вочевидь, і у виборі розв'язки надихався «Машиною часу», герой якої, після подорожі в майбутнє, просто тікає. Джон Дикун теж тікає, але у більш трагічний спосіб.

Але сам роман не сприймають як трагедію, а герої часто комічні. Навіть Мустафа Монд, головнокомандувач і представник тоталітарної державності, описаний не жорстким тираном, а добродушним та інтелектуальним керівником, який справді піклується про гармонію у своїй державі. Він намагається позбавити мешканців Світової держави будь-яких турбот. Все, що їм треба робити, так це працювати, розважатись та помирати. Трагедії і переживання відсутні в їх житті.

Звертаючи увагу на пороки «Прекрасного нового світу», можна провести паралелі з сучасністю. У творі інститут сім'ї зруйновано. Народжувати природнім шляхом соромно і огидно. У нашому ж світі набуває популярності така ідеологія як *childfree* — це принципове небажання мати дітей, незважаючи на таку можливість (тобто, не йдеться про людей, які безплідні, відкладають народження дітей на пізніший термін або не мають твердої позиції в цьому питанні) [5]. Цікавий той факт, що прихильники цього руху не лише відмовляються продовжувати свій рід, а й ідейно вмотивовують своє небажання. Бездітність стає приводом для гордості; такі сім'ї не рідко пропагують переваги життя удвох та створюють спільноти.

Секс без зобов'язань, який вже давно став однією з основних рис антиутопії, активно практикується і у нашому сучасному світі. Як і розпутство в цілому, що

сприяє руйнації цінностей сімейного життя. Рекреаційний секс (секс заради насолоди) – невід’ємна частина життя в Світовій державі. Зобов’язання, глибокі почуття, ревності та муки нерозділеного кохання сприймаються як перешкоди на шляху до безхмарного і щасливого життя.

Мешканці нового світу звикли вживати наркотик «сому» при перший же загрозі стресу чи психологічного напруження. Це також спосіб розслабитися та відпочити. А наркотичні оргії – улюблене дозвілля молодих людей.

У своїй роботі «Повертаючись до чудесного нового світу» О. Гакслі визначив перенаселення як можливу передумову становлення тоталітарного режиму [4]. Так як нестача природних ресурсів притаманна проблемі перенаселення, влада буде старатися вирішити це за допомогою регулювання народжуваності, як письменник зобразив це в романі. Тобто неконтрольована популяція може обернутися глобальною проблемою, коли всі жителі планети будуть змушені пройти хімічну стерилізацію, а нащадки будуть вирощуватись лише в пробірках у тій кількості, в якій потрібно владі.

Головне ж послання Гакслі в тому, що справжній раб не усвідомлює свого рабства, а отже не має жодного шансу його позбутись [4]. На відміну від рабів минулого, які поставали і бунтували, в новому світі люди щасливі служити своєму хазяїну. Прогнози Гакслі жажливі, але вони дають можливість рабам сьогодення заглянути у своє майбутнє і зрозуміти, що уже зараз вони живуть у бета-версії «Прекрасного нового світу».

Отже, на прикладі аналізу роману О. Гакслі «Прекрасний новий світ» ми торкнулися глибокої проблеми сучасності – механізації людства та життя в цілому, відмови від моральних та сімейних цінностей.

У романі Гакслі висвітлив дуже серйозні глибинні проблем, які не можуть не хвилювати людину. Він зобразив придушення особистості, деградацію суспільства шляхом ігнорування моральних норм і культурної спадщини, відмову від інституту сім’ї. Не зважаючи на те, що його сучасникам здавалося, що все зображене автором тільки далеко майбутнє, на сьогоднішній день ця тема надзвичайно актуальна. Сучасні технології практично захопили світ. Люди намагаються механізувати більшість сфер свого життя.

У сучасному світі відбувається поступове маніпулювання суспільною свідомістю і дегуманізація людства. Відбувається поступова втрата духовності. І в цьому винне не так сучасне покоління, як кілька поколінь людей. З часом виникає новий тип особистості, який вже з народження привчений до життя в світі комп’ютерних технологій і абсолютно не може без них обходитися. Читаючи роман розумієш, ми вже на півдорозі до нашого «прекрасного нового світу». Процес пішов, і прогнози великого генія XX століття, можливо не в повній мірі, але потроху збуваються.

Література

1. Huxley A. Brave New World. [Електронний ресурс] / A. Huxley – режим доступу: <http://www.idph.com.br/conteudos/ebooks/BraveNewWorld.pdf>
2. Новикова Т. Вопросы литературы// Необыкновенные приключения науки в утопии и антиутопии: (Г. Уэллс, О. Хаксли, А. Платонов) – 1998. – №6.
3. Гальцева Р., Роднянская И. Помеха – человек. Опыт века в зеркале антиутопий // Новый мир. – 1988. – №12

4. A. Huxley, On the Charms of History and the Future of the Past. [Електронний ресурс] / Huxley A. – режим доступу: <http://www.goucher.edu/commencement/past-commencements/jackson-gilman-forlini>
5. Свідома бездітність. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ АҢЫЗДЫҚ ЖЕЛІ

Түйінді сөздер: миф, автор, сюжет**Keywords:** the myth, the author, the plot

Баяндау әдісін қалыптасқан қалыптан өзгеше құра отырып қазіргі жазушылар өткен күн мен бүгінгі кезеңнен тұрмысынан хабар беретін эпизодтарды шендестіре бейнелейді. Сондай-ақ бұл әдіс әңгіме тартысын тереңдетіп, астарлы сипаттама береді.

Нұрғали Ораздың «Алтын сауытты батыр» әңгімесінің сюжетінде бүгінгі күнмен өткен күн қатар өріледі. Өрине өткен күн елес ретінде көрініс тапқан. Автор кейіпкерінің көз алдына өзінің бар салтанатымен халықтың бұрынғы тұрмыс-тіршілігін, әдет-ғұрпын елестеткен. «Елес.... бәрі елес. Кешкі арайға шомылған байтақ даланы торлаған елес» деген сәтте жазушы кейіпкердің санасын алысқа жетелейді. Оны осы бір елестің әлдиіне алып, жанын тербиді. Өрине ол қанша жанына жақын болғанмен бұл елестің ығында қала алмайды. Ол тіпті елеске елітіп әбестеу қылық жасап та қалады. Әңгіменің сюжетіне негіз болған оның даму динамикасын күшейте түсетін Алтын сауытты батыр мен Ақжамал оқиғасы.

Аңызға айналып бара жатқан бұл оқиғаны жазушы әңгімеге негіз етіп алуының бір себебі бұның төңірегінде өзінің басты идеялық толғаныстарын топтамақ. Ақжамал Алтын сауытты батырға кездескенге дейін мінезі жоқ қыз болатын. «... Ақжамалды айтамын да, аса бір ибалы, өте кішіпейіл, көркіне сай мінезі де жібектей есіліп тұрған жан еді ғой. Әлі есімде, талшыбықтай бұралған сымбатты бойына әдемі үйлесетін қызыл жібек көйлегі болатын. Жаз түсе сарғыш тартқан жазира далада, көктемнен қалған жалғыз түп қызғалдақтай құлпырып жүруші еді. Иә-ә, қызғалдаққа ұқсайтын» [1, 37 б] деп Әбдібек Ақжамалды сүйсіне оны сұлулықтың бейнесіндей етіп суреттеп береді. Осылайша көпті тәнті еткен Ақжамал бір-ақ күнде айықпас дертке шалынады. Оның дертіне әрі себеп, әрі шипа Алтын сауытты батыр еді. Алтын сауытты батырдың елесі тек Ақжамалға ғана көрінетін. Ол алғаш рет Ақжамалға ескі қораның тұсында тоқтатқан еді. Батырдың Ақжамалға айтқан өкпесі: «Мен елімді жаудан қорғауға кеткен де, осында, ескі жер кепеде кәрі анам қалған болатын.... Көк теңіздей толқыған жау ізден төрт есе көп еді. Біз олармен қияметқайым ұзақ шайқасқа түстік.... Енді міне, жасанған жауды күйрете жеңіп елге келсем, сендер менің жер кепемді жермен-жексен қылып, орнына зәулім сарай салып алыпсыңдар. Мен кеткенде артымда аңырап қалған ауру анам қайда? Оны да көне кепемен бірге таптап тастадыңдар ма» [1, 41 б]

Жазушы Алтын сауытты батырдың елес бейнесін Ақжамалға кездестіру арқылы құбылыстар арасындағы тартысты көрсеткен. Белгілі бір тарихи кезең ұрпақ пен дәстүр жалғастығын сақтай алмаса оның болашағы күмәнді болуы мүмкін.

Өткенге оралу— өзіңді тану, өзгені тану. Өткеннің бәрі өкініш емес. Кешегің арқылы бүгінгіңді түсінетінің белгілі. Алтын сауытты батыр ұлттың қанымен бойымен сінген рух бейнесі. Қанша қоғамдық құбылыстар болса да ұлтты тастап кете алмай аласұрып жүр. Оның Ақжамалға «Бұл қан мәңгі осылай толастамай ағатын қан, киелі қан! Бұл қан... сенің қаның...[1, 42 б] деуі осының дәлелі. Ақжамалдың үнемі алтын сауытты батырды іздеуі, онымен бірге алысқа кеткісі келетіні айналасындағыларға түсініксіз.

Жазушы өз туындысын мифтік—фольклорлық сюжетке құра отырып, назарын өткенге—романтикалық қиырларға жібереді. Сюжеттік желіде өткен мен бүгінгі дәуір оқиғасы, аңыз жайлы баяндалғанмен ішкі мазмұны—жақсылық пен жамандық, елге деген махаббат, жалпы адамзаттық мәні бар мәселелер көзғайды. Өңгімеде жазушы бабалар тірлігін ғана емес, олар не үшін өмір сүрді, оларға маңызды дүние не болды деген мәселеге үңіледі.

Адам баласының жаны мен жүрегін жаулаған тасбауырлыққа қарсы тұра алатындай адам мен құстан жаратылған, мына әлемге аспаннан түскендей әсер тудыратын періште бейнесін Айгүл Кемелбаева өзінің «Қоңыр қаз» әңгімесінде суреттеген.

Жазушы «Қоңыр қаз» әңгімесінде құс тұрпатты Хорлан қыз бейнесі сомдалған. Адамдар арасында балалық шағын өткізіп, олардың небір іс-әрекеттеріне көңдіге алмаған Хорлан бір күні аспан әлеміне кетіп қалған еді. Шешесі Қаршыға, нағашысы Ақылбай, Хорланды өзгеше жақсы көретін суретші Еркежан Қоңырқаз атанған қыз баладан көз алдарында айрылды. Хорланның шешесі Қаршыға үлкен сахна жайлы арманмен қош айтысып, бойына біткен нәрестемен бірге ағасы Ақылбайдың қарсы алмақ ниетін білген соң елге оралған еді.

Жайлаудың сұлу табиғатына ерекше құмартқан Қаршыға, әсіресе жиегінде қамысы желкілдеген шағын айна көлдердің күнмен шағылысқан келбетін көргенде байыз таба алмайтын. Осылайша күнін өткізіп жүрген Қаршыға тосын бір қылыққа барып жабайы құс жұмыртқаларын ұрлап жеуді әдетке айналдырады.

Айы-күні жеткен Қаршыға босанып дүниеге сәби келді. Сәби дүниеге келген күні адам жанын сезімге бөлесе де, көңіліне күдік әкелетін ерекше бір оқиға болады. Ақылбай қойшының жапандағы жалғыз үйіне оңтүстікке топ-тобымен кетіп жатқан құстар өзгеше үн шығарып бір айналып өтіп жатты. Бұл оқиғаға басты себеп қараша үйде құс тұрпатты сәби дүниеге келген еді.

Қызының ерекше бітімін анасы Хорлан төрт жасқа келген де білген еді. «Хорлан төрт жасқа толғанда астауда шомылдырып отырған анасы бір түнде шеміршектің ұшы күлтеленіп құстың баласыныкіндей шоп-шолақ қарала кішкене қос қанатқа айналғанын көріп шошып кетті. Сүйікті ағасына кимағаны, қызынсыз бір сәт тұра алмайтын қасиеті тегін болмады. Жасаған ием әлденені алдын-ала сездірген екен. Даусынан айырылғалы дүниенің өзге қызығынан безіп, сопы тәрізденіп жұпыны тірлік кешкен әйел о баста біраз үрейленсе де, артынша бұл тылсым белгіге ми қатырып терендеп бас қатырып жатпады, тек бар болғаны «балапанымды адамдардың жауыздығынан қорғауым керек, оның қанатты адам екенін тірі жан сезбеуі тиіс» деп түйді» [2, 6 б] деген үзіндіде Қаршығаның алдына қойған басты мақсаты көрінеді. «Сұңғақ бойлы, қоңырқай өңді қыз бала ертегі елінен ұшып келген аққу-ханша дерсің, сиқыр сұлулығы адамзаттан бөтен көрінді. Тәңірім-ай, неткен сымбатты тұлға еді. Адамдарды неге қанат бітіріп жасамадың?» [2, 13 б] деген үзіндіден

жазушы озбырлыққа қарсы әсемдікті, сұлулықты қойғанын көреміз. Қанатын қомдап ұшуға құмар болған Қоңырқаз ақыры арманына жетіп, биікке көтерілді, бірақ адамдар озбырлығына тастағысы келмей алып кеткен баланы көтеремін деп қанатын жарақаттаған еді. Ұшуға талпынып, қанатын сермеп еді, ауырсынып, көтеріле алмады. Осы сәтте көлді құшақтап егілген қыз баланы киімінен тістелеп бірнеше аққу тауларға қарай бет түзеді. Артында жылап анасы Қаршыға қала берді. «Жөргегіңнен иісін сіңбеген соң суық бауыр тартып, жатсынып, көл шошытты ма сені, Қоңырқаз, әлде бітімің бөлек, шоқтығың биік болған соң елсінбей, жерден безіндің бе, Қоңырқаз» [2, 15 б] деген үзіндідегі ой әңгіме идеясын тереңдете түседі.

Әдебиеттер

1. Ораз Н. Қазығұрт оқиғалары. – Алматы: 1995, -265 б.
2. Кемелбаева А. Тобылғы сай. – Астана: 2001, -168 б.
3. Жұмалиев Қ. Әдебиет теориясы. – Алматы: Мектеп, 1969, – 243 б.
4. Нарымбетов Ә. Уақыт шындығы – көркемдік кепілі. – Алматы: Жазушы, 1989, – 184 б.

ФОНОВІ ЗНАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Ключові слова: фонові знання, художній аналіз тексту, краєзнавчий принцип, етнокультурологічний принцип, вступне заняття, заключний урок.

Key words: background knowledge, fiction analysis, country-study principle, ethno-culturological principle, introduction class, concluding session.

Предмет «Зарубіжна література» покликаний сприяти формуванню особистості учня-читача, його духовно-ціннісних орієнтацій, культурно-пізнавальних інтересів, художнього смаку, тобто: естетично виховувати такого шанувальника красивого письменства, який зможе сприймати художні твори, написані у різні історичні періоди, у лоні різних національно-культурних традицій, у межах різних естетичних парадигм, розуміти діалектичну багатогранність історичних подій і абсолютність загальнолюдських соціокультурних духовних цінностей.

Фонові знання є структурним елементом літератури як навчального предмета, а, отже, мають бути дієвим засобом у процесі адекватного авторському задуму сприйняття художнього твору. Проте, щоб вони дійсно сприяли кращому розумінню художнього твору, необхідно використовувати їх свідомо, а це потребує ретельного вивчення сутності знань у методичному плані, їх теоретичного обґрунтування і практичного використання на уроках зарубіжної літератури [3].

Перші спроби теоретичного осмислення і застосування фонових знань припадають на другу половину ХХ століття. Насамперед це стосується наукових праць О.С. Ахманової, Є.М. Верещагіна, В.Г. Костомарова, в яких фонові знання розглядалися з погляду комунікативної функції мови. Що ж стосується літературознавства, то фонові знання в основному використовувались у формі коментаря як спеціальний жанр дослідження.

Подальші спроби окреслити проблему використання фонових знань у системі літературної освіти учнів 5-9-х класів, тобто в суто методичному плані, здійснювались у 70-80-х роках плеядою відомих українських та зарубіжних методистів і педагогів – З.Я. Молдавською, В.Г. Маранцманом, Н.Я. Мещеряковою, Ю.І.Султановим та іншими.

Незважаючи на актуальність даної проблеми для української школи, упродовж багатьох років із дня появи зарубіжної літератури як нового предмета, ґрунтовні методичні дослідження фонових знань та їхнього впливу на літературний і розумовий розвиток школярів майже не проводились, про що свідчить відсутність наукових публікацій у вітчизняних періодичних виданнях із методики, педагогіки та психології. Таким чином, роль фонових знань на уроках зарубіжної літератури як способу підвищення ефективності вивчення художнього твору залишається однією із найменш вивчених проблем сучасної методики викладання зарубіжної літератури [2].

Вивчення курсу «Зарубіжна література» у школі покликане сприяти формуванню особистості учня-читача, його духовно-ціннісних орієнтацій, культурно-пізнавальних інтересів, художнього смаку, тобто естетично виховувати такого шанувальника красного письменства, який зможе сприймати художні твори, написані в різні історичні періоди, в лоні різних національно-культурних традицій, у межах різних естетичних парадигм, розуміючи діалектичну багатогранність конкретно-історичних і абсолютність загальнолюдських соціокультурних духовних цінностей.

Ефективне засвоєння всесвітньо визнаних зразків художньої літератури на засадах певної системи культурологічних і методологічних принципів у контексті конкретно-історичних і загальнолюдських духовних цінностей залежить від врахування багатьох чинників, у тому числі і від використання вчителем на уроках літератури фонових знань, оскільки актуалізуючи раніше здобуті знання, педагог тим саме стимулює літературний розвиток школярів [2].

Фонові знання – це науково систематизовані знання, які мають інформаційно-культурологічний характер, не завжди прямо зв'язані з художнім текстом, але без яких художній твір, що функціонує у просторі і часі, не може бути глибоко сприйнятим. Фонові знання – це не система статичних знань, вони постійно змінюються, як у змістовому, так і у функціональному планах, залежно від інформаційної і культурологічної обізнаності учнів, стану літературознавчої науки, вікових особливостей школярів, нарешті, від змістового наповнення шкільних підручників і посібників. Сприйняття фонових знань визначається віковими, індивідуальними і загальнопсихологічними особливостями школярів та рівнем їхнього літературного розвитку. При дотриманні певних умов, фонові знання допомагають більш глибокому й усвідомленому сприйняттю художнього твору [1].

Як і всі інші структурні елементи шкільного предмета «Зарубіжна література», фонові знання утворюють певну систему міжелементних внутрішніх зв'язків. У свою чергу, всі елементи підпорядковані центральному елементу даної структури – читанню й аналізу художнього твору, утворюючи в системі чітку ієрархічну залежність цих елементів відносно до його центрального елемента. Таким чином, вони разом з іншими структурними елементами включені в єдину цілісну систему та функціонують у єдиному комплексі, який сприяє поступовому розширенню і поглибленню знань, умінь і навичок учнів. Проте ієрархічна підпорядкованість фонових знань читанню й аналізу художнього твору, а також тісний взаємозв'язок між фоновими знаннями та іншими структурними елементами навчальної діяльності на уроках світової літератури зовсім не передбачають схематизації та одноманітності. Навпаки, відбір фонового матеріалу та різноманітних видів, прийомів і форм керівництва цією діяльністю активізують пізнавальний процес та сприяють тому, щоб урок літератури став емоційно яскравим [2].

Фонові знання значною мірою відрізняються від обов'язкової системи знань, необхідність засвоєння яких чітко обумовлена шкільною програмою. В цілому, вони охоплюють дуже широкий і різноманітний за своєю природою обсяг інформації, саме тому варто проаналізувати фонові знання, як за походженням, так і з точки зору їх функціонування в системі масової культури. У процесі дослідження даної проблеми нами було виокремлено і класифіковано основні види фонових знань.

За походженням фонові знання поділяються на:

- 1) загальнолюдські;
- 2) регіональні;
- 3) країнознавчі.

Як елементи масової культури фонові знання поділяються на:

- 1) актуальні фонові знання;
- 2) фонові знання культурної спадщини.

Фонові знання з методичної точки зору можна розділити на декілька видів, а саме:

- 1) історико-культурологічні;
- 2) біографічні відомості про автора;
- 3) літературознавчі знання.

Загалом використання та актуалізація фонових знань на уроках зарубіжної літератури – це дієвий методичний компонент системи рушійних сил літературного розвитку, функціонування якого уможливорює якісні й кількісні зрушення у структурі розвитку здібностей учнів до сприйняття та аналізу художніх творів [3].

Фонові знання на уроках зарубіжної літератури як спосіб підвищення ефективності вивчення художнього твору дійсно мають використовуватися вчителем у процесі навчальної діяльності. Проте варто пам'ятати про доцільність їх використання відповідно до типу уроку. Виходячи з цього, треба враховувати, що фонові знання здебільшого використовуються на вступних заняттях. Для активізації діяльності учнів важливо, щоб фонові знання, які необхідні для глибокого розуміння твору, мали місце до читання художнього твору, а не після. Однак ті відомості, що несуть абсолютно нове смислове навантаження для дітей мають бути з'ясовані безпосередньо під час роботи із текстом.

Якщо мова йде про порівняння подій зображених у творі із реальністю, або ж необхідно співставити художню реальність з авторським досвідом, тоді доцільно використовувати фонові знання на заключних та підсумкових уроках. Те ж саме стосується й з'ясування жанрової специфіки твору [2].

Вивчення зарубіжної літератури збагачує людину не лише певними естетичними переживаннями та філологічними знаннями, а й можливістю розуміти, відчувати навколишній світ, дарує кожному школяреві знайомство з іншим поглядом на дійсність, залучає його до багатств світової духовної культури, дає унікальну й необхідну можливість вчитися жити у конкретному, соціокультурному просторі.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов /О.С. Ахманова – М.: Высш. шк., 1966. – 607с.
2. Сафарян С. І. Фонові знання: зміст, визначення, види // Всесвітня література в серед. навч. закладах України. – 2001. – №2. – С. 2-6.
3. Сафарян С. І. Використання фонових знань: засади, прийоми //Всесвітня література в серед. навч. закладах України. – 2002. Стаття перша. – № 1. – С. 50-53.

Горохова І.В.

к. філ. наук, доцент
кафедри англійської філології
НПУ ім.М.П.Драгоманова

Кардашук І.М.

студентка магістратури
факультету іноземної філології
НПУ ім.М.П.Драгоманова

МЕТОД КОРПУСНОГО АНАЛІЗУ ВИВЧЕННЯ ОДИНИЦЬ ІДЕОМАТИЧНОГО ПРОСТОРУ «HOMOSAPIENS»

Ключевые слова: корпусний аналіз, конкорданс, частотність використання, ідіоматичний простір, мовні одиниці.

Keywords: corpus analysis, concordance, frequency, idiomatic space, language units.

Невичерпним джерелом для словників та граматик є інтегральний опис мовних фактів. При цьому морфологічні, синтаксичні, семантичні, прагматичні, стилістичні, комунікативні, сполучувальнісні властивості мовних одиниць були і є вивідними безпосередньо з текстів. Фахівці гостро відчують потребу у якомога більшому числі функціональних характеристик мовних одиниць у різних типах текстів. Необхідну лінгвістичну інформацію для подальшого опрацювання її у філологічних студіях можна отримати з корпусів, розбудова яких є ознакою нашого часу [2, 5].

Наука про мову поступово наближалася до ідеї текстового корпусу і до самого корпусу в такому вигляді, в якому ми зараз його знаємо: електронне зібрання текстів природної мови, впорядковане, організоване й оформлене певним чином, призначене для наукового та практичного вивчення мови.

Корпус мови – це електронне зібрання текстів, впорядковане, організоване й оформлене певним чином, призначене для наукового та практичного вивчення української мови. У корпусі зберігаються тексти, опрацьовані автоматичним лінгвістичним аналізатором. Це означає, що кожній одиниці тексту (морфемі, слову, словосполученню, реченню) приписана певна супровідна інформація: частиномовна належність, граматична форма, синтаксична функція, контекст тощо. Ви можете здійснювати пошук текстових прикладів у корпусі як за конкретними словами, так і за лінгвістичними характеристиками (наприклад, знайти всі речення з невідмінюваними іменниками або всі словосполучення, що складаються з прикметників та іменників) [5].

Корпус надає інформацію про конкорданси, або ж контексти вживання шуканих одиниць (із вказівкою на джерела). За допомогою конкордансів можна вивчати особливості використання слів у текстах різних стилів, індивідуально-авторські вживання тих чи інших лексем, розвиток нових значень тощо. Конкорданси використовуються також для психолінгвістичних та соціолінгвістичних досліджень (вивчення асоціативних зв'язків між словами), у літературознавчому аналізі (для розкриття ав-

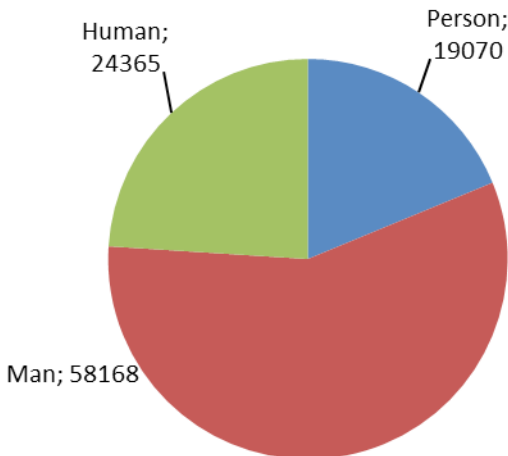
торського бачення певних концептів чи образів, особливостей мовної картини світу певного автора) тощо [6, 43].

Корпус є невід’ємним джерелом для опису та розуміння ідіоматичних одиниць, адже корпусна ідіоматика розуміється як, в першу чергу, ідіоматична практика, чиєю емпіричною базою є електронні текстові корпуси.

Метод корпусного аналізу – це аналіз матеріалів корпусів, що містять досліджуваній мовної феномен, з метою отримання відповідної нової інформації і обов’язковим урахуванням всіх прикладів, в тому числі тих, що суперечать наявними відомостями. Для опису значення досліджуваних ідіом можуть застосовуватися методи тлумачення і перекладу. Отримані відомості про ідіоми можуть бути використані при верифікації гіпотез, що стосуються властивостей ідіом, а також при розробці та коригуванні фразеологічних теорій. Практична цінність дослідження полягає в тому, що за результатами корпусного аналізу ідіом можуть бути створені словникові статті фразеологічного словника. Також відомості про варіюванні ідіом, їх семантику та переказ, контексти і словникові статті з відповідними вживаннями ідіом можуть бути використані на лекційних та семінарських заняттях з лексикології, лексикографії, фразеології і перекладу [3].

Так як мета даного дослідження заключається в аналізі закономірностей вживання і функціонування ідіом в природній мові, то беремо неспеціалізований, повнотекстовий, відкритий корпус текстів англійської мови в електронному вигляді British national corpus (BYU-BNC) [4]. Проведемо аналіз, схожий з експериментом Е. Дейнан, описаний в роботі Скворцова О.Г[1,185].

Розглянемо метод корпусного аналізу для вивчення одиниць ідіоматичного простору «Homosapiens». За допомогою комп’ютерної обробки розглянемо частотність вживання конкордансів *human*, *man*, *person*. У більшості конкорданси з даними лексемами вживаються в прямому значенні і не входять до складу ідіоматичних одиниць [4].

Мал.1. Частота використання

Наприклад, в даному тексті, *human* має своє основне значення.

Таблиця 1.

Сфери і приклади вживання ідіоми milk of human kindness

№	Sphere	Example
1	W_news_script	Camel Trophy team take their journey to new heights. And the milk of human kindness... Hickory gets used to a new mum. Welcome back. This week
2	W_newsp_other_sports	Admission costs 1 for adults and 75p for children. THE MILK of human kindness flowed in Darlington yesterday when milkmen delivered goods for the Kostroma appeal on a milk
3	W_newsp_other_sports	as ever and justify the money spent on them. THE MILK of human kindness flowed in Darlington yesterday with a deluge of goods for the Kostroma appeal. Milkmen
4	W_non_ac_medicine	and eat it. Everything stops for tea. The milk of human kindness. We'll take a cup of kindness yet. Have you a
5	W_misc	a half of stone. Dear old Martha had much of the milk of human kindness about her; she had pensioners who shared with her such things as she had

«We do not think this is excessive since Pollack & Pickett report that human listeners sometimes require 140 sec of conversational speech before reaching high accuracy. If we allow 200 sec per spoken word, on average, then the human listener can require up to 7 words before being sure of an interpretation. »[Unpublished academic thesis]. Wilson, Howard. 2131 s-units [4].

Все ж ідіоматичне вживання теж має місце, але набагато рідше. Ідіома Milk of human kindness використовується в багатьох сферах, але всього лише в 25 текстах [4] (табл.1).

Провівши порівняльний аналіз сфер вживання даної ідіоми ми можемо зробити висновки про варіюванні і частотність вживання даної ідіоми (табл.2).

Найпопулярнішою сферою вживання є публіцистична (newspapers – 15), дана ідіома зустрічається в текстах не академічної області (non-academic – 5) і в текстах варіативної тематики (misc. – 5). Немає текстів в розмовному, художньому, науковому стилях. Представлені вище приклади були зібрані в період 1984-1995 роки, відповідно можна зробити висновок про застарілість ідіоми milk of human kindness і заміні її на більш нові уживаніші варіанти: goodness of heart, do heart good, і інші.

Як показує дана доповідь, метод корпусного аналізу може і повинен бути ви-

Таблиця 2.

Частотність використання ідіоми milk of human kindness

№	Sphere	Frequency
1.	Spoken	0
2.	Fiction	0
3.	Non-academic	5
4.	Academic	0
5.	Newspapers	15
6.	Miscellaneous	5
	Total	25

користаний для аналізу ідіоматичних одиниць. З його допомогою можна швидко і ефективно аналізувати дані великих корпусів спеціалізованої або загальної літератури. Корпусний аналіз допомагає лінгвістам і перекладачам прискорити виокремлення супровідної інформації (частина мови, граматична форма, синтаксична функція, контекст), отримання даних про частоту вживання ідіом, їх контексти, залежно від сфери вживання, застарілості або актуальності вживання ідіом в певних контекстах.

Література:

1. Скворцов О.Г. Компонентний аналіз та корпусні методологія при дослідженні семантичної сфери «Light \ darkness» в зарубіжній лінгвістиці // Політична лінгвістика – 2010. – Т.2 – №32 – С. 184-188.
2. Кротова Є.Б. Корпусні фразеологія (на базі німецької мови) Автореферат дисертації кандидата філологічних наук М., 2004, С.1-5.
3. Митрофанова О.А. Автоматизований аналіз термінології в російськомовному корпусі текстів по корпусних лінгвістиці // Діалог. 2009. – №49 – Режим доступу: <http://www.dialog-21.ru/digests/dialog2009/materials/html/49.htm> (Дата звернення 26.10.2016).
4. Британський національний корпус [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://corpus.byu.edu/bnc/> (Дата звернення 26.10.2016).
5. Корпусна лінгвістика: проблеми, методи, перспективи: Матеріали навчальної програми 14-16.03.2013, Київ, – 10с.
6. Бобкова Т.В. Концепція колокації: корпусний підхід // Науковий вісник МІЖНАРОДНОГО гуманітарного університету – 2014 року – Т.2 – №10 – с.42-45.

Керножицька О.А.

старший викладач

англійської філології

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Зозуля Вікторія

магістр

НПУ ім. М.П. Драгоманова

ПРИЄДНУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРИЙОМІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ

***Summary.** The article deals with a means of expressive syntax – joining. Joining represents a dismembered statement, consisting of the base and a joining where the joining is separated from the base by a full stop or another mark of punctuation, it has an independent syntactic form and is always in a postposition.*

Key words: joining, connection.

Ключові слова: експресивний синтаксис, приєднання.

Постановка проблеми. Сучасна мова постійно розвивається за притаманними їй законами, стаючи більш досконалою в комунікативному плані. Серед засобів вираження є такі синтаксичні конструкції, що відзначаються оригінальністю форми внаслідок експресивних модифікацій структури простого чи складного речення. До них належать такі явища: повтор, еліпс, інверсія, синтаксичний паралелізм, сегментація, приєднання та інші.

Приєднання являє собою явище, яке є експресивним синтаксичним прийомом письмової літературної мови, який інтонаційно ділить речення на самостійні відрізки, що графічно виділяються у вигляді окремих пропозицій.

Та незважаючи на те, що в дослідженні приєднання як явища експресивного синтаксису накопичено досить значний досвід, питання про приєднання та суміжні з ним явища залишається дискусійним і вирішується не цілком успішно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою вивчення приєднання займалися такі лінгвісти, як Іванчикова Е.А., Ванников Ю.В., Петрашівська Ж.Е., Конюхова Л.І., Плющ Н.П. та інші.

Об'єктом дослідження є особливості приєднання в англійському реченні.

Мета дослідження: визначити особливості приєднання у складних та простих реченнях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

– визначити різницю між парцеляцією та приєднанням

– визначити комунікативну мету приєднання.

Виклад основного матеріалу. Передусім ми б хотіли зупинитися на термінах “приєднання” й “парцеляція”, які широко використовуються у лінгвістичних роботах.

Термін “парцеляція” часто вживається в некоректному значенні: «розчлено-

увати щось», тоді як термін «приєднання» означає «додавати щось до чогось». Слід зазначити, що у живому мовленні не може йтися ні про яке розчленовування, а лише про приєднання певних лінгвістичних одиниць (членів речення, речень) до головної частини. Тому ми дотримуємося терміну приєднання як єдиного правильного лінгвістичного терміну для вираження даного явища.

Визначення поняття представив Мацько Л.І.: «Приєднування є експресивним явищем усної мови. Її виникнення пояснюється тим, що в безпосередньому живому спілкуванні немає можливості все продумати наперед. У процесі говоріння виникає потреба інтонаційно виділити окремі одиниці, розширити й уточнити їх додатковою інформацією. У писемному мовленні приєднування часто використовується для створення стилістичних ефектів живомовності, невимушеності, спонтанності спілкування. При приєднуванні до цілісної змістово-синтаксичної структури приєднуються додаткові частинки (переважно дві), з яких одна є основною, бо в ній викладається основний зміст думки, а друга — допоміжною, у якому реалізується залежна частина основної синтаксичної структури [4, с. 362].

'But he can't know... He can't...' [1, с. 178]

That empty-headed society woman – selfish, brainless, grasping, self-centred? [1, с. 179]

Two letters here from India, one or two receipts from charitable organizations. No bills. [1, с. 93]

Мацько Л.І., який досліджував явище приєднання вважає: «Приєднування виконує кілька стилістичних функцій. Його використовують:

1. В описах для зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей. [3, с.362].

He was at home so seldom, and when he was at home and Mrs

Chapman didn't want to bother with outsiders. Very naturally [1, 149].

2. Для передачі емоційно-психічного стану персонажа. [3, с. 362].

He was so very normal. So essentially British. [1, с. 10]

A few so very normal. So essentially British. [1, с. 10]

Приєднування притаманне внутрішньому монологу, який сприймається як одна цілісна надфразна синтаксична єдність, для функціонального типу текстів-роздумів. Функцію приєднувальних частин виконують не тільки члени речення, а й різні види простих речень — неповних односкладних, слів-речень.

'Benevolent visions floated before his eyes. Little Dimitri...

And the good Constantinopolis struggling with his little

restaurant... What pleasant surprises for them... [1, с. 8]

3. Для ритмізації прози, створення в читача ефекту «присутності», безпосередності відчуттів, на які зорієнтоване зображення. Приєднування можна вважати стилістичною трансформацією синтаксичних структур. Це стилістичне явище характерне для художніх текстів авторів, мова яких має виразні ознаки народно розмовного мовлення» [3, с. 362].

He took out his notebook. Twelve o'clock. 58, Queen Charlotte Street. [1, 8]

'Bribed? To kill my brother? What an extraordinary idea!' [1, 157]

'No, I didn't – no, indeed – but perhaps, now, the nerve has actually died.' [1, 9]

Як пише С.Г. Чорнобривець, «підкреслення частин речення шляхом розчленування синтаксично і за змістом зв'язаних компонентів на кілька висловлень – це особливий спосіб досягнення певного стилістичного ефекту. Тому приєднування – це

прийом експресивного синтаксису.» [6, 84]

He, too, had been collecting twigs. Five, six, picking up sticks... [1, 138].

Mr Morley might not be seeing patients today...All in vain. The page – boy drew back. [1, 12]

Ю.В. Ванников зазначає: «парцеляція- це таке членування речення, при якому воно втілюється не в одній, а в кількох інтонаційно-смыслових мовленнєвих одиницях, тобто фразах». [2, 69]

You'd better come round. King Leopold Mansions. Battersea Park. Number 45. [1,139]

'Pays her bills, fond of an occasional game of bridge with her neighbours but keeps herself to herself more or less. No children.' [1, 141]

Отже, суть приєднування як синтаксичної категорії полягає в додаванні до речення якогось компонента – члена речення або предикативної одиниці. Таке додавання здійснюється за допомогою спеціальних формальних засобів – приєднувальних сполучників чи інших слів, які виконують цю ж функцію.

Явище приєднання є одним із прийомів організації тексту. Воно завжди стилістично марковане і полягає в інтонаційному та смислового додаванні до єдиної синтаксичної структури певних комунікативних одиниць. В основі цього синтаксичного процесу лежить здатність мови за допомогою приєднування нових смислових елементів здійснювати реалізацію комунікативного завдання.

Його виникнення пояснюється тим, що в живому спілкуванні іноді виникає проблема інтонаційно виділити окремі одиниці, розширити й уточнити їх допоміжною інформацією. У писемному мовленні приєднування використовується для створення ефекту невимушеності, спонтанності спілкування.

Деякі мовознавці відмічають, що приєднування – явище живе, активне, особливо в мові художньої літератури і публіцистики.

Ряд дослідів в сучасній науці дають підстави вважати, що явище приєднування властиве не тільки англійській та українській мовам, але і багатьом іншим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Christie A. One, Two, Buckle My Shoe [=Раз, два, три, туфлю застегни/ А.Кристи]; комент. Е.В.Угаровой. – М.: Айрисс-пресс, 2013. – 352с.: ил. – (Читаем в оригинале).
2. Ванников Ю.В. Синтаксические особенности русской речи (явище приєднування).- М.,1969
3. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О.М. Стилістика української мови. – К.: Вища школа, 2003. – 462с.
4. Плющ Н.П. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису//Українська мова і література в школах-1981.-№1
5. Федонюк В. Є. Парцеляція в сучасній чеській літературній мові // Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.03 / В.Є. Федонюк; НАН України. Ін-т укр. мови. — К.: 2001. — 22 с.
6. Чернобривец С.Т. Разграничение парцеляции и присоединения на семантико-синтаксическом уровне//Исследования по семантике: Сб.науч.ст. – Симферополь, 1987. – С.80-84.

ПРОБЛЕМНІСТЬ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНУ LANGUAGE

Ключові слова: поняття, лінгвістика, мовна діяльність, мова, мовлення

Keywords: concept, linguistics, language, speech

Поняття *language* стало одним з найбільш енігматичних у мовознавстві. Переважна більшість мовознавців так і не зрозуміла, навіщо воно було потрібне Ф. де Соссюру. Виникали гіпотези, що *language* це просто назва мови, натомість *langue* – назва конструкту, створеного мовознавцями на його базі: «Здається, що за соссюрівським розрізненням *language* – *langue* стоїть ідея розрізнення об'єктивної і наукової реальності: у цілому інтуїційному і, можна сказати, побутовому поняттю мови, що окреслюється звичайно терміном *language*, протиставляється науково-конструктивне поняття мови (*langue*). Часто побутові поняття, переходячи в розряд наукових конструктів через відповідну процедуру уточнення, не змінюють свого імені, що створює певні проблеми при їх осмисленні, зокрема ілюзію знайомого слова. Вочевидь, Ф. де Соссюр, намагаючись уникнути отождествлення наукового поняття з донауковим, здійснює їхнє розрізнення також «за іменами» [3, 23]. Це явне нерозуміння соссюрівської думки. Обидва терміни у Соссюра наукові і обидва окреслюють реальність, а не науковий конструкт, що ми й спробуємо довести.

У нотатці, присвяченій розрізненню понять *language*, *langue* і *parole*, Соссюр дорікає школі Франца Боппа, що вони займалися вивченням писаних текстів і посередньо елементами мовлення (звуками) і мови (граматичними формами), натомість так і не зрозуміли, що об'єктом мовознавства має бути цілісне явище *language*. Один з підрозділів має назву «Dans quelle mesure le langage pouvait être l'objet d'une science distincte» ('Якою мірою *language* може бути об'єктом окремої науки').

У рецензії на роботи Е. Кернера Н. О. Слюсарєва відзначила цікавий концептуально-термінологічний зсув, що відбувся внаслідок рецепції соссюрівської теорії (а фактично «Курсу загальної лінгвістики»): «У вступних зауваженнях Кернер вірно вказує, що більшість вчених займалась співвідношенням двох перших компонентів [мови й мовлення – О.П.], звівши трихотомію до дихотомії (Баллі, Дорошевський, Фрей, Гардінер, Горалек, Ельмслев і ін.), тоді як інші, прийнявши трихотомію, відмовились від *language* в соссюрівському сенсі і замінили його поняттям норми (Косеріу, Котяну і ін.)»¹ [7, 146-147]. У свою чергу О. Ахманова, ще у 1966 році, рецензуючи том журналу *Diogen*, написала досить знаменні слова, актуальність яких не зникла й сьогодні як у Росії чи в Україні, так і у інших

¹ У даній цитаті великі сумніви викликає називання соссюрівської тріади трихотомією, а пари «мова – мовлення» – дихотомією, адже ці поняття стосуються класифікації певного цілого на підкласи.

країнах: «Соссюр настійливо і виразно розмежовував «*langue*», «*langage*» «*parole*». В російській лінгвістичній термінології, так само, як, наприклад, і в англійській, французькій, трихотомія була замінена на дихотомію «язык – речь». «*Langage*», перекладений А. М. Сухотіном терміном «речевая деятельность», поступово перестав вживатися як термін, мабуть, також і тому, що у центрі уваги виявився «*langue*» як інваріант, як код, як певна іманентна сутність. (...) відродження терміну «*langage*» цілком може бути зрозуміле як вказівка на переорієнтацію лінгвістичної теорії, що зараз відбувається. Мабуть, саме «*langage*» виявляється тепер у центрі уваги [2, 147]. На жаль «пророцтво» Ахманової не здійснилося, і поняття *langage* у його соссюрівському розумінні так і не стало повноцінним, широко використовуваним науковим концептом у сучасному мовознавстві.

Натомість необхідність узагальнюючого поняття як базового об'єкту мовознавства усвідомлювали навіть ті вчені, які не оцінили самого терміну *langage*. Так, О. С. Мельничук відзначав: «Більш загальним і більш конкретним поняттям мови, після введення соссюріанського протиставлення мови, мовлення і недостатньо визначеного поняття мовленнєвої діяльності (*langage*), що відійшло у мовознавстві на задній план, є поняття мови як сукупності всіх мовленнєвих актів за певний період часу разом з усіма їхніми системними (структурними) характеристиками» [6, 31]. Згадаємо також щербівську спробу розширити соссюрівську тріаду під узагальнюючим терміном *мова* у значенні *langage*.

Ще дивніше трактування соссюрівської тріади дав з посиланням на працю Р. Гodelя О. О. Леонтьєв: «Втім, як виявилось при публікації Р. Гodelем соссюрівських матеріалів, сам де Соссюр тяжів до виділення трьох, а не двох категорій – мовлення (вірніше — мовленнєвої діяльності), мови як системи і мови як мовної здатності» [5, 134]. При цьому інтерпретація всіх вказаних понять досить специфічна: «розвиваючи ці погляди де Соссюра, можна представити систему основних категорій загальної теорії мови, зокрема, наступним чином. Мовна здатність це сукупність психологічних і фізіологічних чинників, що запевняють постійне відтворення і адекватне сприйняття елементів мовного стандарту членом мовного колективу і, таким чином, уможливають процес мислення і процес комунікації. Мовленнєва діяльність це процес реалізації мовним колективом мовної здатності у певних соціально-економічних і культурних умовах – як з метою комунікації, так і з метою мислення; **процес цей розглядається абстраговано від мовлення конкретного члена мовного колективу**» [виділено мною – О.П.] [5, 134]. З визначенням мови як мовної здатності неможливо погодитись через його нативістичне забарвлення (до мовної діяльності здатна кожна людина від народження, але, щоб володіти мовою, треба її навчитись від оточення). Натомість з визначенням мовної діяльності як діяльності колективу, абстрагованої від мовлення конкретної людини, неможливо погодитись, бо це вже гіпостаз і чиста метафізика. Мовна діяльність як потенція побутує у формі якоїсь конкретної мови (реалізованої мовної здатності конкретної людини до спілкування у певному колективі), натомість актуально у часі вона може реалізовуватись лише через мовлення конкретних людей. Якихось інших, окремих колективних форм її існування бути не може. Що ж до посилання на Гodelя, то тут Леонтьєв допускається серйозної помилки, адже у Гodelя схема *langage* виглядає

дещо інакше, ніж її представляє російський вчений:

langage

індивідуальна мовна здатність

мова як суспільний інститут

мовлення

(акт індивіда, що реалізує свою мовну здатність за допомогою суспільного інституту) [4, 111]

Таким чином, Годель спробував лише конкретизувати поняття мови, виділивши у ньому вроджену здатність і набуту мовну систему, не відмінюючи й не відкидаючи саму ідею *langage* як узагальнюючого члена.

В «Курсі» вказано, що Соссюр впроваджує тріаду – *langage* (ціле), *langue* (система мови, один з аспектів) і *parole* (мовленнєві акти, другий аспект). Упорядники «Курсу» цю ідею дещо приховали, виставивши на перший план опозицію мови і мовленнєвих висловлювань, а після публікацій Годеля, нарешті, стали звертати увагу на ключовий об'єкт, яким є саме *langage*. У всякому випадку Леонтьєвим тріада загалом потрактована абсолютно невірно, бо в ній фактично є три незалежні сутності – мовлення (як суспільна інтеракція), об'єктивна (або метафізична) система мови й вроджена індивідуальна мовна здатність. Кидається у вічі також спроба ототожнити соссюрівський термін *langage* (у російському перекладі – *речевая деятельность*) з його ж терміном *parole*, а потім обидва поняття – зі щербівським *речевая деятельность* (що абсолютно неправомірно, бо, по-перше, Соссюр ніде не ототожнював *langage* і *parole*, а, по-друге, у межах *parole* він не розділяв процесів і продуктів, натомість у Щерби мовленнєва діяльність – це лише самі процеси мовлення без текстів як їх результатів).

У концепції Соссюра поняття, назване ним *langage*, – це складна лінгвосеміотична функція, яка отримала багато найрізноманітніших інтерпретацій. Справа у тому, що сам цей термін (так само, як і *langue*) був запозичений Соссюром з поточної мови, і, як кожний такого типу термін, обтяжується побутовими та публічними конотаціями. Нашим завданням є встановлення власне соссюрівського поняття, номінованого цим терміном.

Соссюр звертається до двох поточних термінів, однак суттєво переосмислює їх і термінологічно розводить. Він визначив термін *langage* ще під час своєї першої вступної лекції в Женевському університеті у 1891 році, де він виклав нову епістемологічну програму [13] для лінгвістичної науки і визначив її об'єкт. Вже на самому початку лекції у розділі «Місце лінгвістики серед гуманітарних наук» він називає мовознавство *science du langage* і зберігає це окреслення протягом усієї лекції. Основна тенденція, яку вчений вбачав у мовознавстві як науці про етнічні мови, полягала саме у тому, щоб звести їх всі до загальної *langage*: *À tout instant, dans toute branche de la science des langues, tout le monde est par-dessus tout anxieux actuellement de mettre en lumière ce qui peut intéresser le langage, en général*² [12, 147]. Більше того, суть усієї лекції можна сміливо спровадити до однієї фрази – це є спроба *transformez l'étude des langues en l'étude du langage* [12, 145], тобто 'трансформувати вивчення мов у вивчення *langage*'. В одному місці він підкреслює, що вивчення мов

2 У «Нотатках» у російському перекладі це виглядає так: В настоящее время в любой отрасли языкознания все исследователи постоянно озабочены прежде всего тем, чтобы выявить факты, представляющие интерес с точки зрения языковой деятельности вообще [8, 38].

(*l'étude de ces langues*) може виявитися безплідним (*presque stérile*), якщо звузити мовознавство до цього об'єкту. Справжнє завдання цієї науки – випрацювати методи дослідження *le problème général du langage* ('загальної проблематики language') [12, 146]. Врешті цілком однозначно звучить загальний висновок роздумів ученого над суттю мовознавства:

Le phénomène du langage, en lui-même, vaut-il ou ne vaut-il pas la peine qu'on l'étudie, soit en ses ininiifestations diverses soit dans ses lois générales qui ne pourront jamais être déduites que de ses formes particulières? – tel est, s'il faut l'indiquer d'une façon tout à fait claire et catégorique, le terrain sur lequel se place actuellement la science du langage [12, 145]

У російському перекладі цей фрагмент виглядає наступним чином:

Языковая деятельность сама по себе, независимо от важности изучения ее различных конкретных проявлений или общих закономерностей, выводимых только из ее частных форм, – вот совершенно ясная и определенная основа, на которой покоится в настоящее время наука о языковой деятельности [8, 36]

Це цілком вірний переклад. І це положення суперечить представленню *language* у «Курсі» як ніяк не пов'язаного набору явищ: *Її не можна віднести цілком до жодної з категорій людського буття, адже невідомо, яким чином тоді всьому цьому можна надати єдності* [9, 20]. А відтак, на думку упорядників «Курсу», якщо мовну діяльність представити як предмет мовознавства, то з якого боку не розглядати це питання, ми так і не бачимо ***цілісного предмета мовознавства*** (...) *предмет мовознавства постає перед нами як купа різнорідних і не пов'язаних між собою явищ* [9, 19]. Положення про те, що є основним предметом лінгвістики – одне з ключових, з одного боку, для розуміння концепції Соссюра, а з другого, для усвідомлення тієї різниці, яку ми спостерігаємо між концепцією «Курсу» і концепцією, яку можна вибудувати шляхом дискурсивно-логічного аналізу матеріалів, опублікованих в «*Ecrits de linguistique générale*» [12].

Через причини, пов'язані з дивною видавничою історією соссюрівських текстів, прихованих під вуаллю «Курсу», тексти інаугураційних женецьких лекцій (які можна сміливо назвати програмними) були опубліковані тільки в 1968 році [11], а у 1990 році видані у російському перекладі в «Заметках по общей лингвистике» [8] (його української версії досі немає). Цей же текст Рудольф Енглер і Симон Буке включили в «*Ecrits*», як і більшу частину автографічних текстів вченого.

У тексті «Курсу» поняттю, вираженому терміном *langage*, було приділено недостатньо місця, крім того, його упорядники, перебуваючи під впливом методологічного субстанціалізму, суттєво пересунули акценти з *langage* на *langue*, тому важливу й вартісну інформацію про це поняття треба спеціально вишукувати мало не між рядками. В результаті про саме поняття, що криється під терміном *langage*, читачі «Курсу» взнали небагато. Як писали ще у 1963 році Н. Д. Андреев і Л. Р. Зиндер, «Не дивлячись на те, що Соссюр вживав три терміни: мова (*langue*), мовлення (*parole*) і мовленнєва діяльність (*langage*), – протиставлення понять було у нього по суті дво-членне, а саме – мова протиставлена мовленню, тоді як третій член (мовленнєва діяльність) був схарактеризований ним настільки нечітко, що його місце і відношення

до перших двох залишилися фактично нерозкритими»³ [1, 15].

У більшості читачів «Курсу» склалося враження, що *langage* – це просто така риторична фігура, синонім *мови*, своєрідна данина традиції або знак невпевненості чи концептуальної невизначеності Соссюра. Головним же його об'єктом, на думку більшості дослідників, була мова як замкнута система чистих формальних і абстрактних відношень. Натомість у одній з нотаток Соссюра (3293.6) читаємо пряму вказівку на причини зосередження уваги на *langage*:

L'école moderne a parfaitement saisi la véritable essence des phénomènes de la langue, mais elle s'est montrée remarquablement négligente ou impuissante à définir le rapport qui existe entre les catégories et les faits réels du langage [12, 192]⁴.

Класичне розуміння поняття *langage*, якому ми завдячуємо «Курсові», зводиться або до структури цього об'єкту (те, що *langue* це все те, що залишиться у *langage*, якщо з нього видалити *parole*), або до його онтологічного обсягу (в *langage* входять все психосоціальне, що побутує у міжлюдському мовному спілкуванні, і все психофізіологічне, і навіть фізичне, що його супроводжує).

Структурна дефініція *langage* залишає враження, ніби це якесь онтологічно-субстанційне ціле, яке може бути механічно поділене на дві частини: важливішу – суспільну мовну систему (*langue*) і менш важливу – безліч індивідуальних мовленнєвих актів волі (*parole*). Якщо ж вчитатися уважніше в сам «Курс», а також врахувати нотатки і зокрема рукопис «De l'essence double du langage» (у т.ч. активно присутній у ньому термін *discours*), а також застосувати елементарну логіку, неможливо не помітити, що, на думку женецького лінгвіста, ці дві складові мовної діяльності (мовного досвіду) людини не є онтологічно однорідними, а отже не можуть становити математичної чи механічної суми. Одна з них є системою інформаційних відношень (мова як психічна функція), друга – сукупністю інформаційних і сигнальних дій і їх результатів (мовлення як сукупність висловлювань), які взаємно зумовлюються, взаємно передбачають одна одну, не можуть ані виникнути, ані використовуватись незалежно одна від одної. Проте їхня суміжність як частин чи аспектів цілого – *langage* – має характер не внутрішньопросторовий (дві частини свідомості чи досвіду особи), зовнішньопросторовий (досвід особи – колективне знання суспільства) чи часовий (та сама сутність у фазі ахронії чи хронії), а чисто **функціональний і прагматичний**: одне є сферою і знаряддям семіотичної інтеракції (мовлення), друге – семіотичним потенціалом і інформаційним забезпеченням першого (мова). Набагато логічніше говорити про мову і мовлення не як про структурні частини чи стани одного цілого, а як про **функціональні складові** мовної діяльності усупільненої особистості. Ідея математичного здобування мови через віднімання мовлення від *langage* – ефектна метафора, але не онтологічне тлумачення цієї функції людського досвіду. Соссюр мав на увазі той суспільний результат, що залишається у свідомості кожного учасника мовленнєвої комунікації і дозволяє йому у майбутньому знову спілкуватись через мовлення з іншими людьми. Отже у даній формулі немає нічого механічного, але немає у ній і нічого онтологічного чи онтичного, у всякому випадку,

3 Зауважимо лише, що радянські лінгвісти постійно вживали подібної мисленнєвої редукції, отождолюючи «Курс» з поглядами самого Соссюра, хоча й знали, що вчений даної книжки не писав.

4 Рос. переклад: Современная лингвистика прекрасно ухватила истинную сущность явлений языка, но примечательным образом она проявила небрежение или бессилие в определении соотношения между категориями и реальными фактами языковой деятельности [8, 79].

достатнього для розуміння сутності *langage*.

Мало хто з мовознавців звернув увагу на ті моменти «Курсу», де поняття *langage* прямо або опосередковано пов'язується з поняттям діяльності (функціонування): *la fonction du langage* [12, 25]⁵ *L'activité continue du langage* [12, 227]⁶, *le fonctionnement des facultés réceptive et coordinative* [12, 30]⁷, *L'activité du sujet parlant* [12, 37]⁸, *une manifestation de l'activité générale qui distingue les unités* [12, 227]⁹, при цьому виразно підкреслюється неможливість застосування цього останнього до *langue*: *La langue n'est pas une fonction du sujet parlant* [12, 30]¹⁰.

Розглянемо різні інтерпретації терміну *langage*, з якими можна зустрітися у лінгвістичних працях постсоссюрівської епохи (навіяні нерідко самим «Курсом»).

Саме через поточну синонімію цих термінів французькі лінгвісти не приходять до спільної думки в питанні, що ж є об'єктом їх науки – *langue* чи *langage*. У французькій граматичній традиції існує декілька різних концепцій об'єкта лінгвістики перш за все з причин термінологічного характеру:

– *langage* і *langue* визначають як одне й те ж, але у відношенні загального до часткового, тобто *langage* це просто гіперонім у стосунку до *langue* як гіпоніма. Обидва терміни вживаються для позначення системи комунікації за допомогою знаків. Вони відрізняються лише своїм категоріальним об'ємом: мова це обов'язково *langage*, тоді як *langage* не обов'язково мова. У таких випадках кажуть про *langage* тварин, про штучні *langage*, про *langage* живопису і музики і т.п. У цій опозиції об'єктом лінгвістики є окремі мови, сукупності мов чи мова як така (при цьому термін *мова* розуміється скоріше традиційно, а не як соссюрівський *langue*). Інші *langage* є об'єктами інших наук, натомість усі *langage* у такому трактуванні можуть усвідомлюватись як об'єкт семіотики або ж теорії комунікації;

– термін *langage* іноді позначає сукупність загальних характеристик різних мов як систем вербального спілкування. У цьому сенсі говорять про стратифікації, нашаровування *langage*, під *langage* мається на увазі сукупність відомих мов як мовних здатностей. З цієї точки зору об'єктом лінгвістики є як окремі мови – *langues* (натуральні чи штучні), так і *langage* як такий;

– *langage* часто визначають сукупністю специфічних рис, притаманних людині, які їй дозволяють використовувати в комунікативних цілях специфічні об'єкти, якими є природні мови. У цьому, останньому випадку, об'єктом лінгвістики є як внутрішні проблеми організації *langue* (власне системи вербалізації), так і зовнішні проблеми, пов'язані з *langage*, наприклад, відносини між *langage* і суб'єктом (психолінгвістика), між *langage* і суспільством (соціолінгвістика), між *langage* і культурою (лінгвокультурологія), між *langage* і нейропсихологією (нейролінгвістика) і т. д.

5 Пер.: осуществление речевой деятельности [10, 17], здійснення мовної діяльності [9, 20].

6 На жаль, як російський, так і український переклади неточні: Непрерывная деятельность языка [10, 165], Безупинна діяльність мови [9, 209].

7 На відміну від російського перекладу, в українському ідея функціонування втрачена: обусловлено функционированием рецептивной и координативной способностей [10, 20], зумовлене їх здатністю до сприйняття та координації [9, 25].

8 Деятельность говорящего [10, 24], Діяльність мовця [9, 31].

9 проявлением общей деятельности, содержание которой состоит в обеспечении различения языковых единиц [10, 165], проявом загальної діяльності, яка забезпечує розрізнення мовних одиниць [9, 209].

10 Язык не деятельность (fonction) говорящего [10, 20], Мова – це не діяльність мовця [9, 26].

Література

1. Андреев Н. Д. О понятиях речевого акта, речи, речевой вероятности и языка / Н. Д. Андреев, Л. Р. Зиндер // Вопросы языкознания, 1963. №3. С.15-21.
2. Ахманова О.С. Рец.на: Diogen. Revue trimestrielle publiee sous les auspices du conseil international de la philosophie et des sciences humaines et avec Faide d'UNESCO, 51: Problemes du langage. — Paris, Gallimard, 1965. 216 стр. // Вопросы языкознания, 1966. № 2. С. 142-152.
3. Бугорская Н. В. Методологические проблемы описания лингвистической терминологии: Автореф. дисс..... доктора филол. наук, Барнаул 2009. 44 с.
4. Кузнецов В.Г. Учение Ф. де Соссюра в свете соссюрологии // Вопросы языкознания, 2006. №5. С.106-117.
5. Леонтьев А. А. T. Slama-Cazacu. Langage et contexte. Le probleme du langage dans la conception de l'expression et de l'interpretation par des organisations contextuelles.— 's-Gravenhage, 1961. 251 стр. // Вопросы языкознания, 1962. №3. С. 131-134.
6. Мельничук А. С. Понятия системы и структуры языка в свете диалектического материализма // Вопросы языкознания, 1970. №1. С. 19-32.
7. Слюсарева Н. А. Рец.на: Е. Ф. К. Koerner, Bibliographia Saussureana 1870 — 1970. An annotated, classified bibliography on the background, development and actual relevance of Ferdinand de Saussure's general theory of language. —New York, The Scarecrow Press, 1972. 406 стр.; его же. Contribution au debat post-saussurien sur le signe linguistique. Introduction generale et bibliographie annotee. — The Hague-Paris, Mouton, 1972. 103 стр. // Вопросы языкознания, 1974. №3. С. 145-149.
8. Соссюр Ф. де. Заметки по общей лингвистике / Вступит. статья и комментарии Н. А. Слюсаревой. — М.: Прогресс, 1990. — 274 с.
9. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. — К.: Основи, 1998. — 324 с.
10. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Редакция Ш. Балли и А. Сеше; Пер. с франц. А. Сухотина. Де Мауро Т. Биографические и критические заметки о Ф. де Соссюре; Примечания / Пер. с франц. С. В. Чистяковой. Под общ. ред. М. Э. Рут.— Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999.— 432 с.
11. Saussure, F. de, Cours de linguistique générale, édition critique par Rudolf Engler, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1968, item 3281, p. 515.
12. Saussure F. de. Ecrits de linguistique générale, établis et édités par Simon Bouquet et Rudolf Engler, avec la collaboration d'Antoinette Weil / F. de Saussure. — Paris: Gallimard, «Bibliothèque des idées», 2002, 353 p.
13. Simon Bouquet. La linguistique générale de Ferdinand de Saussure: textes et retour aux textes. Texto ! décembre 1999 [en ligne]

ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛІВНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Ключові слова/Keywords: транспозиція/transposition, структуротвірна роль/structure-formative role, мовна система/language system, дейктичні елементи/deictic elements.

Особливого значення у транспозиційних можливостях теперішнього часу дійсного способу відіграють дейктики. При транспозиції дейктичні елементи виступають у ролі прагматичних операторів темпоральних значень дієслова. Дейктики допомагають уточнити значення теперішнього часу.

Дейксис належить до компетенції прагматики, оскільки значення дейктичного слова чи елемента не може визначатися без звернення до ситуації спілкування, тобто до мовця. За визначенням Б. Рассела, егоцентричні слова – це такі слова, денотація яких визначається відносно мовця. Дейктичні слова і елементи є основними показниками темпоральної локалізації ситуації. Здійснення референції пов'язане із прагматикою мовленнєвого акту. Крім слів типу *je, tu, ici, maintenant* важливим джерелом дейктичності виступає категорія часу, яка вписує в дейктичні координати всі речення, що вживаються в мовленні, крім тих, які У. Куайн назвав «вічними», тобто речення з гномічним теперішнім часом – це вживання не є дейктичним (*Qui cherche, trouve*).

В актах мовлення відбувається якби пристосування значень одиниць мови до потреб вираження думки мовця в даний момент при даному адресаті й інших конкретних умовах комунікації [4, 86]. Власне дейктичні засоби та словесні знаки з дейктичною семою в семантиці виконують функцію відносної характеристики предметів, осіб або подій [5, 168]. Вони забезпечують найбільший рівень актуалізації, це важливо для однозначного тлумачення мовного повідомлення [3, 168]. Дейктичні слова не називають референт, як звичайні слова, вони завжди мають віртуальне референтне значення (наприклад, *я (je)* – той, хто говорить), і в дискурсі це значення актуалізується, що сприяє ідентифікації референта на основі просторово-темпоральної ідентифікації висловлення. Дейктичні засоби мови утворюють вказівне поле мови, яке протиставляється символічному полю за ознакою співвідношення номінативної та преференційної функції мовного знака. Слухачеві дейксис потрібний для кращої орієнтації в мовленні мовця [6, 29]. Співрозмовник може не сприйняти мовлення, яке позбавлене дейктичних засобів, або сприйняти його неправильно.

Прототипними елементами просторово-часової орієнтації речення є три слова *я – тут – зараз*, відношення між якими обмежують безпосередньо дані місце й

час, тотожні за положенням у просторі й часі з мовленнєвим актом, що містить я [1, 287]. У цьому разі йдеться про я мовця. Це важливо, оскільки в тексті я може мати багато значень: я авторської свідомості, я персонажа і т.д. Основним є співвідношення показчика (особи, часу, місця) об'єкта, який пов'язується з даним теперішнім моментом мовлення. Зі зміною часу дії дейктичні елементи можуть варіюватися, тому виникає така кореляція, як: він – тут, там – тепер, тоді – сьогодні: *Elle marche, elle était là, maintenant elle est ici*. Такі кореляції можливі в конкретній ситуації, де представлені два парадигматичні ряди. При цьому вибір синонімічних слів із двох парадигматичних рядів залежить від специфічних дейктиків (контекстуальних чи ситуативних).

Важливу роль у сфері дейктичних одиниць відіграє дієслівний час: *Demain je suis à Bruxelles. Je m'en occupe dès lundi*. У таких висловлюваннях зазначення дати, дейктичної чи недейктичної, необхідне для того, щоб висловити майбутнє значення. Без дати висловлювання *Je suis à Bruxelles* інтерпретуватиметься як теперішня реальність мовця. Звичайно, це не стосується тих випадків, де дата імпліцитна. Зазначимо, що вживання *présent-futur* строго контекстуальне: висловлювання в теперішньому часі без зазначення дати чи без контексту не може відображати майбутнього. Обставина часу може бути питальною: *Quand revenez-vous ? = Quelle est la date prévue de votre retour ? A quelle heure reviens-tu ? Quand partez-vous en vacances ?*

Приклади, які зустрічаються найчастіше, переважно поєднуються з обставинами дейктичного датування (*demain, lundi, l'année prochaine, ce soir, dans trois jours*). *Présent-futur* часто вживається в ситуації спілкування, коли співрозмовники запитують чи дають інформацію про їхню заплановану діяльність: *Qu'est-ce que tu fais ce soir ? (demain, la semaine prochaine)*. – *Ce soir je vais au cinéma, je reçois mes parents,.... Que faites-vous cet été ? pour les vacances ? – Cet été on va à la mer, on fait du camping, on voyage,.... Tu finis à quelle heure ce soir ? – Je finis mon cours à 7 heures, je rentre à 8 heures*. Обставини часу можуть бути недейктичними: *Je prends ma retraite en 2008*. Проте такі приклади зустрічаються рідше. Частіше трапляються випадки, коли дати є неповними: *Mon avocat vient à 5 heures = aujourd'hui à 5 heures. Je suis à Bruxelles le 7 = le 7 courant, de ce mois, du mois prochain. Je suis à Bruxelles le 7 mars = de cette année*. Ці обставини визначаються ще й за відношенням до ситуації висловлювання. Дати – це референційні точки, абсолютні й автономні, особливість яких полягає в тому, що вони мають віртуальні зв'язки, що дуже легко актуалізуються з моментом висловлювання індикатива [3, 96].

На противагу майбутньому часу, теперішній не створює горизонт очікування, почуття (побажання, страх, невпевненість) мовця, а, навпаки, визначає строгу констатацію фактів: *Mais j'écris quand même la lettre que je vous ai promise, je la termine coûte que coûte pour demain matin*.

Крім дати, яка завжди залишається необхідною, *présent-futur* може супроводжуватися обставиною, яка позначає тривалість: *Demain je suis à mon bureau toute la matinée. Cet été nous passons trois semaines au Portugal*. Можливе також обмеження часового відрізка (*de... à, à partir de, jusqu'à*): *Demain je reçois des clients de 14 à 16 heures. Demain je suis à mon bureau à partir de 10 heures. Je vous attends demain à partir de 3 heures. Demain je suis à mon bureau jusqu'à 6 heures*. Але тут неможливе вживання *depuis* з датою чи з тривалістю, так само як і *il y a... que, ça fait ... que*: **Demain je suis à Bruxelles depuis midi. *Demain midi je suis à Bruxelles depuis deux heures. *Demain midi il y a deux heures que je suis à Bruxelles*.

Présent-futur не дозволяє за наявності внутрішньої референційної точки робити поєднання часу, що проходить, з початком реалізації процесу. І в цьому полягає відмінність між présent-futur і présent actuel, який допускає таке вживання: *Je suis à Paris depuis 4 ans. Je vous attends depuis 19 heures.*

Інша протилежність, що диференціює présent-futur від présent actuel, – це вживання перифрази *être en train de*: *A cette heure-ci Paul est en train de se dorer à la plage* (**Demain à cette heure-ci je suis en train de me dorer à la plage. Actuellement je suis en train de finir mon devoir* (**Demain je suis en train de finir mon devoir*).

Проте présent-futur допускає вживання *encore* і *déjà*: *La semaine prochaine je suis encore à Paris. Le mois prochain on est déjà en vacances. C'est déjà la rentrée des classes.*

З іншого боку présent-futur не допускає вживання маркерів багаторазовості (*souvent, généralement, quelquefois*): **L'année prochaine je vais plusieurs fois au bureau à bicyclette. L'année prochaine je vais souvent au bureau à bicyclette.* Проте він може позначати звичну повторюваність, експліцитно чи інферентно: *Le mois prochain je suis à Bruxelles tous les lundis. L'année prochaine j'achète Le Figaro. L'année prochaine je vais au bureau à bicyclette.* Особливість звичного повтору полягає у відношенні між протяжністю часової рамки і тривалістю часу, необхідного для реалізації процесу. Це такий самий спосіб, як і в présent actuel: *Paul va à l'école à pied* – констатація звичного повтору, що триває і в майбутньому.

Важливу роль при використанні présent-futur відіграє лексико-граматичне значення перфективних та імперфективних дієслів, що пов'язано з аспектуальним смислом індикатива [2, 155]. Présent-futur легко вживається з перфективними дієсловами (миттєвими чи ні): *Dans cinq minutes ça explose!* Перфективність процесу розглядається не в теперішньому часі, а як програмування, коли висловлення узгоджує ефективну реалізацію з передбаченою датою вибуху, пояснення, екзамену. У такому випадку можливе вживання прийменника *en*: *La semaine prochaine j'atteins le sommet en deux heures.* Досить широко розповсюджене présent-futur з перфективними дієсловами, що означають певний вид діяльності: *Demain je travaille toute la journée. Demain je fais cours de 4 à 6 heures. Lundi prochain j'ai cours à 11 heures.* Висловлення в présent-futur з дієсловами, що означають стан людини, її почуття, звучить дивно: **Demain je suis heureux.* Це пояснюється, мабуть, тим, що почуття важко передбачити чи запрограмувати. Перфективні чи імперфективні предикати повинні бути програмовані. Одним словом, перфективність чи імперфективність дієслова не є релевантним. При взаємодії деяких перфективних та імперфективних дієслів з дейктиками границя дії не може бути встановлена в зв'язку з лексичним значенням дієслова індикатива.

У прикладах, які ми розглядали вище, зазначена дата не збігається з моментом висловлення, це маркер певної дистанції в часі. У разі вживання теперішнього часу в значенні майбутнього, коли дата не зазначена, ця форма отримує значення futur immédiat: *Je pars (tout de suite, maintenant). J'y vais (tout de suite) ! On y va ? Qu'est-ce qu'on fait ? On part ou on reste ? D'accord je prends ce modèle-ci.* Présent-futur immédiat імплікує обставину часу типу *tout de suite*, яка відсилає майбутню дію до теперішнього. Дія розгортається в присутності мовця і його співрозмовника; майбутнє прилягає до теперішнього. У таких випадках немає часової дистанції, яка б віддаляла майбутнє від теперішнього. Саме цим і відрізняється вживання présent-futur від présent-futur immédiat. Порівняймо:

1. *Je reviens tout de suite !* Це висловлення явно підкреслює значення futur immédiat. 2. *Je reviens dans trois semaines.* Тут зазначена дата передбачає певну часову дистанцію.

Проте висловлення *Je reviens dans cinq minutes* двозначне. Важливу роль тут відіграє інтонація, з якою воно висловлене. Якщо воно сказане з тією ж інтонацією, що й *Je reviens tout de suite !*, то інтервал *dans cinq minutes* буде зовсім незначним (*dans cinq minutes = autant dire tout de suite*). Якщо воно висловлене тоном констатування факту, тоном об'єктивного визначення часу відсутності перед поверненням, тоді воно стосується майбутнього (*dans cinq minutes* лінгвістично буде рівнозначним, як і *dans trois semaines*).

Розглянемо приклад, де майбутній час тісно пов'язаний з présent-futur, що дозволить оцінити різницю між цими часами: « *Demain je suis libre toute la journée* », lui dis-je timidement. « *Oui, mais moi j'ai beaucoup à faire, répond-t-elle d'une voix sèche. Non je ne peux pas te voir. Je t'écrirai d'Egypte* ». Принцип диференціації майбутнього відносно теперішнього полягає не в часовій дистанції, не в тому, що майбутній час позначає дію, більш віддалену від теперішнього, а в модальному порядку. *Demain je suis libre toute la journée* – це констатування факту (= *je n'ai rien de prévu pour demain*), в той час як *Je t'écrirai* – це обіцянка. Умови вірогідності двох фраз дуже різні: констатування факту в présent-futur подається як визначена вірогідність, а обіцянка в майбутньому базується тільки на правдивості зобов'язання мовця.

Таке ж саме відношення між завчасно встановленим фактом у теперішньому і обіцянкою в майбутньому знаходимо в наступному прикладі: *Oui, oui, je vous dirai demain en quoi consiste ce beau métier. Vous partez après-demain, nous sommes donc pressées.* Два часи нашарувалися зворотнім способом (майбутній час з *demain*, а теперішній з *après-demain*). Очевидно, що *je vous dirai* – це обіцянка мовця; а *vous partez après-demain* інтерпретується як констатування факту встановленої дати. Отже, різниця між теперішнім і майбутнім часом полягає в модальному значенні, а не в хронологічному.

Підводячи деякі підсумки, зазначимо, що у функціональному (дискурсивному) плані значення темпоральних форм представляються варіантними (контекстуально залежними) відносно їх інваріантних значень як одиниць мовної системи. Віртуальне референтне значення темпоральної форми конвертується в мовленні в актуально-референтне. У конкретній мовленнєвій реалізації істотну роль відіграють дейктичні елементи. Особливого значення набуває взаємодія значень форм теперішнього часу дійсного способу, які актуалізують у мовленні семи теперішнього чи майбутнього системно-мовного значення цієї темпоральної структури. При цьому для позначення власне теперішнього необхідна додаткова вказівка у вигляді окремого дейксису чи відповідного контексту.

Література

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
2. Бондарко А. В. Вид и время русского глагола / А. В. Бондарко. – М. : Просвещение, 1971. – 239 с.
3. Бюлер К. Теория языка. Репрезентативная функция языка / К. Бюлер. – М. : Прогресс, 2000. – 528 с.

4. Кравченко А. В. Вопросы теории указательности: Эгоцентричность. Дейктичность. Индексальность / А. В. Кравченко. – Иркутск : Изд-во Иркутск. ун-та, 1992. – 212 с.
5. Уфимцева А. А. Лексическая номинация / А. А. Уфимцева // Языковая номинация. – М. : Наука, 1977. – С. 5–85.
6. Banfield A. Phrases sans paroles / A. Banfield. – P. : Seuil, 1995. – 243 p.

Горохова І.В.

к. філ. наук, доцент
кафедри англійської філології
НПУ ім. М.П.Драгоманова,

Третяк Л.І.

старший викладач
кафедри англійської філології
НПУ ім. М.П.Драгоманова,

ВИКОРИСТАННЯ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ У ДОСЛІДЖЕННІ ІДІОМАТИКИ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ

Ключові слова: корпусної лінгвістики, корпусний підхід, публічні виступи, ідіоматика, мовні одиниці.

Keywords: corpus linguistics, corpus approach, public speeches, idiomatic space, language units.

Потреба міжнародного спілкування, вивчення та викладання іноземної мови – це ті питання, що залишаються ще досить актуальними протягом тривалого часу.

Нові перспективи у цій галузі дало можливість застосовувати комп'ютерні технології, зокрема, корпуси мовних текстів з розвитком нової науки – **корпусної лінгвістики**, головною метою якої є лінгвістичний опис мовної системи, підхід від конкретного вивчення комунікації людей, особливий спосіб відображення та дослідження мовного матеріалу в корпусі текстів, його структури та використання при вивченні, дослідженні та аналізі.

Використання **корпусної лінгвістики** як емпіричного мовознавчого напрямку при вивченні, дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів дає можливість розібрати мовлення тексту, мета якої полягає в опису мови, корпусів мовних текстів у тому вигляді, яка вона проявляє себе в мовленні, представленою у вигляді спеціально відібраним корпусом мовних текстів.

Використання корпусної лінгвістики в дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів спирається на дані корпусного аналізу мовного тексту.

При цьому процедура корпусного аналізу англомовного тексту корпусів передбачає три шляхи, а саме: ідентифікація мовних даних за допомогою категоріального аналізу; співвідношення мовних даних за допомогою статистичних методів та інтелектуальну інтерпретація результатів.

Дослідження англомовного тексту за допомогою корпусної лінгвістики дасть можливість більш детально проаналізувати мовленнєву діяльність політичних діячів під час їх публічних виступів.

При цьому використовується ймовірнісні методи і статистика для первинної обробки мовленнєвого матеріалу.

Сучасна корпусна лінгвістика, маючи потужну базу даних, дає можливість

накопичити мовний матеріал при дослідженні англомовного тексту політичних діячів світу.

Актуальним питанням використання корпусної лінгвістики при вдосконаленому вивченні, дослідженні та аналізі ідіом англомовних публічних виступів є вивчення можливостей використання ресурсів корпусної лінгвістики не лише у процесі здійснення лінгвістичних досліджень, але під час реалізації дидактичних цілей.

Перспективи застосування англомовних корпусів у процесі вивчення англомовних публічних виступів у теперішній час стає зацікавленим предметом для їх розгляду лінгвістів та педагогів.

Означений напрям найбільш активно розвивається за допомогою використання корпусів мови в процесі вивчення, дослідження та аналізу іноземних мов.

Понятійний апарат корпусної лінгвістики при вдосконаленому вивченні, дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів вивчає корпус мовленнєвої реалізації мови, що кваліфікується як сформована за певними вимогами вибірка мовленнєвого матеріалу, який може використовуватися для опису й дослідження мови як системи.

Корпусна лінгвістика та корпуси мовних даних при вдосконаленому вивченні, дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів відкриває нові перспективи для проведення нових лінгвістичних досліджень, допомагає з'ясувати, які зміни відбуваються в англійській мові під впливом різноманітних зовнішніх факторів.

За допомогою корпусної лінгвістики вдається здійснити опис мови в тому вигляді, в якому вона проявила себе в мовленні, представленому у вигляді спеціально підібраному корпусі мовних (публічних) текстів.

Корпусний підхід, або метод лінгвістичного дослідження, заснований на корпусах текстів, орієнтований на прикладному вивченні мови, його функціонуванні в реальних середовищах і текстах, має важливе значення для викладання мови в цілому.

Використання корпусної лінгвістики при вдосконаленому вивченні, дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів включає два аспекти дослідження англомовного тексту:

по-перше, створення і розмітка корпусів англомовних текстів і розробка засобів пошуку по них;

по-друге, власне лінгвістичний аспект – експериментальні дослідження на базі корпусів.

При цьому корпусна лінгвістика для більш якісного вивчення, дослідження та аналізу англомовних публічних виступів розвивається по двох напрямам – лінгвістичному і інформаційному аналізу мовних текстів.

Лінгвістичний аналіз англомовного тексту здійснює інтерпретування, виявлення сенсу тексту та характеризується локальністю.

Інформаційний аналіз англомовного тексту використовується в системах інформаційно-пошукової системи.

Велика кількість англомовних текстів політичних діячів у вигляді корпусів дає змогу отримати дані аналізу писемного та усного мовлення, інформацію про особливості певного діалекту.

Головним поняттям корпусної лінгвістики при вивченні, дослідженні та ана-

лізі ідіом англomовних публічних виступів є корпус мовленнєвої реалізації, що кваліфікується як сформована за певними вимогами вибірка мовленнєвого матеріалу, який використовується для опису й дослідження мови як системи.

На підставі обробки мовленого корпусу за допомогою англomовних текстів публічних виступів здійснюється корпусний аналіз – один з об'єктивних методів мовного аналізу, спрямований на вивчення певних закономірностей й особливостей мови та мовлення з метою встановлення спектра контекстуальних значень й особливостей уживання лексем.

Однією із основних позитивних рис корпусної лінгвістики при вивченні, дослідженні та аналізі ідіом англomовних публічних виступів є те, що для побудови більшості широковідомих корпусів англійської мови використовуються зразки мовного матеріалу, дібрані не лише з художньої літератури, але й писемних та усних джерел.

Серед існуючого різноманіття сучасних методик та технологій навчання англійської мови використання ресурсів корпусної лінгвістики в процесі підготовки фахівця-філолога при дослідженні та аналізі англomовних текстів знаходиться на початковому етапі.

Використання корпусної лінгвістики дає можливість досконало вивчати, досліджувати, проводити аналіз фразеологічних одиниць англomовних публічних виступів в тому вигляді, в якому вона проявила себе в мовленні, спираючись на дані корпусів мовних текстів. Вона користується імовірнісними методами і статистикою для первинної обробки мовного матеріалу, проводить роботу з лінгвістичними даними в тому вигляді, в якому вони зустрічалися в контексті.

Застосування корпусної лінгвістики як галузь прикладного мовознавства із використанням сучасних комп'ютерних технологій, розробленням методики збору реальних мовних явищ – писемних та усних текстів, а також способів їх збереження та аналізу дає можливість більш детально визначити загальні принципи побудови, обробки та експлуатації даних лінгвістичних корпусів англomовних текстів.

Застосування комп'ютерів технологій та спеціального програмного забезпечення при дослідженні та аналізі англomовних фразеологічних одиниць суттєво змінило спосіб дослідження мови та значно полегшає роботу по збору лінгвістичних даних.

Корпуси англomовних текстів при цьому використовуються для аналізу дискурсу викладання англійської мови та слугують неоціненним ресурсом реальних прикладів вживання тих чи інших лексичних та фразеологічних одиниць, в сучасних умовах стають головним джерелом та способом отримання лінгвістичних знань й умінь, вивчення, дослідження, аналізу англomовних текстів.

Перевагою використання корпусного методу є те, що працювати з корпусом мовного тексту можна через Інтернет, за допомогою якого користувачі без проблем можуть виконувати різні кола завдань.

Застосування корпусного аналізу англomовного тексту дає можливість забезпечити: емпіричний підхід до аналізу мовних даних, а саме дослідити реальні моделі текстів; використання велику кількість корпусів за обсягом текстів, як основи для їх аналізу; широке залучення комп'ютерних технологій для дослідження лінгвістичного матеріалу; застосування різноманітних методик з вивченням частоти вживання лінгвістичних фразеологічних одиниць.

Отримані в результаті корпусного аналізу дані не тільки можуть сприяти фор-

мулюванню якісно нових висновків про сучасну мову, але й можуть окреслити такі напрями досліджень, які до появи корпусів текстів не привертали уваги дослідників.

Спираючись головним чином на реальний “живий” мовний матеріал публічних виступів, а не на мовну інтуїцію та інтроспекцію, корпусні дослідження дозволяють абстрагуватися від суб’єктивності дослідника і наблизитися до об’єктивного вивчення мови.

Матеріал корпусу мови дозволить не лише оптимізувати лінгвістичні дослідження, але і по-новому окреслити багато традиційних лінгвістичних понять.

Об’єктом дослідження при використанні корпусної лінгвістики при вдосконаленому вивченні, дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів є дослідження текстового корпусу, який, з одного боку, виступає в якості вихідного мовленнєвого матеріалу для корпусної лінгвістики, а з іншого, є результатом діяльності цього мовознавчого напрямку.

Предметом дослідження корпусної лінгвістики може виступати теоретичні основи і практичні механізми створення та експлуатації мовних корпусів.

Головне завдання корпусної лінгвістики при цьому вбачається у повному й системному відображенні змістовного спілкування мовою. Дослідження англомовного тексту дасть можливість поглибити розуміння суті ідіоматики в англомовних публічних виступах (на матеріалах промов політичних діячів).

Висновок. Розглянуті позитивні властивості корпусної лінгвістики дасть можливість використовувати її при вдосконаленому вивченні, дослідженні та аналізі ідіоматики англомовних публічних виступів (на матеріалах промов політичних діячів).

Література:

1. Кротова Є.Б. Корпусні фразеологія (на базі німецької мови) Автореферат дисертації кандидата філологічних наук М., 2004, С.1-5.
2. Корпусна лінгвістика: проблеми, методи, перспективи: Матеріали навчальної програми 14-16.03.2013, Київ, – 10с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНДЕРНОГО КОМПОНЕНТУ В АНГЛОМОВНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ключові слова / Keywords: масмедійний дискурс / media discourse, гендерно-нейтральна лексика / gender-neutral lexis, гендерно-марковані лексичні одиниці / gender-marked lexical units, мовна політична коректність / political correctness, прагматичний потенціал / pragmatic potential.

Активний вплив масової комунікації на формування та розвиток свідомості суспільства зумовлює його функціонування, що здійснюється шляхом регулювання громадської думки, формування поглядів та настроїв у суспільстві, створення складної та багатовимірної картини світу, дозволяє охарактеризувати психологічний стан суспільства на певний момент, його соціокультурний настрій тощо.

Метою дослідження є виявлення особливостей використання гендерно-нейтральних та гендерно-маркованих лексичних одиниць для реалізації прагматичного спрямування сучасних англомовних засобів масової інформації.

У контексті прагматики, тексти сучасних ЗМІ є узагальненим збірним образом національної мови, своєрідним потоком свідомості людини, зокрема, автора та адресата. До цього твердження можна віднести і судження, стосовно комунікативної ситуації масмедійного дискурсу, основними компонентами якого є план змісту та план вираження текстів ЗМІ, а також мовна свідомість авторів та адресатів текстів ЗМІ, соціально-політичний контекст та ідеологічні відносини [5, с. 174].

Слід також зауважити, що прагматичний зміст медійного дискурсу втілює певні умови передачі змісту повідомлення і, що важливо, оцінні, модальні, стимулюючі наміри адресанта тексту. Таке спрямування на певну аудиторію для здійснення на неї потрібного автору тексту впливу виражається у сукупності його властивостей [2, с. 163]. Так, до прагматичних компонентів дискурсу ЗМІ відносять прагматику тексту, адресанта і адресата, прагматичне спрямування дискурсу, його прагматичний зміст і прогнозований прагматичний ефект [7, с. 24].

Суперечливим є твердження щодо одностороннього впливу ЗМІ на аудиторію, який часто здійснюється всупереч волі адресата [7]. Очевидно, що сучасний адресат виступає активним суб'єктом спілкування і є водночас співавтором дискурсу (прогнозованим, узагальненим) та реципієнтом, який інтерпретує запропонований адресантом текст. Отже, взаємодія комунікантів у ЗМІ не лише маніпулятивна, а й діалогічна. Крім того, сфера масової комунікації передбачає тісну взаємодію учасників медіа-спілкування, а отже, відбувається зближення адресанта та адресата. Саме зворотний зв'язок (навіть у формі передбачення чи прогнозування адресантом реакції адресата), з одного боку, допомагає аудиторії набути статусу активного реципієнта і впливати на ЗМІ, а з іншого боку, коригує роботу мас-медіа для підвищення ефективності цього впливу.

Врешті, навіть за відсутності прямого зворотного зв'язку адресанти часто намагаються передбачити його, що проявляється в модальності висловлювань, в якій реалізується відношення до реципієнта та предмета спілкування. Для цього використовується принцип діалогу через формули прямого та непрямого спілкування. Цінність такого психологічного прийому полягає у тому, що автори, ініціатори спілкування звертаються не лише від свого імені, але й від імені реципієнтів, висловлюючи їх можливі думки та оцінки [2, с. 170].

Продовженням тенденції встановлення двостороннього спілкування у масмедіа є спроба зменшити ступінь опосередкованості передачі інформації шляхом використання прямого ефіру, інтерактивних опитувань аудиторії, запрошенням глядачів на шоу, а також через Інтернет-форуми, конференції та чати. Таким чином, ЗМІ позиціонують себе партнерами у спілкуванні, а не єдиним джерелом інформації у масмедійному дискурсі. При цьому адресат ЗМІ постає у масмедійному спілкуванні як активна, статусна та ситуативна особистість [1, с. 113; 6, с. 255].

Важливо і те, що до комплексу факторів, які впливають на вибір стратегій впливу на аудиторію належать зовнішні (ступінь обробки повідомлень, канал та форми їх подачі аудиторії, стан суспільства на час сприйняття інформації, тема чи явище, яке обговорюється) та внутрішні (політичні погляди, демографічна інформація: вік, стать, раса, релігія, економічні прибутки, культурні уподобання) ознаки, соціальний статус та ролі адресата, його позитивне чи негативне ставлення до певного факту чи події, фонові знання та освітній рівень [1, с. 19; 3, с. 144; 4, с. 172].

Проведений аналіз англомовного масмедійного дискурсу дозволив виділити низку характерних рис використання гендерного компонента в усних та друкованих засобах масової комунікації Великої Британії та США у масовій комунікації, причини та передумови виникнення мовного сексизму та визначити прагматичний потенціал цих мовних одиниць.

Результати дослідження свідчать про те, що на сьогодні існує позитивна тенденція уникнення маскуліноцентричної мови та превалювання у сучасних засобах масової комунікації гендерно-нейтральної лексики. Це є свідченням того, що гендерна асиметрія стає менш впливовим явищем у сучасній англійській мові, а отже, поняття *person*, *worker*, *individual*, *humanity*, *human-being*, *people* поступово витісняють свої гендерно-марковані еквіваленти *man*, *mankind*, *workmen*: ***Who Will Be Person of the Year 2008?*** [Time]; *Using Mullins' program, some Key Bank branches reduced commutes of some workers* 69% [Time]. При цьому кількість таких перетворить кожного року зростає.

Разом з тим, вірно і те, що використання зазначених мовних одиниць простежується зазвичай у руслі комунікативної стратегії впливу на потенційного адресата: *What makes one person laugh will definitely not make another laugh...* [Time]; у публікаціях на наукову, правову та економічну тематику: *...producing half as much carbon per person* [Time]; а також у випадках узагальнень та порівнянь для підвищення експресивності висловлювання: *'I just remember such a sense of relief, and of being a human being, when everything was shut off'* [Time]; *Chris Langham: 'I am a human being, a work in progress'* [The Daily Telegraph].

Досить часто причиною вживання гендерно-нейтральної лексики є прагнення преси та політичних діячів маніпулювати свідомістю аудиторії шляхом

їх безпосереднього залучення до спілкування. Особливо яскраво це проявляється у висловлюваннях із займенниками *we* та *you*: ***You** could take pot luck or **you** may want to scrutinise performance... before making **your** choice. **You** may want to select five UK funds Or perhaps **you** are a “contrarian investor” who likes going against the crowd* [The Daily Telegraph]; *If Americans have been slow to realize the worrisome state of our collective health, **we** have – as individuals and as a nation – at last begun to wake up* [Time].

Досить часто гендерно-нейтральні номінанти використовуються як ознака мовного престижу та об'єктивності у політичних промовах, що часто публікуються у пресі: ... *Americans have said they want a **person of faith** in the White House* [Time]; *We've got to stop having the agenda set by special interests and lobbyists, and I'm the **person** who's best equipped to bring that change about* [Time].

Однією з характерних рис сучасного телебачення є залучення експертів. При цьому для усунення гендерного дисбалансу американські телеканали, наприклад, запрошують однакову кількість спеціалістів обох статей. Аналіз їх висловлювань свідчить про те, що гендерно-забарвлена лексика часто використовується для створення певного стилістичного ефекту, а у випадках, коли гість не є фахівцем з певної галузі, його чи її мова може містити гендерно-марковані лексеми на зразок: *He's a very media **guy*** [CNN]; *Lincoln is the **man** with all the answers* [CNN]; *Now we have an ideal – a black **man** who's there with his black **wife** who are there for their black children... this is some kind of an ideal that young black **men and women** can live for* [CNN]; *There are two candidates there – a black **man** and a **woman*** [BBC]. Подібні висловлювання мають високий ступінь впливу на адресата, оскільки думки експертів, зазвичай, є цінними для глядачів, а отже, сприяють утвердженню стереотипу чоловічого домінування.

Зважаючи на те, що масовій комунікації притаманна експресивність та масовість, очевидно що сучасні мас-медіа здійснюють вагомий вплив на лінгвістичні та поведінкові звички адресатів, відіграють значну роль у формуванні громадської думки, поглядів та переконань, а отже, виступають потужним джерелом впровадження норм мовної коректності. Здійснений аналіз підтвердив, що на сьогодні в усних та друкованих засобах масової комунікації Великої Британії та США існує стабільна позитивна динаміка впровадження норм гендерної коректності, які виявляються у дотриманні максимів ввічливості та якості, експресивності та емоційності, а також способах апелювання до потенційного адресата. Проте, результати дослідження дозволяють припустити, що явище гендерного мовного паритету у сучасних ЗМІ є нестійким, а стратегії його впровадження та засоби контролю ще недостатньо розроблені і тому потребують подальшого вивчення шляхом соціолінгвістичного аналізу масмедійного дискурсу.

Література

1. Безменова Н. А. Роль языка в средствах массовой коммуникации / Н. А. Безменова, Л. Г. Лузина. – М. : ПИК ВИНТИ, 1986. – 253 с.
2. Зильберт Б. А. Социопсихолингвистическое исследование текстов радио, телевидения, газеты / Б. А. Зильберт – Саратов : Изд-во Саратовск. ун-та, 1986. – 210 с.
3. Святчик Е. В. Газетная коммуникация в контексте современных прагмалингвистических и когнитивных исследований / Е. В. Святчик, Л. А. Кудрявцева // Культура народов Причерноморья. – 2006. – Т.2. – № 82. – С. 143-145.

4. Стернин И. А. Фактор адресата в речевом воздействии / И. А. Стернин // Вестник Воронежского государственного университета. Серия : Филология. Журналистика. – 2004. – № 1. – С. 171-178.
5. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика / Н. И. Формановская – М. : ИКАР, 2007. – 480 с.
6. Robinson W. P. Language in Social Worlds / W. P. Robinson – Oxford : Blackwell Publishing Company, 2003. – 368 p.
7. Yule G. Pragmatics / G. Yule – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 138 p.

**ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
АНГЛОМОВНИХ МУЗИЧНИХ ТЕКСТІВ
(НА МАТЕРІАЛІ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ
«THE BEATLES» ТА «RED HOT CHILI PEPPERS»)**

У статті здійснено аналіз лексико-стилістичних прийомів інтенсифікації значення та засобів вираження висловлювань у текстах пісень «The Beatles» та «Red Hot Chili Peppers». Виявлено такі фігури заміщення як гіпербола, метафора та її різновиди (стерта та оригінальна), що вжиті для вираження авторами пісень своїх емоцій та емотивного впливу на свідомість слухача. Характерними для текстів досліджуваних пісень є повтор, скорочення та алюзія, що надають текстам емоційного забарвлення та логічного виділення.

Ключові слова: культурна характеристика, лексико-стилістичні прийоми, експресивність, емотивний вплив.

LEXICAL AND STYLISTIC PECULIARITIES OF ENGLISH MUSIC TEXTS (BASED ON THE SONGS BY «THE BEATLES» AND «RED HOT CHILI PEPPERS»)

The paper focuses on lexical and stylistic techniques of meaning intensification as well as the ways of reaching text expressiveness in the lyrics by «The Beatles» and «Red Hot Chili Peppers». Such figures of speech as hyperbole, metaphor and its variations (trite and genuine) were used by the authors to express their emotions and make an emotional appeal to the listener's consciousness. Such typical features of the studied lyrics as repetition, shortening and allusion are aimed at adding emotional coloring and logical emphasis to the texts.

Keywords: cultural characteristics, lexical and stylistic techniques, expressiveness, emotive impact.

Постановка проблеми. Як відомо, англійська мова слугує засобом інтернаціональної комунікації, є міжнародним провідником у сферах культури, економіки, бізнесу, освіти. Знання англійської мови необхідне для ефективного навчання, подальшої роботи і покращення якості життя суспільства в цілому, враховуючи той факт, що в Україні англійську мову планують додати до списку обов'язкових для вивчення. Більш того, ми можемо спостерігати настільки масштабним є вплив культури носіїв англійської мови на міжнародному рівні, особливо вплив поп-культури, зокрема музичної. Тому, ми вбачаємо вивчення сучасної англійської мови та її культури актуальними та перспективними для молодих науковців України.

Особливу роль пісні відіграють у житті підлітків та сучасної молоді, яка є головним споживачем музики. Пісні часто містять в собі прихований сенс, переданий через різні стилістичні прийоми, рідкісні значення слів та словосполучення, за

допомогою чого і здійснюється вплив на слухача. Тому тексти пісень як різновид художнього стилю становлять значний інтерес для сучасних дослідників. Такі вчені, як Н. Д. Голяшева [2], М. В. Дівіна [4], О. С. Кострюкова [6] та інші займалися вивченням мовних особливостей англomовних пісень, розглядали їх лінгвокультурні характеристики, аналізували їх мовно-прагматичну природу. Однак, лексико-стилістична специфіка англomовних пісень залишається відкритою для дослідження, адже неможливо охопити весь діапазон музичних текстів, а тому це мовне явище є **актуальним** та перспективним для подальших досліджень.

Мета нашої розвідки полягає у з'ясуванні лексико-стилістичних особливостей англomовних пісенних текстів у жанрі поп-рок другої половини ХХ – першої половини ХХІ століття. **Матеріалом** дослідження слугували 30 англomовних пісенних текстів британської музичної групи “The Beatles” та сучасної американської групи “Red Hot Chili Peppers”, з яких методом суцільного обстеження відібрано 150 синтаксичних одиниць для подальшого аналізу.

Результати нашого дослідження можуть бути використані у курсі лекцій зі стилістики, на практичних заняттях з аналітичного читання, а також при написанні курсових, дипломних і магістерських робіт. Отримані результати є певним внеском у розвиток таких галузей науки про мову, як лінгвостилістика та лінгвопоетика.

Опис результатів дослідження. Мова пісенних текстів привертала й продовжує привертати увагу мовознавців в аспектах виявлення основних структурно-семантичних та морфолого-синтаксичних властивостей лексичних і фразеологічних одиниць. Пісенний текст має цілий ряд характеристик, що відрізняють його від прозового: рима, ритм, естетична функціональна спрямованість. Усе ж невід'ємною ознакою пісенного тексту залишається образність мовлення, що виявляється у передачі загального поняття через словесний образ, що є емоційним сприйняттям дійсності. Цій меті і слугують лексико-стилістичні засоби, які є **предметом** нашого дослідження і використовуються автором для логічного виділення тексту, інтенсифікації висловлювання та для вираження емотивності мовлення.

Проаналізувавши тексти пісень груп, які нами досліджуються, нами було виявлено фігури заміщення та деякі інші засоби увиразнення. Серед фігур заміщення найбільш численними виявилися випадки використання метафори та гіперболи.

Гіпербола може бути виражена усіма значущими частинами мови. Вона є засобом, який посилює здатність читача давати логічну оцінку виразу, що досягається пробудженням дихотомії думки. Порівняймо наприклад (1):

1) *And she promises the earth to me and I believe her after all this time I don't know why* (The Beatles, “Girl”).

У цьому прикладі гіпербола виражена дієслівною фразою *to promise the earth* – дівчина обіцяє ліричному герою весь світ, хоча під цим розуміється все те матеріальне і духовне, що вона в змозі йому віддати.

Метафори дають можливість зрозуміти абстрактні сутності через досвід фізичного існування людини, задаючи тим самим спосіб та характер нашого бачення оточуючого світу та внутрішнього світу ліричного героя. Згідно з прагматичним впливом, який вони створюють на адресата, наявні у текстах пісень метафори можна поділити на *стерті* метафори (зафіксовані у словниках) та *оригінальні* (індивідуально-

авторські) метафори, які створені уявою мовця [8, с. 444]. Стерта метафора функціонує як стала одиниця із зміненим первинним значенням, як у прикладі (2):

2) If I *fell in love* with you would you promise to be true? (The Beatles, "If I Fell")

3) Why must I *be a teenager in love*? (Red Hot Chili Peppers, "Teenager in love")

Вираз *to fall in love* – стала метафорична фраза і при перекладі має одне значення – закохатись. Стала конструкція *to be in love* означає бути закоханим, що також несе в собі конкретне лексичне значення. Оригінальні (індивідуально-авторські) метафори походять із конкретного тексту і завжди пов'язані з ним, оскільки конотативні ознаки фокусуються лише в рамках певного лексичного набору. Наступні оригінальні метафори звучать експресивно і незвичайно:

4) She's got *the devil in her heart* (The Beatles, "Devil In Her Heart");

5) There's always *rain in my heart* (The Beatles, "Please Please Me");

6) *Love was such an easy game to play* (The Beatles, "Yesterday").

Також численними у нашому дослідженні виявилися такі оригінальні метафори як:

7) ...*data basin' infiltration* (Red Hot Chili Peppers, "Minor thing");

8) And if I saw *the sun fall down*, I'd *pick it up and make a crown* (Red Hot Chili Peppers, "If");

9) *Dream of californication...* (Red Hot Chili Peppers, "Californication").

Як видно з прикладу (9), у назві пісні "*Californication*" виявляється **антономазія**, яка заснована на з'єднанні двох слів *California* і *fornication*, і перекладається як «блудлива Каліфорнія». Про це свідчить рядок "Pay your surgeon very well / To break the spell of aging", що також вважається оригінальною метафорою та є натяком на тему пластичної хірургії, до якої вдаються майже всі старіючі зірки Голлівуду.

У текстах пісень "The Beatles" метафора найчастіше виконує експресивну, тропеїчну, образотворчу функцію, що спрямована на формування художньої якості:

10) Well, I talk about *boys now*, what *a bundle of joy!* (The Beatles, "Boys").

Цей тип метафори надає виразу *a bundle of joy* оцінного значення, яке визнає хлопців як веселунів, що здатні будь-кому підняти настрій. У наступному прикладі метафора виражає певний внутрішній та емоційний стан людини, описуючи почуття пригніченості та вини у скоєному:

11) Suddenly, I'm *not half the man* I used to be, there's *a shadow hanging over me* (The Beatles, "Yesterday").

Метафора має свої різновиди, які створюють нові образи та надають висловлюванню виразності як, наприклад, епітет та персоніфікація. **Епітет** визначається як слово або декілька слів, які додаються до звичайної назви предмета, щоб посилити його виразність підкреслити в предметі одну з його ознак – саме ту, яку в даному випадку важливо висунути на передній план. Наприклад, у піснях "The Beatles" нами виокремлено численну групу епітетів як *sweet lips*; *rocking pneumonia*; *soft words*; *sweet fragrant meadows*; *thrilling lips*. У "Red Hot Chili Peppers" використовуються *love stream*, *delicate smile*, *yellow icing*, *free faller*. Основна функція цих епітетів – наголосити на певних характерних ознаках предмета чи явища.

Детально проаналізувавши тексти пісень щодо наявності у них фігур контрасту, ми виявили, що у своїй більшості вони представлені у піснях таким стилістичним явищем як **антитеза**, що подано у прикладі (12):

12) *I don't want you, but I need you* (The Beatles, "You Really Got A Hold On Me").

У цьому реченні наявне зіткнення двох протилежних душевних станів автора. Вживання у художньому тексті антитези підсилює експресивну значимість висловлювання. Антитеза, створювана займенниками *you* і *I*, посилюється сполучником *but*, дієсловами і вищим ступенем порівняння прикметника *ill*:

13) *You're ill but I'm iller* (Red Hot Chili Peppers, "Get on Top").

Значну логічну, емоційну та експресивну інформацію у вираз, не беручи до уваги лексичне значення складових одиниць речення, вносять лексико-синтаксичні стилістичні засоби. Саме одним із таких засобів є **повтор**, який особливо широко використовується авторами пісень для вираження своїх емоцій та емотивного впливу на свідомість слухача. Усі повтори у піснях ми розглядали згідно з позицією, яке повторювані частини займають у реченні [5]:

послідовний контактний повтор частин речення і окремих речень, як у прикладі (14):

14) *Someone to love Somebody new*

Someone to love Someone like you (The Beatles, "Love me do");

2) анафора – повтор початку двох або більше послідовних речень чи їх частин (15):

15) *Something gonna happen,*

Something very soon (Red Hot Chili Peppers, "Transcending");

3) епіфора – повторюваний елемент знаходиться у кінці кожної послідовної синтаксичної структури (16):

16) *Always be lovin' you;*

Now I'm away from you (Red Hot Chili Peppers, "Transcending");

4) обрамлення – повтор початку речення у кінці цього речення (17):

17) *Love, love me do, You know I love you*

I'll always be true, So please, love me do (The Beatles, "Love me do").

Повтор широко використовується в емоційному мовленні. Він є тим синтаксичним засобом, який вказує на ті почуття, що переживає автор: напругу, схвилювання, розгубленість, жах, роздратування, огиду, захоплення та інші емоції, які властиві мовцю в момент мовлення [9, с. 137], так як, наприклад, у нижче наведеному прикладі мовець переживає невимовне бажання бути коханим:

18) *Tell me that you love me baby, Like no other can,*

Love you like no other baby, Like no other can.

I wanna be your man, I wanna be your man (The Beatles, "I Wanna Be Your Man").

У текстах "Red Hot Chili Peppers" також наявні багаторазові повтори, які виражають емоційний стан переживання ліричного героя:

19) *It's right on time, It's right on time*

It's right on time, It's right on time

it's right on time, Lookin' fine you're

Lookin' fine get on 1999, It's right on time (Red Hot Chili Peppers "Right on time").

Також у цій пісні присутня алюзія на Жанну Д'Арк, у рядках "*now I'm here I'm nowhere now Joan of Arc reincarnated*". Автор за допомогою **анадіплозису** та **кільцевого повтору**, порівнюючи себе з Жанною Д'Арк, співвідносить хоробрість національної героїні Франції із собою, тим самим підкреслюючи свою схожість з нею і пояснюючи

це в рядку “*Maybe we could be related*”.

Вигуки, а також **звертання** автори текстів пісень також часто вживають у висловлюванні для вираження сильного ступеня емоційної насиченості. Наприклад:

20) ... *she's cool, ooh, ooh, ooh. Ah, girl, girl, girl* (The Beatles, “Girl”);

21) ...*oh my o, Me and guy o...* (Red Hot Chili Peppers “Around the world”).

Мова текстів пісень багата на розмовну лексику, зокрема **колоквіалізми** – слова та вирази, які використовуються у неофіційній мові, але є прийнятними у ввічливій розмові чи діловому листуванні. Найпоширенішим з них у досліджуваних нами текстах пісень є скорочені форми слів. Значну кількість становлять такі скорочення як *don't = do not*, *'cause = because*, *'till = until*, *I've = I have* та ін. У текстах американської групи “Red Hot Chili Peppers” часто можна зустріти велику кількість графонів для створення ефекту **евфонії**: *'cause замість because*; *rompin' and a stompin'* замість *romping and a stomping*; *kissin'* замість *kissing*; *sittin'* замість *sitting*; *rockin'* замість *rocking*.

Висновки. Отже, у досліджуваних нами текстах пісень групи “The Beatles” та “Red Hot Chili Peppers” ми зробили початкову спробу аналізу засобів увиразнення та лексико-стилістичних прийомів, які сприяють інтенсифікації та піднесенню вираженого висловлювання у текстах пісень. Серед них такі фігури заміщення як гіпербола, метафора та її різновиди. Вони вжиті для вираження автором своїх емоцій та емотивного впливу на свідомість слухача. Характерними для текстів пісень є такі прийоми як повтор, скорочення та алюзія, які надають пісням емоційного забарвлення та логічного виділення. Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що мова текстів пісень британської групи “The Beatles” та американської групи “Red Hot Chili Peppers” є емоційною, експресивною та колоритною завдяки вживанню в ній значної кількості досліджених нами лексичних та стилістичних засобів. Тому, англомовні пісні слугують плідним тлом для вивчення культури (особливо молодіжної субкультури), ціннісних орієнтирів представників тієї країни, в якій створена та чи інша група а серед представників якої вона популярна.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо в порівняльному аналізі англомовних пісенних текстів, беручи до уваги їх синтаксичну та прагматичну природу.

Література:

1. Головащук С.І. Російсько-український словник сталих словосполучень / С.І.Головащук. – К.: Наукова думка, 2001. – 640 с.
2. Голяшева Н.Д. Особенности перевода текстов песен с английского языка на русский язык [Електронний ресурс] / Н.Д.Голяшева. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_NOBG_2013/Philologia/6doc.htm
3. Гонгало В. Аналіз лексико-стилістичних засобів вираження образу кохання в текстах пісень британської групи “Beatles” [Електронний ресурс] / В.Гонгало. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6587/1/28.pdf>
4. Дивина М.В. Проблема адекватности и эквивалентности перевода текстов современных англоязычных песен на материале переводов текстов групп “The Beatles” и “Dereche Mode” [Текст]: Выпускная квалификационная работа / М. В. Дивина. — Екатеринбург, 2009. — 61 с.
5. Єфімов Л. П. Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз /

6. Л. П. Єфімов, О. А. Ясінецька. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 240 с.
7. Кострюкова О. С. Текст современной популярной лирической песни в когнитивном, коммуникативном и стилистическом аспектах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 10.02.01 / О. С. Кострюкова. — М., 2007. — 251 с.
8. Лингво-лаборатория «Амальгама» — [Электронный ресурс] / Лингво-лаборатория «Амальгама», 2002. — Режим доступа: <http://www.amalgama-lab.com>
9. Літературознавчий словник-довідник: Довідкове видання / [за ред. О.З. Лебедева-Гулей]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 752с.
10. Скребнев Ю. М. Основы стилистики англ. языка: Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. / Ю.М. Скребнев. – 2-е изд., испр. – М.: ООО “Издательство Астрель”, 2003. – 221с.

Моїсєєва Н.О.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії, практики
та перекладу німецької мови
Національний технічний
університет України «КПІ
ім. Ігоря Сікорського»

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АДГЕРЕНТНО-ОЦІННОЇ НЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ

Ключові слова: адгерентна оцінка, аксіологічний потенціал, конотативне значення, неологізм.

Keywords: adherent evaluation, axiological potential, connotative meaning, neologism.

Розглядаючи питання, пов'язані з проблематикою мовної інтерпретації змісту, виділяють два рівні: внутрішній зміст мовної структури та зміст, який спочатку лінгвістично не структурується [1, 100]. При цьому вказують на те, що центральним процесом утворення «мовленнєвого змісту» є взаємне перекодування мовного змісту та його внутрішнього значення, де «мовленнєвий зміст» визначається як відношення, що пов'язує внутрішні по відношенню до знака та закладені у нього семантичний та прагматичний компоненти [6, 192]. Відповідно можна стверджувати, що одиниці різних рівнів (в тому числі висловлення та їх складові) прагматично орієнтовані. В першу чергу це стосується неологічних лексичних одиниць, оскільки поява нового слова сприймається як антропоцентрично орієнтований механізм, спрямований на обслуговування та вираження комунікативно-прагматичних намірів комунікантів – номінативних, експресивних та образно-оцінних.

З точки зору вираження аксіологічно-оцінного значення неологічна лексика однак має різний прагматичний потенціал і може класифікуватися на: а) *інгерентно-оцінну лексику* (неологічна лексика з номінативною оцінністю, яка входить до ядра значення або його приядерних сем і не незалежить від мікро- та макроконтексту); б) *адгерентно-оцінну лексику* (неологічна лексика з конотативною оцінністю, яка є компонентом конотативного значення і реалізується okazіonalно під впливом контекстуального оточення лексеми).

Трактування значення інгерентно-оцінної неологічної лексеми зазвичай не викликає особливих труднощів, адже зводиться до усвідомлення загальної семантики лексичної одиниці і не потребує додаткових знань. Розуміння тексту з адгерентно-оцінною неологічною лексикою тісно пов'язане з вербальним контекстом. Аксіологічний компонент значення неологізма може бути зрозумілий реципієнтам при ознайомленні як з мінімальним оточенням мовної одиниці, в якому реалізується значення (мікроконтекст), так і з фрагментом або цілим текстом, в межах якого втілюється комунікативна інтенція автора (макроконтекст). В умовах письмової мови вербальний контекст є домінуючим, але необхідно зазначити, що на сприйняття

і розуміння тексту дискурсу також впливає позамовний контекст. Важливими для реалізації контекстуальної тактики є: ситуація комунікації, що включає умови спілкування, час і місце даної комунікації; соціокультурний фон; комунікантів, їх фонові знання, їх взаємовідносини; предмет комунікації (тема повідомлення і комунікативний намір відправника у зв'язку з темою).

Розуміння такого позамовного змісту залежить від загально-гуманітарних, етнокультурних, соціальних та особистісних факторів, адже семантика певного мовленнєвого висловлення багатощарова й охоплює лексико-граматичні та семантико-синтаксичні значення, а також одиниці комунікативно-прагматичного змісту та когнітивного відображення.

Функцію оцінки можуть виконувати не лише слова, що мають у структурі свого значення оцінні компоненти, але й слова, які у мовленні набувають оцінного змісту, що не властивий семантиці слова у мові. Це явище частіше за все обумовлене конотаціями слова, які виникають на рівні актуалізованих мовних знаків і лише потенційно входять у лексичне значення слова.

Констатуючи існування слів з оцінними конотаціями у мові, які беруть участь у формуванні оцінки у контексті, варто відмітити, що контекстуальну оцінність за певних умов може отримати практично кожне слово, вживаючись як у постійному, так і в переносному значенні. Це пов'язано з тим, що кожен носій мови може довільно, на свій розсуд надавати у мовленні тим чи іншим словам оцінних конотацій, яких вони не мають у мові, або інтенсифікувати слабо виражені, оскільки «одиниці мови з узуально закріпленою конотацією ... – це лише прагматичні напівфабрикати» [4, 186]. Неологічні одиниці мають ще більші можливості «конотаційного розширення», оскільки їх значна частина лише вступила на шлях узуалізації, поки що має невизначений склад конотаційного значення, а тому може брати участь у формуванні більшої кількості контекстів і, відповідно, є відкритою до набуття додаткових значень, які мають шанси згодом закріпитися у мовній системі.

Необхідною умовою оцінного вживання мовної одиниці (в тому числі й неологічної), в семантиці якої відсутня номінативно закріплена оцінка, є експлікація в контексті тієї ознаки, за якою відбувається оцінювання. Сукупність ознак денотата утворює можливий оцінний потенціал слова, і кожна ознака або ознаки можуть бути підставою для оцінки у контексті. У деяких реалізаціях оцінність виникає на основі пресупозиції типової ситуації, таку оцінку можна класифікувати як «пресупозитивну». Пресупозитивна оцінка безоцінного найменування визначається ціннісною картиною світу соціуму і в переважній більшості випадків потребує для свого декодування країнознавчої інформації [7, 23-25]. Імпліцитний зміст таких одиниць виникає завдяки співвіднесенню мовного явища з дійсністю та конкретною ситуацією, і є доступним для розуміння носіїв мови певного соціуму, які володіють необхідним для цього тезаурусом.

Крім того, конотації неологічних лексем можуть виникати в результаті глибинних семантичних відношень, що формуються між мовними одиницями у просторі дискурсу. Відповідно, понятійна та емоційна спрямованість тексту дискурсу значною мірою реалізується за допомогою конотативних значень. Конотативні змісти, завдяки своїй впорядкованості, набувають когнітивного характеру і виступають як особлива форма прояву авторської точки зору [2, 77-82].

Таким чином, очевидним є той факт, що адгерентна оцінність неологізму «не обумовлена змістовою структурою слова, а виникає в результаті контекстуальних та ситуативних факторів» [4, 11], при цьому аксіологічний потенціал такої лексеми визначається цілою низкою умов культурного, мовного, ситуативно-комунікативного характеру. Дослідження продемонструвало, що основною характеристикою процесу формування оцінки в контексті за рахунок адгерентно-оцінних неологізмів є актуалізація імплікацій, які потенційно сприяють формуванню і інтенсифікації оцінки під впливом змістової структури контексту.

Залежність актуалізації оцінного потенціалу адгерентно-оцінних неологічних лексем від контекстуальних умов пояснюється їх різним аксіологічним потенціалом, закладеним у структуру лексичного значення, в якій виділяють змістове ядро, його інтенціонал (жорстка структура скінченної множини значень (ознак), що виділяються лише на обов'язкових, сутнісних підставах), та периферію семантичних ознак, що оточують це ядро, його імплікаціонал (відкрита ймовірнісна структура нескінченної множини ознак, що відображають предметно-логічні зв'язки інтенціонала). При цьому імплікація ознак може бути сильною, слабою та негативною [3, 24-27].

Як показує аналіз практичного матеріалу, в структурі адгерентно-оцінного неологізма оцінка входить в імплікаціонал словозначення, таким чином реалізація семи оцінки залежить від прагматики ситуації спілкування, в межах якої спостерігається вживання окремої адгерентно-оцінної неологічної лексеми. Крім того, видається можливим умовно розділити адгерентно-оцінну неологічну лексику відповідно до ступеню інтенсивності імплікаціоналу на: а) одиниці з сильним оцінним імплікаціоналом (характеризуючими ознаками, що виділяються на основі стереотипних культурних асоціацій), оцінність яких легко есплікується в досить значній кількості мікроконтекстів (структур від словосполучення до речення); б) одиниці зі слабким оцінним імплікаціоналом (малосуттєвими або несуттєвими ознаками інтенціонала), які реалізують оцінку на рівні мікро- та макроконтексту під впливом загальної оцінної спрямованості тексту, яка в свою чергу формується під дією інгарентно- та адгерентно оцінної лексики, а також оцінних одиниць інших мовних рівнів.

Література:

1. Бондарко А. В. Грамматическое значение и смысл / А. В. Бондарко. – Л.: Наука, 1978. – 176 с.
2. Ладыгин Ю. А. Информативная роль коннотативных значений в прозаическом художественном тексте / Ю. А. Ладыгин // ФН. – 2000. – № 2. – С. 75 – 83
3. Никитин М. В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) / М. В. Никитин. – М.: ВШ, 1983. – 127 с.
4. Ретунская М. С. Аксиологическая лексика английского языка / М. С. Ретунская. – Н. Новгород: изд-во ННГУ, 1996. – 272 с.
5. Сергеева А. В. О роли неологизмов в построении высказывания / А. В. Сергеева // Вестник МГУ. Филология. – 1996. – № 5. – С. 19 – 28
6. Сусов И. П. Два пути построения языкового знака / И. П. Сусов // Прагматические аспекты функционирования языковых единиц. – М., 1991. – С. 190 – 194

G. Eshchanova

a senior teacher
of English of the department
“Languages and literature”
at Teachers’ training Institute
of the Republic of Karakalpakstan.

Q. Qauiyeva

English teacher,
Nukus city, secondary school №6.

USING GAMES IN TEACHING ENGLISH

On December 10th, 2012 President of the Republic of Uzbekistan Islam Karimov signed a Decree “On measures to further improve foreign language learning system”. According to the Decree, starting from 2013/2014 school year, foreign languages, mainly English, gradually throughout the country will be taught from the first year of schooling in the form of lesson-games and speaking games, continuing to learning the alphabet, reading and spelling in the second year (grade).[1]

Knowing languages is the most important tool in communication. Without knowing languages, people cannot develop. So, people of our country focus on teaching and learning language deeply. Variety of methods, techniques, materials have been working out all over the world to make foreign language learning effective and easy. One of the methods of teaching English language to young learners in an easy way is using different kind of games.

The reason of using games in teaching English is that they are valuable activity for language learning especially for young learners. It is better to use activities that are more movable for them. Games motivate children who are shy and secluded to present themselves. Well-Chosen games are inestimable as they give learners a break and at the same time allow them to practice language skills. Furthermore, games employ meaningful and useful language in real contexts. They also encourage and increase cooperation. “Games are highly motivating because they are amusing and interesting. They can be used to give practice in all language skills and be used to practice many types of communication.” [2]

Let us see the advantages of using games in the classroom:

- Games are a welcome break from the usual routine of the language class
- They are motivating and challenging
- Learning a language requires a great deal of effort, games help students to make and sustain the effort of learning
- Games provide language practice in the various skill-speaking, writing, listening and reading
- Games encourage students to interact and communicate.
- They create a meaningful context for language use.[3]

In a research paper done by Mei and Yu-Jing they said that games are fun and children like them. Through games children experiment, discover, and interact with their environment.

They point how to choose a game.

- A game must be more than just a fun.
- A game should involve “friendly” competition.
- A game should keep all of the students involved and interested.
- A game should encourage students to focus on the use of language rather than on the language itself.
- A game should give students a chance to learn, practice, or review specific language material. [4]

When teachers choose games they need to consider what kind of games they should use, when to use them, and how to connect them with topic, size of class, number and level of the children, as they are very important to reach the main aim.

There are three categories of games to which we can pay attention:

1. Flash card games
2. Ball games
3. Action games

The first one is flash card game, it includes variety of activities. If children can read, teachers can use cards with words. If teachers want to involve children's attention flash cards should be colorful or contain pictures.

During the lesson, we used different kinds of games connected with pictures. For example: for the topic “Animals” we used flash cards with pictures of animals; first of all we divided class into two groups. First group was domestic animals, second group was wild animals. We gave children cards with pictures of animals, first group should have found domestic animals, and the second group should have found wild animals. If you use this game at the end of the lesson, it can serve as a feedback for your lesson.

The second game is connector, in this game, we also used the pictures of animals, but we cut one picture into four pieces, children had to connect pieces. Teachers can cut picture into six or eight parts, it depends on their learner's ages.

The third game is what is missing? In this game teachers should stuck on the board colorful flash cards with numbers and tell children to close their eyes, take out one card with written number, then they open their eyes and should say the number of the card that was missing. The game, “what is missing?” helps to engage their attention and check memory of learners.

The “ball games” includes games connected with a ball. One of the most important advantages of using games is that they can help to enrich learners' vocabulary. For example, in the game “Catching ball” we throw the ball in front of pupil by asking anything or giving question, he or she have to catch it and answer the question. From our own experience, we faced with problems such as breaking the window or hurting themselves while playing with ball, time wasting by children throwing the ball far away.

The “action games” connected with physical activities. In our opinion, such kinds of games are suitable for kinesthetic type of learners because in these games children should move. One of the famous game is “Simon says”. Children must only do the actions if the teacher says: “the ‘Simon says’”. For example, Simon says stand up (children stand up), Simon says jump (children jump), close your eyes (children should not close their eyes as ‘Simon says’ was not said).

Next game has the following rules:

Draw a simple hopscotch outline on the floor with chalk;

Children take turns to hop (walk or jump) from square to square;

On each square, they say a word that they know. These may be words in general, or words associated with a particular topic or theme, counting etc. When they run out of words they must 'give up';

Variation:

Teacher puts pictures /flashcards of familiar objects on each square;

Children must name the objects as they hop onto the square. [5]

It will help teachers checking and reviewing vocabulary. However, from our own experience we can say that it will be a bit noisy in the classroom as we mentioned before, action games require moving, running, jumping and so on.

In conclusion we would like to say that for teacher and young learners, these kinds of activities are important because they pave the way for improving our learners' language skills as a writing, reading, listening and speaking. In addition, the most important factor is that games help to enrich learners' vocabulary. By using games, we do not only raise vocabulary but we can improve children's speaking and listening skills. It means that by using games during the lesson we can achieve expecting results. We have many advantages of using games in teaching young learners. Children love playing games and it helps them to learn better what teacher taught.

References:

1. I.A. Karimov, Presidential Decree 1875 (PQ), Uzbekistan National News Agency.
2. Six games for the EFL/ESL classroom, by Aydan Ersoz, The internet TESL Journal, Vol. VI, No, 6, June 2000.
3. Creative games for the language class by Lee Sukim, (Forum) vol.33No 1, January-March 1995.
4. Using games in an EFL class for children. By: YinYong Mei and Jang Yu Jing, Daejin University ELT Research paper, Fall.2000.

Maslova O.V.

Candidate of philosophic sciences,
Associate Professor of ETP department of
The Siberian State Aerospace University,
named after academician M. Reshetnev,
Krasnoyarsk, Russia

FUTURE CAREER OPPORTUNITIES AS A MEANS TO UPRISE STUDENTS' MOTIVATION TO STUDY FOREIGN LANGUAGE

Keywords: motivation, professional skills, qualification, listening& writing skills

Ключевые слова: мотивация, профессиональные умения, квалификация, навыки аудирования и говорения

Nowadays problem of necessity to study a foreign language has become very acute; especially when those, who are taught, are students of technical universities. What factors stimulate future specialists to study foreign language? There are a lot of reasons for that and the decision whether to study English or to postpone the procedure for some better times depends on many factors. So, some marketing researchers show, that students are studying a foreign language because of career advancement; another reason is getting the ability to «study or internship abroad»; some of them need knowledge to feel comfortable on vacation and to be able to speak with native speakers; some of them want to study the language in order to travel on business trips abroad.

There are several factors of inner motivation, which stimulate students to study foreign languages and all of them are, somehow, connected with their future prospects. The first one is closely connected with student's future career. Recently there appeared a tendency to know 2 or 3 languages. The reason is: when a student starts to perform his professional duties he meets situations, when interesting projects with foreign partners are given for realization to those employees, who possess high level of language knowledge. Those lucky colleagues may not be very experienced, but have fluent English. Positions that require foreign language skills initially are paid higher in comparison with those, who have equal qualification. However, sometimes companies prefer to hire experienced in a certain area professionals, and then, if necessary, to teach them foreign languages. But, this approach is the exception rather than the rule. Nowadays, as statistics shows, on labor market each third company submits a request for candidate, who knows foreign language, as a rule, formulated as: «fluent English», «good knowledge of English language.» Skills, required, can be either in speech or in writing or both in speech and in writing, and when speaking with foreign partners in different situations of conversations or some other, possessing skills of speaking are in priority. It is important to understand what kind of skills are activity required for each particular situation. So, for a programmer, who spends most part of his working time writing computer programs, writing skills are important; and, for example, a manager, is to be able to listen to a foreign speaker, to understand his ideas and to react adequately; a doctor, in his turn, if there appears a situation of communication with foreign colleagues is to know specific terminology and to be able to sustain contacts and to conduct dialogues on professional topics with them.

So, students are to take into consideration these peculiarities of their future profession, if it will be connected with foreign countries representatives' business communication, and to be ready in case of necessity to reveal not only professional skills but also high level of language knowledge. That means that a student, when studying at the University, is to think over and to develop his working plan of foreign language studying and to do his best to realize it. Additional courses on language learning, extra classes, attending some classes at special foreign language schools, passing international exams, participation in different conferences, writing articles and reports, making presentations in foreign language can help a student greatly to overcome some difficulties and to gain mastery in language while studying at the University.

During the last time it has become prestigious and promising to get education abroad in order to work in international companies. In addition to the well-known MBA programs (Master of Business Administration), there are less popular analogs: CFA (Chartered Financial Analyst qualification) and ACCA (Chartered Association of Certified Accountants). To participate in any of these educational projects, two steps must be done: the first one is to collect a certain set of documents, which include: translated into a foreign language and certified school diploma (extract from the student's record-book with information about the courses and marks), letter of recommendation (not less than 2); an essay (3 or 8) to answer the question: Why did you choose this very School; Curriculum vitae. It is also necessary to provide an international certificate TOEFL (Test of English as a Foreign Language) or IELTS (International English Language Testing System).

The second step is an oral interview, which usually lasts for more than an hour. If written part can be done by some other person or with the help of a dictionary, real dialogue shows all the mistakes and low level of proficiency. And it might be really difficult to produce positive impression in this case and to break down future opportunities.

To overcome these difficulties a student is to have good knowledge of language. And it is teacher's professional task to develop learning trajectories for his students for them to be able to gain mastery in language and to climb the carrier ladder after graduation from university, using knowledge actively and effectively.

References

1. Savelieva M.V., Maslova O.V., Strekaleva T.V., Tkachuk A.N. English for academic purposes. Writing Essays: Coll. texts and exercises to develop writing skills in English for full-time students. Siberian State Aerospace University, Krasnoyarsk, 2010. – 105 p.
2. Leonhard, B. (2003) Discoveries in Academic Writing, University of Missouri-Columbia.

ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОМ ШКОЛІ

Ключові слова: мотиваційна діяльність, філологія, процес навчання, само-освіта.

«Навчання іноземній мові дітей із шести-семи років стало знову Предметом зацікавленої розмови педагогів, філологів і батьків. Суспільство не задоволене рівнями мовної підготовки учнів середньої школи й один зі шляхів зміни цього – зрушення точки відліку початку процесу навчання іноземній мові на дошкільну освіту або 1 клас середньої школи, які традиційно вважаються найбільш сприятливими періодами для оволодіння другою мовою.» [2, с. 138] Вивчення іноземної мови на початковому етапі навчання створює зовсім іншу психологічну ситуацію у дітей. Тому слід більш детально зупинитися на цьому аспекті, та працювати над оптимальними шляхами подолання цієї актуальної проблеми.

Однієї з найважливіших функцій початкового навчання варто вважати формування навичок й умінь навчальної діяльності. Адже діти молодшого шкільного віку опановують систему операцій, які в свою чергу являються необхідними для успішної навчальної діяльності на наступних етапах. Формування навичок й умінь навчальної діяльності взаємно зв'язане ще із двома функціями навчання: оволодінням навчальним матеріалом і формуванням уміння вільного переходу від навчальної до не навчальної діяльності, уміння переходити від рішення системи навчальних завдань до орієнтування в проблемних ситуаціях реальної дійсності, розпізнавання і рішення завдань, що виникають у ній. Реальне життя являється кінцевою метою навчання. Нашим головним пріоритетом є виховувати в дитині особистість, бути повноцінним членом суспільства, активно, грамотно й творчо брати участь у соціальній діяльності. Тепер доречно сформулювати ще одну функцію початкового навчання, що логічно впливає з концепції вікового розвитку дитини (Д.Б. Ельконін): це функція опори на матеріал у поетапному розвитку дитини. Мало дати школяреві взагалі деякий набір або систему знань, передати йому соціальний досвід.. Це необхідно робити в такій послідовності, з таким вибором, у такому дозуванні, щоб вузлові, поворотні точки розвитку дитячого інтелекту й взагалі розвитку вищих педагогічних функцій, що відповідають особливій схильності дитини до засвоєння тих або інших впливів, бути забезпеченні необхідним і достатнім матеріалом. Це вимога особливо часто порушується в навчанні нерідній мові [9, с. 128].

Вивчення іноземної мови являється складним процесом, тому що діти розмовляють своєю мовою і паралельно з рідною вони повинні вивчати іноземну.. Досягнення позитивних результатів при вивченні іноземної мови успішним буде лише

тоді, коли будуть створені сприятливі умови, які в свою чергу Забезпечать інтенсивне формування мовно рухових подразників у перші роки засвоєння мови.

Як показали дослідження, психологічною основою для оволодіння мовою в нашому дитинстві є не пам'ять, тим більше механічна, а мовна вроджена функція. І саме ця функція дозволяє вирішити первісну й саму головну проблему в оволодінні дитиною мови. Функція ця синтезує в собі всі необхідні психологічні властивості для обробки мовного потоку. Ця мовна функція наділена специфічними особливостями. Перша полягає в тім, що її діяльність обмежена часі (приблизно до 9 – 11 років життя дитини вона припиняє свою роботу). От чому з такою легкістю сприймає дитина мову й чому так важко засвоїти другу її уже після того, як мовна функція припинила свою діяльність. Друга особливість мовної функції: дитина має можливість на базі мовної функції й при наявності різномовних середовищ, кожне з яких стає для неї життєво важливою, опановувати кілька мов, не змішуючи їх одна з одною, якщо люди, які спілкуються з дитиною самі не роблять цього [7, с. 356].

Більш сприятливим віком для вивчення іноземних мов вчені установили в 5 -8 років, коли система рідної мовою дитини вже досить добре освоєна, а до нової мови вона ставиться свідомо Діти з легкістю і надовго запам'ятовують лексичний матеріал, і так же з легкістю його відтворюють.

Важливо пам'ятати, що в цьому віці відбувається поступова зміна провідної діяльності, перехід від ігрової діяльності до навчальної. Але все-таки при цьому провідну роль за собою залишає гра. Діти продовжують грати до 10-12 років. Отже можливість опори на ігрову діяльність дозволяє забезпечити природну мотивацію мови іноземною мовою, зробити цікаві й осмисленими навіть елементарні висловлення. Гра в навчанні іноземній мові не суперечить навчальній діяльності, а органічно пов'язана з нею. Іще в роботах Я.А. Коменського відзначалося, що за допомогою гри легше здійснюється включення в навчальну діяльність. Гра це, доволіне запам'ятовування, емоційної стриманості. Адже кожна гра має правила, і за законами гри дитина повинна бути уважною, дотримуватися цих правил, бути коректною, підкоряти свою волю ігровим завданням.

Допитливість являється характерною особливістю дітей молодшого віку. При сприйнятті схильні звертати увагу на яскраве, емоційно-забарвлене. Однак увага їх відрізняється нестійкістю: вони вміють зосередитися лише на кілька хвилин. Діти не сприймають тривалих (більше 2-5 хвилин) монологічних пояснень учителя, тому будь-яке пояснення потрібно будувати у формі бесіди [5, с. 33].

Діти цього віку дуже товариські їм необхідно і вони люблять перебувати в групі однолітків в соціумі. Але при цьому потрібно не забувати, що діти не відносять до себе зауважень які говорить їм вчитель, для них вони несуть загальний характер. Для вчителя важливо також знати, що серед дітей спостерігаються досить значні індивідуальні розходження в психологічному розвитку, на що варто звернути особливу увагу.

Отже можна дійти наступних висновків, що для дітей молодшого віку власне аналітичне, свідоме оперування мовою. Розумові можливості дитини – молодшого школяра можуть, цілком забезпечити оволодіння іноземною мовою шляхом свідомого оперування мовними засобами. Цей шлях оволодіння саме й співвіднесений з пізнавальною мотивацією.

При вивченні дітей іноземній мові необхідно пам'ятати, що психолого-педагогічна концепція, на якій будувалося навчання іноземним Мовам у різних країнах, ґрунтувалася на існуючій до недавніх пір теорії засвоєння дитиною мови. Відповідно до цієї теорії дитина опановує мову у результаті наслідування мови дорослих, імітативним шляхом без цілеспрямованого навчання. Іншими словами, ніхто не розчленовує для дитини потік мови на одиниці засвоєння, не дозує мовні зразки, не вибудовує їх у певну послідовність, не пояснює правил граматики – і проте нормально, що дитина розвивається і до п'яти-шести років уже настільки опановує цю складну граматику, що буде самостійні висловлення, успішно вирішує комунікативні завдання, а до семи-восьми в мові дитини з'являються складні композиції, тексти значної довжини». [3, с. 11]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бужинский В.В. Работа над английским произношением на начальной ступени коммуникативного обучения иноязычному говорению. // Иностранные языки в школе. – 1991. №4. – с. 43 – 47.
2. Васильев В.А. Обучение английскому произношению в средней школе: Пособие для учителей. -М.: Просвещение, 1979. – 138 с.
3. Веренинова Ж.Б. Обучение английскому произношению с опорой на специфику фонетических баз изучаемого и родного языков. // Иностранные языки в школе. – 1994. №5. – с. 10 – 16.
4. Гладилина И.Г. Некоторые приемы работы на уроке английского языка в начальной школе. // Иностранные языки в школе. – 2003. №3. – с. 41 – 43.
5. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке: Книга для учителя. – 2 изд. – М.: Просвещение, 1985. – 160 е., ил.
6. Колкер Я.М., Устинова Е.С. Роль родного языка в обучении иностранному. // Иностранные языки в школе. – 2004. №2. – с. 20 – 27.
7. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: В 2-х Т., М., 1983. Т. 1.
8. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения: Книга для учителя. М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
9. Маслыко Е.А., Бабинская П.Н. Настольная книга преподавателя иностранного языка. – М.: Высшая школа, 1999. – 394 с.
10. Негневицкая Е.И. Иностранный язык для самых маленьких: вчера, сегодня, завтра. // Иностранные языки в школе. – 1987. №6. – с. 20 – 26.

UPDATING ENVIRONMENTAL COMMUNICATIONS: EUROPEAN ENVIRONMENTAL AGENCY'S VISION

Ключевые слова: коммуникация окружающей среды, информационное общество, постиндустриальное общество, устойчивое развитие, Европейское агенство по вопросам окружающей среды, экокритические исследования.

Ключові слова: комунікація довкілля, інформаційне суспільство, постіндустриальне суспільство, сталий розвиток, Європейська агенція з питань довкілля, екокритичні дослідження.

Keywords: environmental communications, information society, postindustrial society, ecology, environment, sustainable development, European Environment Agency, ecocritical studies

The transnational character of ecological problems as well as the phenomenon of de-marked identity highlight the global apprehension of eco-related issues within the contemporary information age. The amalgamation of the studies of information society and environmental communication can be regarded as ones of extreme urgency for further researches on developing the policy for sustainable development in the sphere of cooperation between environment and information society which can result in reconsidering environmental communication and launch a new phase of environmental communication studies within the digital environment.

The state of affairs in the sphere of environmental communications is usually under study in the aspect of researching social and economic as well as political and cultural principles regarded in the vision of studying the postindustrial society. Such vision is commonly explained with the transformations of environmental communications within globalization (as well as glocalization) processes.

Environmental communication is commonly regarded as communication about environmental affairs (due to Al Gore) [3], but even such definition of the issue includes the aspects of debating on what can be considered as environmental one.

Due to M. Meisner, environmental communication can be regarded as a system of the various forms of interpersonal, group, public, organizational, and mediated communication which shapes the social debate about environmental issues, mainly «human/non-human» relations» that makes up the «environmental discourse». In the much broader extend, «environmental communication manifests as the discourse of Nature and its subset, the environmental discourse» [6]

Luck T. stresses the innovative theoretical comprehension of definite relations between environmental communication and informatization of the society which he defines

as «environmental critical analysis of information revolution» [5, p.19]. He emphasizes the fact that it is not the development of ITC technologies that launched the transformation processes and later changed the content of environmental communication but mainly it is the decrease of trans-ethnic and trans-national interactions that resulted in a new phase of defining the relations between humans and environment which included all the spheres of industrialization. [5, p.195].

Meanwhile, Grossman E. represents the specific opinion that the contemporary ITC created the digital vision while shaping the illusion about the absence of material world which not only changed the idea about the human's environment and surrounding phenomena but also prevented from the mistakenly-shaped illusion about the absence of any need to contact with the environment and think about the necessity of communication within this environment. [4, p.266]

It is «A New Model of Environmental Communication for Europe: From Consumption to Use of Information», published by the European Environment Agency (EEA) [1] and authored by the Centre d'Estudis d'Informacio Ambiental (CEIA), which can be considered a policy-making factor as well as a starting point for developing the principles of environmental communication studies. This document studies the background which can be an early-stage launching point for theoretical research of connecting links between environmental studies and the information society. Being commonly neglected by the scholars, dealing with environmental communication studies, this report can be regarded as an attempt, made by the EU institutions, to reconsider the eco-communicative practices towards themselves as well as the information society

The idea of mutual connections between environmentalism and the information society has been getting more and more popular among EU initiatives and EU politicians' platforms which mainly provokes the practical steps in its implementation by the range of EU institutions. This vision of the state of affairs in the field of environmental protection not only resulted in the real actions at the various levels of social life but also shaped the premises for further introduction of environmental policy into the sphere of intellectual discourse which allowed reconsidering the concepts on environment studies and the information society.

This document proclaims the issues that are to be changed in the conception of studying environmental communication with a view to further transforming the interconnectivity between the informational sphere and environmental issues. These transformations touch upon the point that information can be regarded as a true factor to distinguish EU's environmental policy while being based on the principles of sustainable development. Such changes, resulting in developing a renewed communication scheme, are a step which changes the role of information from a passive tool into an active actor, following the further change in its principles as well as the refreshed comprehension of environment-slanted knowledge. This report makes a short but precise analysis on the principles of using the information about the environment within EU. Also this report makes the revision on how the gaps in studying national communication model influence the effectiveness of environmental communication as well as how this fact, accompanied by cultural transformations, can change the vector of the state's policy towards sustainable development of the society.

The report says that the specificity of studying mass media as well as their perception by the contemporary society shaped the necessity of the digital society to reconsider the commonly-used communication model. This renewed model of communication – so-called

an environment-slanted one – should be based on the new channels of transferring the information about the environment. In this vision this renewed communication model should be formed while basing on the principles of «participation, interactivity, source plurality, opinion variety, various representations of reality, elimination of space, time and variability constrictions» [1]. Due to this report this renewed model can be described by the following main characteristic features: the usage of contemporary and renewed technological supports; a refreshed alternative representation of knowledge and their content. [1]

Thus, the fact that informational and communication technologies can be regarded as an integrated part of the state's global and ecological global strategy, has not changed such situation. This vision can launch the further aspects of researching environmental communications in the aspect of reconsidering their functioning within the conflict points of their definition in the new media society.

References:

1. A New Model of Environmental Communication for Europe: From Consumption to Use of Information, 2009. – Available at: <http://www.eea.europa.eu/publications/92-9167-125-8>
2. Cox R. Environmental Communication and the Public Sphere / R. Cox. – Washington: Sage Publications, 2012. – 429 p.
3. Gore A. New Thinking of the Climate Crisis / A. Gore. [Video]. – Available at: www.ted.com/talks/al_gore_s_new_thinking_on_the_climate_crisis
4. Grossman E. High Tech Trash: Digital Devices, Hidden Toxics, and Human Health / E. Grossman. – Washington: Island Press, 2006. – 288 p.
5. Luke T. Capitalism, Democracy and Ecology: Departing from Marx / T. Luke. – Urbana: University of Illinois Press, 1999.
6. Meisner M. What is Environmental Communication? (version 2.6) / M. Meisner. – Available: www.theieca.org/what-environmental-communication

Боргс З.А.

доцент, кандидат филологических наук
Адыгейский государственный университет

Ягумова Н.Ш.

доцент, кандидат филологических наук
Адыгейский государственный университет

ЖЕСТОВЫЙ ЯЗЫК КАК УНИВЕРСАЛЬНОЕ СВОЙСТВО ЯЗЫКОВОГО ОБЩЕНИЯ

Ключевые слова: паралингвистика, межкультурная коммуникация, лингво-культурологический, невербальный, жест, контрастивный, соматический.

Проблемы глобализации, интеграции и обогащения культур потребовали поиска толерантного решения вопросов межкультурной коммуникации, в том числе и вопросов повышения эффективности изучения лексического состава языка, способствующего обогащению страноведческими знаниями, что отвечает целям и задачам коммуникативной лингвистики и практическим целям и задачам активного овладения иностранным языком.

Различают два вида коммуникации: вербальный и невербальный. Язык жестов относится к так называемой неречевой или невербальной коммуникативной деятельности человека, включенный в речевое сообщение и передающий вместе с вербальными средствами смысловую информацию.

Жестовый язык является частью паралингвистики. Несмотря на то, что паралингвистические средства не входят в систему языка и не являются речевыми единицами, тем не менее, трудно представить себе коммуникацию без паралингвистического сопровождения. В результате этого они представлены в каждой речевой единице.

Но есть *неполноэквивалентные* и *специфические* жесты, характерные для разных культур. Неполноэквивалентные жесты делятся на две группы: 1) совпадающие по форме, но различающиеся по семантике; 2) совпадающие по семантике, но различающиеся по форме [1,95-96].

Как отмечает Л.А. Мардиева, жесты «в силу своей наглядности, экспрессивности и чувственной воспринимаемости, являются своеобразным каналом передачи информации» [4,159]. Язык жестов называют соматическим языком, а под соматизмами понимают «определенные свойства общей моторики, преимущественно движения тела, головы, лица, рук и кистей рук... В широком понимании в соматизмы включаются и жесты, и мимика, и позы, и взгляд, и расстояние общения между собеседниками, и прикосновение и т.д.» [1,92].

В связи с антропоцентрическим подходом к языку контрастивное исследование соматического языка (языка жестов), представленных в разных языках, в лингво-культурологическом аспекте являются приоритетными, поскольку позволяют установить национально-культурную специфику членения наивной картины мира и т.о. определить фрагменты ЯКМ, характерные для каждого этноса.

В процессе общения смысловую нагрузку несут не только слова, но и паузы, телодвижения и жесты, которые в большинстве культур неодинаковы и поэтому порой приводят людей к взаимонепониманию. Не всегда привычные нам жесты могут быть правильно поняты другим народом. Жестом можно многое сообщить. Сжимая кулаки, махая рукой, пожимая плечами или поднимая брови вверх, человек передает отношения и чувства так же выразительно, как и изменением интонации.

Возможно, самый известный в Великобритании жест – это знак V, знак «победа». В Британии этот знак стал популярным благодаря премьер-министру Уинстону Черчиллю, который использовал его как «приветствие Победы». «Знак V, – объявил он в радиопередаче от 18 июля 1941 года, – является символом непобедимой воли всех народов оккупированных территорий и Британии; символом неотвратимой судьбы фашистской тирании».

Большинство людей знают его под двумя значениями: одно – оптимистичное и триумфальное. Этот знак носит название знак мира или приветствие победы. Его показывают двумя пальцами руки, ладонь которой повернута от себя. Когда ладонь повернута к себе, два пальца уже имеют оскорбительный и даже фаллический смысл.

Следует отметить, что жест связан с развитием человеческой культуры. Язык жестов многие ученые считают одним из древнейших проявлений коммуникации. Говоря о роли жестов в истории культуры и давая краткий обзор различных источников, где есть упоминания об этом, Г.Е. Крейдлин отмечает, что «история знает периоды, когда язык тела был не менее значимым, чем язык слов....» [3,101].

Среди австралийских аборигенов сохранился обычай, запрещающий «разговаривать словами». Вдовы, похоронившие мужей, юноши в период посвящения в мужчины, женщины, отправившие своих мужчин на охоту, – все они должны хранить молчание. И тогда им на помощь приходит жестовый язык – невербальный способ общения, позволяющий со стороны наблюдать безмолвных женщин, «беседующих» долго и оживлённо. Вспомним также христианских «молчальников», годами объяснявшихся жестами.

Как отмечалось выше, не всегда привычные нам жесты могут быть правильно поняты. Американские индейцы чаще всего выражают отрицание резким движением согнутой в локте руки от лица вниз к плечу. Арабы и некоторые другие народы, выражая отрицание, наклоняют голову назад и прищелкивают языком, а чтобы показать полное несогласие, кусают ноготь на большом пальце правой руки и потом резко вытягивают ее вперед. Японцы покачивают кистью от себя и к себе или же покачивают вертикально поднятой до уровня лица ладонью; иногда сверху может быть поднят один лишь указательный палец. Привычный жест отрицания у испанцев и португальцев сопровождается движением рук от себя. Малайцы в этом случае просто опускают глаза.

По-разному приветствуют друг друга различные народы. Для мужчин латиноамериканцев обычно стереотипное объятие: голова над правым плечом партнера, три хлопка по спине, потом голова над левым плечом партнера, еще три хлопка. В Новой Зеландии маори приветствуют друг друга, потираясь носами. Китайцы в прежние времена, встречая друг друга, пожимали руки самим себе. Этим жестом теперь современный оратор приветствует своих слушателей. Полинезийцы обнима-

Таблица 1

жест-кинема	кинесизм	жестовая фраза и ее семантика	пример
жестикულირუიყუი ударяет себя в грудь кулаком или ладонью	<i>бить себя в грудь</i> (=убеждать в чем-то собеседника)	<i>бить себя в грудь</i> (клясться, доказывать, выражая убежденность в чем-л.).	<i>Я плакал от счастья. Я бил себя в грудь и призывал Бога в свидетели (А.Грин)</i>
жестикულირუიყუи делает легкое движение кистью согнутой руки в направлении вниз или вбок, как бы отгоняя от себя нечто	<i>махнуть рукой</i> (отчаялся изменить что-то и не хочет об этом думать)	<i>махнуть рукой</i> (отчаяться; безнадёжность)	<i>Я махнул рукой и вышел в гостиную (А.Чехов) Но: На свои неудачи он давно махнул рукой</i>
жестикულირუიყუи стоя наклоняет голову и смотрит вниз	<i>склонить голову</i> (=поза выражает смирение и скорбь)	<i>склонить голову</i> (1. сдаться, признать себя побежденным, 2.относиться с уважением к кому-либо)	<i>Сам народ ...не склонял головы даже перед сильнейшим врагом ... (ФС)</i>

ются и потирают друг другу спину. Эскимосы в некоторых районах, приветствуя знакомого, слегка ударяют его кулаком по голове и по плечам. Двое курдов при встрече хватают друг друга за правую руку, поднимают руки, не разжимая их, и попеременно целуют друг другу руки. Лапландцы трутся носами. Самоанцы обнюхивают друг друга. Жест приветствия египтян и йеменцев напоминает жест отдачи чести – ладонь прикладывается ко лбу.

Уроженец Тибета, встретив незнакомого, показывает ему язык. Этим знаком приветствия он хочет сказать: «У меня на уме ничего дурного нет». Тем же жестом индеец майя обозначал, что он обладает мудростью, индус так выражает гнев, китаец – угрозу, а европеец – насмешку, поддразнивание. Жители Андаманских островов, прощаясь, подносят руку партнера ко рту и тихонько дуют на нее. А, скажем, русский жест прощания – мы обычно машем кистью руки сверху вниз – воспринимается латиноамериканцем как жест приглашения.

Жесты в их реальном проявлении большинство ученых относят к соматическому языку, т.е. языку тела, называемому «бодилэнгвидж» (body language), изучаемому в кинесике. По Г. Е. Крейдлину, кинесика (от греч. kinetikos – связанный с движением) – в широком смысле – наука о языке тела и его частей, а в более узком – учение о жестах, прежде всего жестах рук. Объектом кинесики он считает «мимические жесты, позы и знаковые телодвижения» и для краткости эти единицы называет жестами [3,166].

Вербальную номинацию (репрезентацию) жестов ученые называют *соматическими речениями*, не совпадающими с *соматическими фразеологизмами* [2, 203], хотя материально такое совпадение и возможно. Так, жест *‘опускать/опустить руки’* имеет совпадающий с ним вербальный аналог, омонимичный «жестовому фразеологизму» со значением *‘утрачивать способность или желание делать что-либо, реализованным, например, в тексте: Они находились в глубоком... тылу, но никто из них и не думал опускать руки.*

Таблица 2

в русском языке	в адыгейском языке	в английском языке	семантика
качать головой	шъхъэр гъэсысын (качать головой)	to shake one's head (качать свою голову)	знак сочувствия или несогласия
хвататься за голову	шъхъэм етхъожьын	to clutch one's head in despair, perplexity, astonishment or horror	знак отчаяния
уйти с головой (в дело)	шъхъэр хэгъэнэгъэн (голова занята чем-то, букв. «воткнута» в какое-то дело)	to be head and ears in work (быть в работе с головой и ушами)	увлечься по- лностью чем-то
с головы до ног	ышъхъэщэгъэжъагъэу ыльакъохэм анэсэу (начиная с головы и кончая ногами)	from head to foot (с головы до ноги / ступни)	целиком

Нам представляется, что *соматические* речения условно можно назвать «кинесизмами», имеющими принятое толкование в том или ином языковом сообществе. Г. Е. Крейдлин *соматические фразеологизмы* предлагает называть *жестовыми фраземами* [3,172]:

В разных культурах, например, безразличие, недоумение, презрение, незнание передается кинемой *пожатие плечами*, а негативное ощущение от плохого запаха отражается в кинеме *зажать нос* [3,209]. Так, в разносистемных языках можно отметить семантико-структурные сходства в некоторых фраземах с соматизмом *голова*, передающих внутреннее состояние человека, сопровождаемое его внешними проявлениями:

Таким образом, специфические жесты являются проблематичными с точки зрения межкультурной коммуникации и связаны с интерпретацией текста одной культуры носителями другой культуры и с проблемой переводимости.

Например, универсальными для большинства культур являются одни и те же типовые формы бровей для выражения следующих значений, выявленных учеными [3, 176-177], и представленные нами в таблице 3:

Ниже в таблице 4 представлены некоторые кинемы с той или иной интерпретацией в конкретном языковом сообществе:

Итак, необъятна палитра смыслов, оттенков смысла, она весьма разнится у разных народов и знание их способствует лучшему взаимопониманию представителей различных этносов.

Таблица 3

кинемы бровей	семантика	вербальный аналог-кинесизм
поднятые вверх брови	удивление	брови поднялись, поползли вверх
опущенные вниз или сдвинутые к переносице	недовольство суровость	нахмуренные брови//взгляд
изогнутые брови	непонимание	поводить бровями//бровью

Таблица 4

кинема	страна	семантика
поворот пальцем у виска	Россия	<i>ты сказал глупость</i>
	Китай	<i>стараться вспомнить</i>
	Германия	<i>в высшей степени оскорбителен</i>
сложив три пальца, прикладывают их к губам, воспроизводя звук поцелуя	Испания	<i>восторг, восхищение</i>
	Колумбия	<i>то же самое</i>
	Мексика	<i>то же самое</i>
выставление большого пальца вверх и мизинца вниз	Россия	<i>приглашение выпить</i>
	Китай:	<i>число «шесть»</i>
кольцо, образованное большим и указательным пальцами	Испания	<i>«прекрасно», «замечательно» или «точно», «правильно»</i>
	Италия	<i>то же самое</i>
	Латинская Америка	<i>то же самое</i>
	Англия	<i>«О' кей!», «Хорошо!»</i>
	Япония	<i>деньги</i>
	страны Средиземноморского бассейна	<i>используется для обозначения гомосексуальности мужчины</i>
	Парагвай	<i>оскорбительный знак</i>
постукивание указательным пальцем по носу	Голландия	<i>говорящий или о ком говорят находится в состоянии алкогольного опьянения</i>
	Италия	<i>выражение недоверия</i>
поднятая над головой ладонь	Испания	<i>сыт по горло</i>
	Латинская Америка	<i>то же самое</i>
рука у горла	Россия	<i>сыт по горло</i>
	некоторые страны Европы	<i>то же самое</i>
	Япония	<i>обезглавливание или увольнение с работы</i>
большой палец просовывается между указательным и средним («фига»)	некоторые страны Европы	<i>оскорбление с сексуальной окраской</i>
	Португалия	<i>может использоваться для того, чтобы избежать сглаза</i>
кинема	страна	семантика
пересекающиеся пальцы	Англия	<i>пожелание удачи</i>
	Греция	<i>оскорбление с сексуальным подтекстом</i>
поднятый большой палец	Колумбия	<i>нельзя использовать при езде автостопом, поскольку он считается оскорбительным.</i>
	Мексика	<i>не стоит использовать жест на дороге с просьбой подвести; его воспримут, как «наелся», «набил брюхо»</i>
	Греция	<i>то же самое или «замолчи»</i>
	Италия	<i>цифра «1»</i>

оттягивание пальцем вниз нижнего века	Турция	<i>человек замечает подвох и его не провести</i>
	Греция	<i>то же самое</i>
	Испания	<i>предупреждение «осторожно!», «внимание!»</i>
	Австрия	<i>выражение презрения</i>
кисть изображает рот в непрерывном движении	Латинская Америка	<i>«болтун», «трепло»</i>
	Ближний Восток	<i>то же самое</i>
потряхивание кистью сверху вниз	Куба	<i>сопровождается восклицанием: «Ну и ну!», «Как хорошо!».</i>
	Аргентина	<i>то же самое</i>
	Уругвай	<i>то же самое</i>
	Венесуэла	<i>то же самое</i>
	Перу	<i>«Ах (черт), как я ошибся!»</i>
	Чили	<i>«Представь, что происходит!»</i>
	Эквадор	<i>«Что-то будет!» (применяют лишь женщины и дети)</i>
	Панама	<i>то же самое</i>
	Никарагуа	<i>то же самое</i>
шлепок ладонью по лбу	Великобритания	<i>доволен собой</i>
	Испания	<i>то же самое</i>
	Германия	<i>крайнее возмущение по отношению к кому-либо</i>
	Голландия (при этом вытягивая указательный палец)	<i>идея ему понравилась, но он считает её слегка сумасшедшей</i>

Специфические жесты являются проблематичными с точки зрения межкультурной коммуникации и связаны с интерпретацией текста одной культуры носителями другой культуры.

Жесты с течением времени, как и любые другие знаки, могут претерпевать те или иные изменения: утрачиваются старые жесты, появляется мода на новые. Сильное влияние оказывают кино и телевидение.

Библиографический список:

1. Бу Юньян О прагматических особенностях и культурно-традиционной дифференциации русских и китайских соматизмов //Вестник МГУ. Сер.19. лингвистика и межкультурная коммуникация. – М., 2005. – №2. – С. 92-97.
2. Верещагин, Е.М., Костомаров, В.Г. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М., 1983. – 269 с.
3. Крейдлин, Г.Е., Кронгауз М.А. Семиотика или азбука общения. – М: Наука, 2004. – 240 с.
4. Мардиева, Л.А. «Постановочные» жесты в периодических изданиях // Сопоставительная филология и полилингвизм: Материалы II Всероссийской научной конференции. – Казань: Школа, 2005. – С.159-162.

Лещенко О.В.

Студентка

гуманітарно-педагогічного факультету

НУБіП України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕТИКИ

Ключові слова: перекладацька етика, професійна етика перекладача, моральний кодекс перекладача.

Keywords: translation ethics, professional ethics of translator, moral code of interpreter.

На результат перекладу суттєво впливає дотримання перекладачем професійної етики. Проблематику етичних норм перекладача досліджували такі вчені-лінгвісти як: Кальніченко О.А., Кальніченко Н.М., Батальщикова Є.Ю, Павлик О.П., Великова Л.Н., Кулікова В.Г., Клименко О.А. тощо.

Професійна етика – це сукупність правил і норм поведінки, які враховують особливості професійної діяльності людей. [4, 5]

Професійна етика перекладача включає в себе:

1. моральні принципи;
2. норми професійної поведінки;
3. вимоги професійної придатності;
4. тверде знання перекладачем свого правового статусу;
5. знайомство з технічним забезпеченням перекладу. [2]

На сьогоднішній день існує безліч кодексів перекладача, загальні положення яких або так звані умови роботи в основному полягають у:

- гарантії конфіденційності інформації;
- обов'язковості виконання замовлення;
- коректності роботи – передача в максимальній мірі інваріанта вихідного тексту.

Ірина Сергіївна Алексеева досить гарно висвітлила у своїй книзі «Професійний тренінг перекладача» моральний кодекс. Проаналізувавши його, можна засвідчу-

вати, що він в повній мірі показує напрям етичності в діяльності сучасного перекладача, який має забезпечити найвищий рівень компетентності у сфері мови оригіналу, перекладу, тематики тексту та техніки перекладу. При здійсненні усного перекладу потрібно орієнтуватись на усний варіант літературної норми мови перекладу. Звертати увагу на дефекти промови оратора – не етично. Конфіденційність – одне з основних правил професійного етикету, розповсюджувати та використовувати інформацію – заборонено. Не можна виражати свою власну думку, висловлювати побажання та пропозиції щодо змісту тексту, який є для перекладача недоторканим. Перекладач має авторське право на художній або публіцистичний переклад, а за якість перекладу іншого стилю несе велику відповідальність. Для здійснення перекладу можна, іноді навіть потрібно, просити надання належних умов. Тлумач лише транслює переклад тексту, а не є співрозмовником оратора. [1, 347]

У ХХІ столітті до переліку професійних вимог перекладача додається уміння володіти ПК, електронними ресурсами та спеціальними програмами.

Етичні проблеми, з якими зустрічається перекладач усного тексту:

Професійний сленг. Не слід плутати з спеціальною термінологією. Мовний етикет забороняє використовувати його, якщо під час розмови відсутні спеціалісти. Це приведе тільки до непорозуміння.

Нерозуміння вихідного тексту або відсутність фонових знань. Звичайно, не можна знати про все на світі, саме тому перекладач має попередити заздалегідь замовника або ретельно підготуватись до перекладу.

Слова-паразити. Не варто розпочинати виступ з питальних слів, вигуків, підрядних речень. Якщо оратор їх використовує, то це не слід перекладати. Найкраще розпочати свої висловлювання зі вступних слів, які не привертають зайву увагу та дають деякий час на роздуми. [5, 57]

Діалект. Велика кількість країн має діалекти. Щоб вдало підійти до їх перекладу, потрібно добре знати мову, культуру та традиції країни.

Індивідуальні дефекти вимови. Усний перекладач може мати такі дефекти вимови: гаркавість, шепелявість тощо. Проте це може не відбитись на перекладі.

Сучасна актуальна проблема перекладацької етики в першу чергу пов'язана з появою Інтернету, розвитком і поширенням сайтів, де можна знайти перекладача-фрілансера.

Фрілансер – людина, яка працює віддалено через мережу Інтернет, не заключає трудовий договір з роботодавцем, наймається для виконання певної роботи. Слово походить від англійського «Freelancer», що означає «вільний найманець».

Проблема полягає в тому, що роботодавець не може перевірити диплом про наявність освіти, трудову книжку з досвідом роботи, навіть поспілкуватись особисто. А це, в свою чергу, дає підстави перекладачу нехтувати правилами і нормами професійної етики, тому що на біржі фрілансерів в особистому кабінеті можна вказати будь-яку інформацію про себе. Це означає, що роботодавець має великий ризик натрапити на перекладача, який не гарантує дотримання своїх професійних обов'язків. Думка про те, що кожний, хто знає дві мови може перекладати, настільки безглузда як те, що письменник – це кожен хто вміє писати. Набагато гірше, коли замовник не знає мови перекладу, і повністю покладається на перекладача-фрілансера. Наслідки такого «співробітництва» можуть коштувати дорожче заощаджених грошей. [3]

По перше, складно відстежити дотримання умов конфіденційності тексту, а це одна з найважливіших вимог в роботі перекладача.

По друге, ніхто не дає гарантію автентичності тексту.

По третє, в разі неякісного перекладу, не вдається повернути передоплату (якщо вона була внесена), а також використаний час.

Отже, перекладацька етика являє собою перелік норм і правил поведінки в професійній діяльності, які допомагають перекладачу досягти успіху. Ставлення до якості своєї роботи відноситься до сучасних моральних принципів перекладача, які пов'язані з загальнолюдськими нормами ситуативної поведінки.

Успішний перекладач повинен бути непомітним, пунктуальним, на високому рівні володіти мовами, які він перекладає. Потрібно постійно працювати над собою, знаходити та виправляти свої помилки, зберігати недоторканість та володіти тематикою тексту.

Бути толерантним, ввічливим та чемним по відношенню до замовника, колег, аудиторії, при якій він виступає. Володіння ораторським мистецтвом є великою перевагою. Перекладач не має права на вираження своєї позиції. Обов'язкова вимога – зберігати конфіденційність та дотримуватись етики усного спілкування. Без знання і дотримання правил перекладацької етики не можливо здійснити професійний та якісний переклад.

Література:

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. – СПб.: Академия, 2011. – 352 с.
2. Альманах перекладацької майстерності 2000/2001.Т.2., Кн.2. Наукові переклади/ Львівській Національний університет ім. І. Франка, Центр гуманітарних досліджень. М. Габлевич, Є. Гуревич. – Львів Дрогобич: Коло, 2002. – 280 с.
3. Батальщикова Э.Ю. Использование технологии сотрудничества при обучении речевому взаимодействию на иностранном языке./Вісник Луганського Національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка № 5, 2005. – С. 13.
4. Бралатан В.П. Професійна етика/ В.П. Бралатан, Л.В. Гуцаленко, Н.Г.Здирко// Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 252 с.
5. Мирам Г.Э. Профессия: Переводчик. – К.: Эльга. Ника-Центр, 1999. – 160 с.

Сидорук Г.І.

канд. філол. наук, доцент,

Малиш В.О.

студентка,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОФІСНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Ключові слова: ділові документи, переклад, особливості, офіційно-діловий стиль, вимоги, чіткість, ясність.

На сьогодні переклад ділової документації є досить актуальним. Його щоденно потребує велика кількість державних і приватних підприємств, банків, освітніх і медичних закладів. Для перекладу документів офіційно-ділового стилю характерні деякі специфічні риси, в тому числі, чіткість і ясність викладення інформації, відсутність емоційного забарвлення і двозначності. Також до перекладача, який здійснює такий вид перекладу, висуваються особливі вимоги: він повинен однаково вільно володіти навичками ділового спілкування як рідною мовою, так і іноземною, розуміти терміни і особливості ведення ділової документації. В Україні, на даний час, не існує конкретної системи оцінювання якості перекладу і чіткої діючої нормативної бази, яка б регулювала процес високоякісного перекладу ділової документації. Проблемами якості перекладу займалися такі вчені та спеціалісти в галузі перекладу, як Д.Бузаджи, І.Пушнов, Л.Білозерська, К.Ковальова та ін. У їхніх працях висвітлені найновіші тенденції, які мають зв'язок з питаннями якості науково-технічного перекладу. Серед них головним є дослідження чинників, що впливають на якість перекладу ділової документації в умовах розвитку суспільства.

В структурі офіційно-ділового стилю виділяють два підстили: офіційно-документальний (мова дипломатії та законів) та побутово-діловий (ділові папери та кореспонденція). Діловий стиль несе певну комунікативну ціль – встановлення взаємодії двох сторін та досягнення згоди між ними. Головною рисою мови ділової кореспонденції є збереження структурних форм і використання певних синтаксичних конструкцій. Так, кожен діловий документ чи офіційний лист складається з заголовку, дати, звертання, основного тексту, заключної форми ввічливості і підпису.

До загальних особливостей, що характеризують всі підстили та стилістичні різновиди офіційних документів відносять наступні:

- повнота та своєчасність інформації;
- точність і лаконічність формулювання;
- відсутність емоційності, нейтральна забарвленість;

Лексична особливість цього виду документації – використання загальноприйнятої термінології, висловів, аббревіатур, умовних знаків і скорочень, які варіюються в залежності від типу документа і конкретних умов переписки.

Щодо термінів, то вони мають чітко вказувати на реальні об'єкти і явища, забезпечувати однозначне розуміння спеціалістами переданої інформації. Терміни

мають ряд специфічних рис і характеристик, тому до цього типу слів висуваяться особливі вимоги. Терміни характеризуються такими особливостями: однозначність, точність, системність, об'єктивність, вмотивованість.

Переклад ділової документації вимагає дотримання суворих правил і використання стандартних мовних кліше. Для перекладу угоди, контракту чи інших ділових документів, перекладач повинен знати особливості ділового листування, правила використання кліше і мовних зворотів, мати уявлення про особливості їх використання в різних країнах, крім цього, володіти навиками ділового етикету.

Також, однією із задач перекладача є подолання етнолінгвістичного бар'єру і забезпечення двомовного спілкування. Так, між англійцями і американцями можуть виникнути певні лінгвістичні непорозуміння. Таким чином, одні й ті ж самі терміни можуть мати різне смислове значення і навпаки, різні терміни можуть мати однакове значення. Наприклад, для назви установи у Великобританії та США використовують різні слова. Британці використовують термін «*company*», в той час як американці – «*corporation*», хоча йдеться про одне й те ж саме.

Не менш важливою задачею для перекладача є правильний переклад власних назв. Наприклад, при найменшій помилці у написанні імені або прізвища з написанням у паспорті може спричинити проблеми в установі, яка буде приймати документи. Також, якщо прізвище або ім'я ділового партнера написати з помилкою, це можна розцінити як невихованість і вплинути в подальшому на ділові відносини між партнерами.

При перекладі текстів фахівець може стикнутись як з лексичними, так і з граматичними труднощами. Як відомо, переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичних трансформацій. Вони необхідні за відсутності тієї чи іншої категорії в одній із мов, які зіставляються або за часткового збігу категорій. Так, в українській мові немає таких граматичних категорій, як артикль чи герундій, які є в англійській мові. Дуже часто при перекладі з англійської мови на українську, перекладене речення не збігається з оригіналом за своєю структурою. Часто структура українського речення в перекладі відрізняється від структури англійського речення порядком слів, частин речення або порядком розташування самого речення: головного і підрядного. У деяких випадках частини мови, якими виражені члени англійського речення, передаються іншими частинами мови. Все це пояснює широке використання граматичних трансформацій при перекладі.

Отже, можна зробити висновок, що переклад ділової документації має свої певні особливості. Знання цих особливостей та їх правильне використання дає змогу орієнтуватись у цій сфері та допомагає при перекладі офіційно-ділових документів. Також, слід зазначити, що фахівець, при перекладі офісної документації, повинен адекватно передавати сенс оригіналу в формі найбільш близької до нього.

Література:

1. Комисаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – с. 246.
2. Сальнікова Л. В. Англійська мова для менеджерів. / Л. В.Сальніков – М.: Метод, 1992. – с. 183.
3. Арнольд І.В. Основи лінгвістичних досліджень: Навч. посібник. / І.В. Арнольд. – М.: Вища школа, 1991. – с. 140.

4. Исмагилова Л.Р. Лексические особенности перевода деловой корреспонденции (на материалах деловых писем на английском языке экономической направленности) // Вестник ЧГУ. Серия: Филология. Искусствоведение. 2012. – №21 – С. 57 – 60.
5. Шевчук С.В. Ділове мовлення. – К., 2003. – С. 8-39.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ УТОПИИ

Ключевые слова: утопия, антиутопия, позитивная утопия, негативная утопия.

Key words: utopia, dystopia, positive utopia, negative utopia.

Настоящая статья посвящена рассмотрению основных проблем жанровой природы позитивной и негативной утопии. Неоднозначное восприятие и дискуссионный характер данного явления были заложены произведением, давшим наименование всему направлению – «Весьма полезная, а также и занимательная, поистине золотая книжечка о наилучшем устройстве государства и о новом острове Утопия мужа известнейшего и красноречивейшего Томаса Мора, гражданина и шерифа славного города Лондона» (1516). Слово «утопия» было изобретено самим Т. Мором и в своем толковании имело изначальную двойственность: 1) *ou-topos* – (греч. *ou* – нет и *topos* – место, т.е. место, которого нет или несуществующее место; 2) *eu-topos* – (греч. *eu* – наилучший, прекрасный и *topos* – место, т.е. не просто хорошее место, но совершенное, идеальное). Объединяя оба значения, получаем трактовку утопии как наилучшего места для жизни человека, которого, к сожалению, нет на земле, т.е. утопия – это, прежде всего, мечта, фантазия о лучшем, идеал, к которому нужно стремиться. В последующем все произведения, посвященные идеальному мироустройству (и до Т. Мора, и после него) стали называть утопиями. Характерно и знаменательно, что произведение, давшее извечной человеческой мечте о лучшей жизни титульное наименование, появилось именно в эпоху Возрождения – времени, когда соединилось воедино два культурных начала – классической античности и христианской средневековой духовности.

После Т. Мора произведения о совершенном мироустройстве регулярно появлялись во всех странах. При этом обнаружилась одна особенность: авторы новых миров изображали в своих творениях общества, полностью противоположные тому, в котором жили сами. Так, Платон, живя в демократическом обществе и считая его самым худшим из возможных государственных формирований, в своих диалогах созидает классовое общество, состоящее из царей-философов, всадников и ремесленников с крестьянами. Т. Мор, живя в классовом обществе ренессансной Англии, будучи лорд-канцлером, хорошо знающим все изъяны своего времени, при создании Утопии делает акцент на равенстве граждан, общности имущества, коммунистическом мировоззрении (все утопийцы объединены в коммуны). Эти два подхода в дальнейшем будут преобладать в произведениях утопической направленности.

После выхода романа Т. Мора прошло без малого пятьсот лет и за это время понятие «утопического» приобрело «множество значений, выходящих за пределы того, которое было предложено книгой Мора» [642:12], – считает Дж. Кейтеб – одна из ключевых фигур современной утопиологии. Широта восприятия понятия утопического в полной мере характерна и для определения утопии А. Свентоховским, который воспринимает утопию как «всеобщий элемент человеческой культуры, всегда присутствующий в легендах, песнях, литературе, произведениях искусства, общественном мнe-

нии, жизненных драмах, в явных проектах и тайных заговорах, в реформах и бунтах» [372:5–6]. Отметим, что для нас важнейшим является только один аспект проявления утопического, выделенный А.Свентоховским, а именно литература, другие же его формы могут быть интересны в качестве фона, на котором произрастает утопическое в литературе. «Одним из наиболее исследованных и вместе с тем наиболее теоретически темных жанров» [757:64] считал утопию Л. Сарджент. А.Ф. Лосев высказал мысль о прозрачности и кажущейся простоте первичного восприятия утопических начал, которые «обычно считаются общепонятными и без всяких усилий переводятся на всякий другой язык, оставаясь повсюду одним и тем же словом», и в тоже время, являясь одним из «самых гуманных, сбивчивых и противоречивых понятий» [263:3]. Суммируя дискуссионный характер утопий, приведем слова В. П. Шестакова, который высказал мысль о том, что «трудно, а может быть и невозможно дать однозначное и исчерпывающее определение утопии» [467:15]. Об этом же говорит и Л. Мэмфорд: «все попытки дать законченное определение «утопии» лишены смысла и бесплодны, поскольку данное понятие слишком расплывчато» [705:15]. В. Чаликова считает, что «определение утопии изменчиво» [415:2], а значит – возможно, нужно только скрупулезно собрать воедино все попытки озвучения феномена утопии.

Среди различных подходов к определению утопии можно выделить общие векторы восприятия этого сложного литературоведческого понятия. Первый обязательный постулат – *идеализация создаваемого мира*, нацеленность на идеал: «утопия – изображение несуществующего идеального общества», – считает Б. Ланин [254:1117], А. Новиков настаивает на «способности к созданию идеала» [315:136] как одной из характерных черт человека в любые времена, Ф. Мануэль определяет утопию как «всякое сочинение, где рисуется общество всеобщего благоденствия, изображается картина идеального человеческого существования на Земле» [677:30]. Вторым неперменным постулатом является *опытно-экспериментальный характер идеального общества*. Так, Э. Баталов считает, что «установка на произвольное конструирование идеала лежит в основе утопического творчества» [27:18], ему вторит С. Батракова, утверждая, что «утопию можно определить как произвольную конструкцию идеала» [29:5]. В целом разделяя точку зрения вышеприведенных авторов, уточним лишь истоки «произвольности» идеального мироустройства. Из рассуждений и Э. Баталова и С. Батраковой получается, что любой автор может создавать какие угодно варианты совершенного мира (*произвольная конструкция*), что, в свою очередь, не совсем точно. Вспомним (мы об этом уже говорили ранее): конкретный характер и особенности нового мира каждого автора находятся в строгой зависимости от общества, в котором живет писатель, являясь полной противоположностью опостылевшей автору действительности. Поэтому *произвольная конструкция идеала* у каждого автора имеет строго индивидуальный характер и в тоже время вполне закономерное и ожидаемое художественное воплощение. Еще не читая произведение, но зная убеждения автора и время, в котором он живет, мы с большой долей вероятности можем утверждать, какой вариант утопического мира предпочтет тот или иной писатель и, как правило, не ошибемся (невозможно себе представить, что Платон в своих диалогах воспевал бы прелести демократии, а Т. Мор в «Утопии» восхищался бы тиранией). Хотя у последнего не обошлось без курьезов: великий и прозорливый мыслитель Томас Мор, поражавший последующие поколения своими озарениями и

масштабным мышлением нередко в мелочах оставался заложником своего времени (сам того не замечая). Так борясь с единовластием и отстаивая интересы коммунистического общества, автор отдает пальму первенства в создании первооснов нового мира королю Утопу. Показывая пренебрежение и отвращение к золоту жителей Утопии, Мор в развернутом названии именует свое творение «золотой книжечкой» (в пределах одного текста (неразрывная связь наименования и последующего содержания) получается, что книга откровений европейского мыслителя «отлита» из того же материала, что и ночные горшки, и кандалы преступников). И, как нам кажется, это не просто упущения великого автора. Все эти «оплошности» или «досадные недоразумения» лежат в той же плоскости, что и весь замысел писателя, и его художественное воплощение. Гениальность Мора состоит не только и не столько в том, что он основал новую жанровую разновидность – утопический роман, но воплотил в своем произведении изначально присущую противоречивость утопического мышления, объединяющего два противоборствующих начала – восторг реформаторского позитивно-утопического начала и скепсис антиутопического мировосприятия. Таким образом, самая известная утопия всех времен и народов стала не только точкой отсчета позитивно-утопического романа, но и заложила прочную основу антиутопического дискурса.

Третий обязательный постулат – проблема *осуществленности / неосуществленности утопического идеала* – разделил исследователей на два антагонистических направления. Представители первого рассматривают утопию лишь как творческую фантазию, мечту, настаивая на том, что невозможность реализации является базовой характеристикой утопии. Так, Л. Мэмфорд, утверждает, что утопия – это «модель, идеальный образец», побуждающий лишь к созерцательному фантазированию автора, не влекущее за собой иной деятельности. «Каждая утопия пыталась представить вневременное «должно», которое никогда не могло стать «есть»» [704:273]. Для А. Фогта утопии – это «идеальные образы других миров, в возможность существования которых можно лишь верить, т.к. научно они не доказаны» [421:6]. Вторая группа ученых, исследуя утопию, выделяют в ней генетически заложенную склонность к реализации как доминирующую черту. Подобный подход стал возможным после первой в истории человечества удачной попытки воплощения утопии, произошедшей в России в 1917 году. Именно русский религиозный философ Н. Бердяев первым отметил новую черту осуществленной утопии: «Утопии оказались гораздо более осуществимыми, чем казались раньше» [46:17]. Близких взглядов на утопию придерживался и немецкий исследователь К. Мангейм (вспомним, что Германия (родина марксизма) стала первой страной постоктябрьской революции): «Утопии сегодняшнего дня могут стать действительностью завтрашнего дня» [276:18]. По Мангейму лишь осуществленная, реализованная утопия может считаться подлинной. Для нас в этом положении важнейшим является то, что реализованная утопия порождает почву, на которой возникает новая разновидность утопической литературы – антиутопия.

Говоря об антиутопии (или негативной утопии), прежде всего, следует отметить ее неразрывную (можно сказать генетическую) связь с традиционной (или позитивной) утопией. При этом считается, что традиционная утопия (Платон, Ямбул, Эвгемер, Т. Мор, Т. Кампанелла, Ф. Бэкон, Д. Верас, С. де Бержерак... Ж. Верн) при изображении идеального общества делает акцент на тщательной проработке государственных институтов и

позиционировании позитивных черт, упуская при этом самого человека, а антиутопия нацелена на выявление негативных черт благоденствующего общества сквозь призму ощущений и восприятий отдельной личности. Но и здесь есть свои сложности: нередко одно и то же произведение разные критики определяют и как утопию, и как антиутопию (чаще всего такое наблюдается с утопическими произведениями II половины XX – начала XXI веков). Тогда на первый план выходит позиция писателя: автор постулирует изображаемое общество как позитивную утопию, или как антиутопию. Хотя и этот подход далек от окончательной и верной жанровой идентификации. Безусловно, все это ведет к дискуссионности и разночтению в определении понятия негативной утопии.

В проанализированных нами подходах к выявлению особенностей антиутопии преобладают следующие важнейшие черты:

1. Антагонизм утопии и антиутопии: «утопия – мир-плюс, антиутопия мир-минус» (Э. Баталов) [26:261]; «антиутопия является Зазеркальем утопической мечты, где громоздятся искаженные, изломанные контуры утопического идеала» (В. Чаликова) [444:65].

2. Эффект предостережения в негативной утопии: «антиутопия – *всегда предостережение* против универсализации одной из возможностей жизни, одной из воспринятых человечеством к действию идей» (О. Лазаренко) [231:5]; «мир, в котором люди *не хотели бы жить*, появление которого хотели бы *предотвратить*» (Э. Баталов) [26:260];

3. Наличие или отсутствие пародийного начала: «антиутопия – пародия на жанр утопии либо на утопическую идею» (Б. Ланин) [268:34] «нельзя рассматривать антиутопию как литературу сугубо *полемического свойства*...у нее другая художественная задача: не спор с отвлеченными концепциями, а постижение реальности, в которой их пытаются осуществить» (А. Зверев) [164:34];

4. Непреложность пессимизма и трагизма в антиутопии: «*трагическая доминанта* нового жанра» (О. Сабина) [365:53]; «будущее человечества изображается в *пессимистических тонах* в виде неизбежного *вырождения* и даже *гибели*» (Ч. Кирвель) [181:170].

5. Внутрижанровые связи утопии и антиутопии: «утопию от антиутопии отличает не столько определенная литературная форма, сколько образ мышления» (Е. Шацкий) [464:21].

6. Карнавализация: «Структурный стержень антиутопии – псевдокарнавал ... основа карнавала – амбивалентный смех, основа псевдокарнавала – абсолютный страх» (Б. Ланин) [268:39].

7. Временной вектор: «если в жанре традиционной утопии происходит вообразимое обращение авторов в прошлое и настоящее, то в антиутопии всегда обращена в будущее» (С. Белокурова) [44].

Оригинальный и новаторский взгляд на литературу утопической направленности высказал Г. Морсон. Так сетуя на то, что «нередко в утопической литературе склонны видеть прямолинейное выражение утопической идеологии» (с чем критик категорически не согласен), он предлагает рассматривать утопию как «пограничный жанр» (соединяющий в себе литературу с публицистикой), как «незавершенный диалог между утопией и антиутопией» [698:75]. Особо выделим два важных аспекта в этом высказывании: 1) связь литературной утопии и публицистики (традиционной утопической литературе всегда отказывали в художественности, упрекая в излишней

публицистичности. Для Г. Морсона это не минус, а плюс: утопическая литература «охудожнивая» актуальные социальные проблемы (нередко скучные и малоинтересные широкому кругу населения) активизирует читательский интерес к злободневным вопросам современности. Высшей формой проявления синтеза художественности и публицистичности в утопической литературе стал роман Дж. Оруэлла «1984»); 2) утопическая литература воспринимается Г. Морсоном как непрерывный (пожалуй, даже вечный) диалог (не спор, не борьба, не бескомпромиссная вражда!) между утопией и антиутопией. Литература конца XX – начала XXI столетий стала тому ярчайшим подтверждением, когда сочетание утопического и антиутопического начал в пределах одного романа становится скорее правилом, нежели исключением.

Подводя итоги можно отметить следующее:

1. Изначально дискуссионный характер позитивной и негативной утопии не позволяет дать окончательное и однозначное определение этих понятий. Наиболее приемлемым определением позитивной утопии (на сегодняшний день) может быть принята трактовка Л. Сарджента: «*Утопия* – подробное и последовательное описание воображаемого, но локализованного во времени и пространстве общества, построенного на основе альтернативной социально-исторической гипотезы и организованного – как на уровне институтов, так и человеческих отношений – совершеннее, чем то общество, в котором живет автор» [415:8]

В качестве рабочего определения понятия антиутопия, предложим собственное видение этого феномена:

Антиутопия (англ. *dystopia*) — литературный жанр, изображающий общество, полностью противоположное утопическому, государство, в котором реализованы все утопические постулаты с целью их дискредитации. При этом каждый из авторов антиутопии, подвергая сомнению идеальность утопических миров, акцентирует внимание на тех или иных особенностях описываемого им общества, вызывающих наибольшую тревогу автора, т.е. антиутопия кроме критической по отношению к утопии функции, всегда имеет функцию предостережения от грядущих негативных явлений.

2. Современная утопическая литература через диалог утопии и антиутопии пытается найти философские, культурологические, исторические корни, истоки позитивного и негативного утопического мировосприятия, выводя тем самым осмысление этих двух начал человеческого мышления на новый уровень восприятия: позитивная утопия – как некая общечеловеческая потребность в непрерывном поиске идеального мироустройства и антиутопия – как некое обязательное оценивающее-критическое начало, которое подвергает сомнению любые идеальные проекты. И этот диалог имеет продуктивный и открытый характер: и утопия, и антиутопия (каждая по-своему) старается приблизить человечество к лучшей, совершенной жизни, устраняя все препоны на пути к этой высокой цели. В литературоведческом плане «незавершенный диалог между утопией и антиутопией» приводит к появлению новых (ранее не существовавших) жанровых разновидностей, исследование которых является перспективным направлением современной науки.

Литература

1. Баталов Э. Я. Политическая утопия в XX веке: вопросы теории и истории / Э. Я. Баталов. – М., 1996. – 324 с.

2. Батракова С. П. Искусство и утопия : Из истории западной живописи и архитектуры XX в. / С. П. Батракова. – М. : Наука, 1990. – 304 с.
3. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов / С. П. Белокурова. – СПб.: Паритет, 2006. – 320 с.
4. Бердяев Н.А. Новое средневековье: Размышления о судьбе России и Европы / Н. А. Бердяев. – М. : Феникс, 1991. – 81 с.
5. Зверев А. «Когда пробьет последний час природы...». Антиутопия. XX век / А. Зверев // Вопросы лит. –1989. – № 1. – С. 26–69.
6. Кирвель Ч. С. Утопическое сознание: Сущность, социально-политические функции / Ч. С. Кирвель. – Минск : Университетское изд-во, 1989. – 192 с.
7. Лазаренко О. В. Русская литературная антиутопия 1900-х – первой половины 1930-х годов (проблемы жанра) : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. филолог.наук : 10.01.01 / О. В. Лазаренко. –. – Воронеж, 1997. – 20 с.
8. Ланин Б. А. Типология жанра русской литературы / Б. А. Ланин // Российский литературоведческий журнал. – 2008. – № 3. – С. 77–86.
9. Литературная энциклопедия терминов и понятий / [под ред. А. Н. Николюкина]. – М. : НПК Интелвак, 2001. – 1600 с.
10. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 2001. – 560 с.
11. Мангейм К. Идеология и утопия // Мангейм К. Диагноз нашего времени / К. Мангейм. – М. : Юрист, 1994. – С. 7–260.
12. Новиков В. Возвращение к здравому смыслу: Субъективные заметки читателя антиутопий / В. Новиков // Знамя. – 1989. –№ 7. – С. 214–220.
13. Сабина О.В. Жанр антиутопии в английской и американской литературе 30-50-х годов XX века / О.В. Сабина // Вестн.Моск.ун-та. – Сер. 9. Филология. – 1990. – № 2. – С. 51–57.
14. Свентоховский А. История утопии / А Свентоховский ; [пер. с польск.]. – М. : Тип. Саблина, 1910. – 427 с.
15. Фогт А. Социальные утопии / А. Фогт ; [пер. с нем. Н. И. Стороженко]. – М. : КомКнига, 2010. – 192 с.
16. Чаликова В. Утопия и свобода / В. А. Чаликова. – М. : Весть-Вимо, 1994. – 184 с.
17. Шацкий Е. Утопия и традиция / Е. Шацкий ; [пер. с пол.; под общ. ред. В. А. Чаликовой]. – М. : Прогресс, 1990. – 454 с.
18. Шестаков В.П. Понятие утопии и современные концепции утопического / В. П. Шестаков // Вопросы философии. – 1972. – № 8. – С. 15–27.
19. Kateb G. Aware of Utopia / G. Kateb. – Urbana, Chicago, 1971. – 270 p.
20. Manuel F.U., Manuel F.P. Utopian thought in the Western world / F.U.Manuel, F.P.Manuel. – Cambridge (Mass.), 1979. – 896 p.
21. Morson G.S. The Boundaries of Genre: Dostoevsky's "Diary of a Writer" and the Traditions of Literary Utopia / Gary Saul Morson. – Austin: University of Texas Press, 1981. – XI, 219 p.
22. Mumford L. The Story of Utopias / L. Mumford. – N.Y., 1922. – 390 p.
23. Sargent L. T. British and American Utopian Literature: 1516 – 1975: An Annotated Bibliography / Lyman Tower Sargent. – Boston: G.K. Hall&Co., 1979. – 324 p.

